

www.e-rara.ch

Margarita Philosophica Nova

Reisch, Gregor

Strassburg, 1508

Stadtbibliothek Schaffhausen

Shelf Mark: Kst 30

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-79801>

[Liber septimus de principiis astronomie.]

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

**Liber Septimus de principijs Astronomie. De enumeratione
et ordine dicendorum. Tractatus primus. Cap. I. Di.**

Nunc pñtorie (que accepi) Arithmetice Musice et Geo-
metrie pñcipia his dieb; reuolui: pñmūq; hāz theorematib;
delectatus sum. Cōsiderans autē Astronomiā deesse: quā in
qđzuij pñtione qđro loco cōmemorabas: necessariū duxi te
pñcib; pulsari: ut ne alijs q̄ mor instabūt pōcupatus nego-
cijs incōpleti qđzuiū derelinqres. **U**bi em̄ vis numeroꝝ
vbi musice mūdane (vt aiebas) cōcetus: vbi deniq; Geo-
metrice dēmonstrationes que nō modo terrenoz: verū etiā cē-
lestium corpū magnitudines dēmetiunt: si Astronomiā
pñmittas: Plurimū itaq; te obsecro: vt in gnarrādis hui⁹

tā necessarie disciplinē pñcipijs hodiernū saltē diem absumas. **U**ag. **N**ec
oīa istoc die in mediū ferē: si vel sol staret. vt quondā bellante inclito iudeorū
duce Josue. aut decē gradib; retrocederet. vt Ezechias de letali regnitudine con-
ualecente. Quis em̄ totius mūdialis machine vnitatem. perfectionē. figurā. et
pñtū eiusdē tam celestiu q̄ elementalium naturas pñcis pñtingeret: Quis oīa
biuū motus aut syderū ortus et occasus. tempū discretiones. diē et noctū
inēstares facile sinuū cōmemoraret? **Di.** Qđ ergo nō vna decē aut tot quot
suffecerint lucubratiōib; tradas. Indefessum em̄ ego me audiētem exhibeo:
rem oīus aggredere. Et in pñmīs de ratione nominis te absoluas.

**Josue
Istaia**

De definitiōe noīs origie ac Astronomie pñio inētoꝝ. C. II. Di.

Astronomia est certa lex et regula supioꝝ corpū magnitudines et motus
pñsiderans. **E**opa autē supioꝝ celos et astra intelligamus. **Di.** **E**ur
igit potius astronomia ab astris et nō celis nomē accepit. **Di.** **H**oc
ideo facitām arbitrarē: qm̄ astra sunt nobis celis notioꝝa (q̄ visibilia)
nosq; in noticiā celoz facile ducentia. a notioꝝib; aut dēnotationē fieri cōmuniſſi-
mum est. **A**ut etiā q̄ doctissimi omēs sphaeras mūdī astra nōnunq; solent ap-
pellare. vñ videre est li. 2. de docta ignorantia Cardinalis Euse. **Di.** **D**e no-
minis origie hac tua ratione pñsuasus rectū sentio. **S**ed qñnam mortalū pñm⁹
hanc cognouerit edicito. **Di.** **N**onnulli Græcorū Arblastem quēdā pñmū
Astronomie fuisse inuentorē volunt: et ea de causa poete istā opiniōē insinuare
volentes: Arblastē gigantē esse maximū: qui capite in vno pelorū et pedibus:
in reliquo manu dextra in orientē ac sinistra in occidentē celū sustineat. **D**e hac
diuus Augu. de ciuit. dei li. 8. sic ait. **A**rbilas frater Pebelomei magnus fuisse
astrologus dicat. vñ occasione fabula inuenit vt celū portare consingeret. **Q**uis
mons eius nomine nuncupet: cuius altitudine potius celū portatio in opiniōē
vulgī venisse videat. **A**lij pñboplastū Adam. alij Abraam. ceteri autē alios hu-
ius scientie inuentores cōiecturant. eam tñ a Pebelaneo nō mediocriter illustra-
tam et in eo libro cui **A**magestū. nomē est: conscriptā manifestū est. **D**odano
autē tpe a doctissimis mathematicis discipline pñfessorib; **E**uergio purbachor et o-
p̄torib; **A**lfonsus rex castelle. tabulas edidit. tñ his nobis p̄p̄uā sui memoriā
reliquit. **H**orū nos dogmata sequi fas est. **E**um autē quē pñmū ordinē ser-
uare nō erit inutile. **P**ñmū itaq; totius vniuersi (qđ sphaerā dicere possumus)
continentiam. vnitatem. et figuram demonstrabimus. **D**ebinc ip̄um per p̄ces
diuisum in singulis explicabimus.

Astronomia

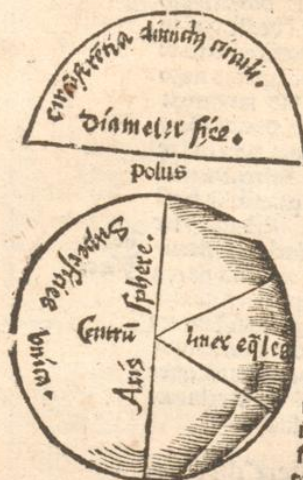
**Nicolaus de
Lusa
Arblas res
p̄tor pñm⁹
astronomie**

augustin⁹

EE

Liber. VII. Tract. I.

De definitione spheræ & mundi cōtinentia & vnitate, Ca. III. *Ma*

Noniam mundiale machinam spheram dicis do-
ctine ratio expostulat vt spherā definias. *Ma*
Sphera est trāscursus circūferentię dimidiij circuli:
quoties si per diametrum quousq; ad locum suū redeat vnde
circūducitur. Id est. Sphera est tale rotundum & solidū
quod ab arci semicirculi circūducto describitur. *Euclidē
libro II.*
Sphera est corpus solidum vnica superficie contentum: in cuius
medio punctus est: a quo omnes linee ducte ad circūferen-
tiam equales sunt. Punctus autē ille centrū spherę: & linea
per ipm transiens atq; extremitates circūferentię siue peri-
ferię applicans apīs spherę & puncta huiusce lineę terminā-
tia poli mundi dicunt: quęadmodū in Geometricis dictū
est. Prima autem omniū spherarū maxima mundi machi-
na tota dicitur. Ipsa enim in se omnia continet: nec quicq;
extra ipsam est quod forme mundi sit susceptibilē: sed omne
tale tum simplex: tum etiam compositū in se completū ē.
Idē perfectū est & vnica: extra quā nulla alia reperit. *Sphera
prima maxi-
ma.*
Quod facile qđem probabitur si rerum tam simplicium qđ elemen-
torum naturas animaduertas. Omnia em talia in locis suis

is naturalibus in spherā contentis sunt locata. vt leuis sursum. grauiā vero deo-
orsum: & si extra ea fuerint ad ipsā naturaliter mouentur. Quod de lapide sursum
plecto & candela incensa ac deorsus versa claret. nam lapis in aere nō qđat: sed
ad terram versus centrū tendit. Sic & ignis candelę deorsum verse sursum ten-
dit. Quia propter si aliquid horū extra supremā spheram fuerit: hoc cōtra eius
naturam & violenter erit: & per consequens ibi perperuo non manebit. nullum
enim violentum durabit in perpetuum. Unde & Aristoteles asseruit. Si extra
hunc modum aliū esset: terra ipsius ad terram huius moueretur. quod nō pos-
set fieri nisi a centro versus circūferentiam ascenderet: quod tñ est contra terrę
et cuiusq; grauiū naturam. Sunt tamen (vt scripsit idē) extra celum en-
tia inalterabilia. insensibilia. impassibilia. optimā vitam ducentia: per se
sufficiētiissima: quā & toto quo perficiunt: a quibus omnibus alijs datum est esse
& viuere: his qđem clariū: his vero obscuriū. Sed hęc dicens non de conue-
xa superficie supremę spherę: sed de concaua orbis lunę intellexit. Unde totius
quod ambitu huius premitur spheram generabilium & corruptibilium dixi-
torum vero superius continens & contentum ingenerabile & incorruptibile credi-
dit. Discip. Quid ne aliud nomine orbis: aliudue nomīne spherę significare?
Ma. Volo eđdem. nam spheram vnica superficie dixeram contineri. conue-
xi orbis vero duabus. conuexa & concaua concluditur: quemadmodū annulus.

*Euclidē
libro II.*

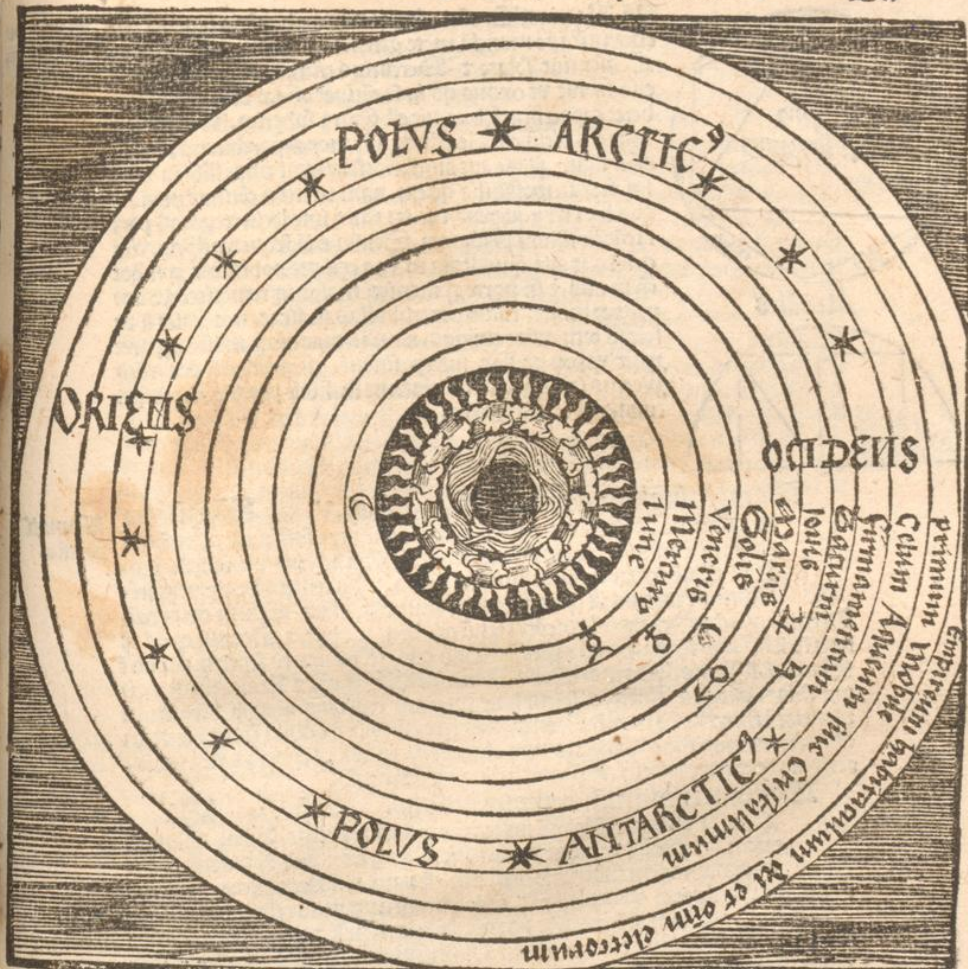
*Sphera
prima maxi-
ma.*

*Aristotelē
Ideę primo
celi.*

De principijs astronomie

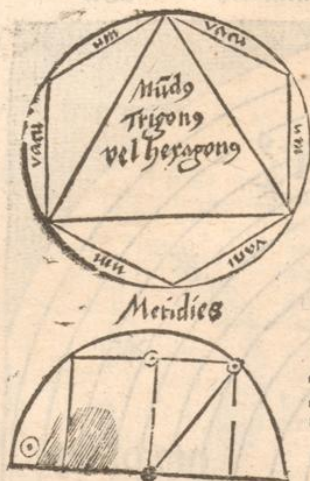
De figura sphaere sine machine mundi. Capitulum. IIII

Di.

X his te mundum vnum ex omni materia forme mundi susceptura
compositum: atq; figura esse sphaericum aut rotundum: affirmare
intelligo. *Da.* Sane intelligis. vnitatem qden pbauimus co
sequens e vt r figura ondam? *Di.* Optime. *Daq.* Vbi si
guram esse sphaericam: si ludo comoditas r necessitas pcludit. Si ludo qden
factus est em mds sensibilis ad similitudine r explar mdi intellectualis archet
ypi r ideo mris dinqm quo nec est principiu nec finis sic r in figura spherica
EE h

de principijs astronomie

An Boetius. Tu cuncta supno ducis ab ex-
plo pulchri pul-
cherim? ipse mundum mente gerens: si liqz imagine formas.
Consentiunt Plato & Heraclitus trimagistus. Commodum
enim fuerat ut corpus qd in se continet omnia: oim figuram ha-
beret capacissimam, haec autem est figura spherica, ut in mathe-
maticis dictum est. Necessitas autem mox apparebit. nam si mundus
esset figure plane aut angularis: sequerentur impossibilia & sen-
sus propria impossibilia quidem, nam cum mundus continue moueat
aliqua loca relinquerentur vacua: & aliqua sine locis corpora, quod parum
facile in figura perficiatur. Sensui etiam sequerentur propria, videlicet
quod sol aut alia quavis stella in una caeli parte nobis esset propinqua
quod in alia, & in parte propinquiori maior: in remotiore vero ap-
pareret minor, cuius praeteritum visus indicat, nec valet si de
sole in ortu ex parte obijcias, nam is tunc quicquid maior apparet
propter vaporum grossorum interpositionem, quodammodo denarius
piccus in aqua, ut demonstratione sensibili parebit in perspec-
tiva, ubi id deducitur.

Boetius de
consolationibus
metaphysicis

De machine mundi partitione. Cap. V. Magi.

Quodem haec de mundi unitate continentia & figura sufficiant. Consequenter ne tibi fastidium longis sermonibus ingeram: stilum ad eius partitionem pro-
di. Quod igitur mundum diuidis. **Ma.** In aetherea & elementares.
Rursus aethereus in celos undecim proutur, qui sunt. Celum empyreum,
Decimum quod primum mobile dicitur. Nonum quod secundum mobile, & Octauum quod
lum stellarum sine firmamentum appellatur. Sub quo caeli planetarum septem ponunt
Saturni, s. Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, & Lune, quaeque agi-
tarij Plato quoque & Aristoteles solem lunem proximam collocant, nonnulli vero situm
planetarum incertum esse fatentur. Et antichores fere omnes super octauam sphaeram nullam
aliam esse arbitrari sunt. Unde vero elementares in quatuor sphaeras, videlicet ignis,
aeris, aquae, & terrae scindi sunt, ut praeterea adiuuonem descriptionis.

Mundi
diuisione

De numeri celorum demonstratione. Cap. VI. Di.

Quibus undecim celorum numerum concludere potes? **Ma.** Pluralitas
tatem sphaerarum (ut aiunt) generationum atque corruptionum diuersitas ar-
guit, nam idem inchoantur idem non est natum nisi facere idem, ideo plu-
resque naturales septem celos planetarum firmamentum atque nonum celum ponunt, quod
& ipsi primum mobile appellant. De decimo vero celo mobili a modernioribus discre-
pant: quod alius speculatus ipsum ponendum & primum mobile dicendum esse rationibus affir-
mant. Nam experientia cognitum est aiunt firmamentum seu octauam sphaeram tribus
circumlocui moribus, quorum primus est ab oriente occidentem versus ad motum primum mo-
bilis super polis mundi, & completur in spacio naturalis diei, secundus est huius primus
ab occidentem, s. in ortum secundum successione signorum ad motum nonne sphaere in, c. annis,
gradu uno & 8. minutis fere, & sic in 45000. annis totus perficitur, & motus tri-
gimus & stellarum fixarum dicitur, quo s. motu stelle quae sunt in firmamento variant
de signo in signum respectu zodiaci primum mobilis. Unde pleiades stelle fixae quae
iuxtafigurationem sunt in capite tauri in firmamento respectu zodiaci superio-
ris sunt in 2. gradu tauri, & sic de alijs. Tertius motus repedationis, quo se
octaua sphaera mouet super duobus circulis paruis: quorum poli sunt capita librae & arie

Motus firmamenti
triplex

Motus au-
gustinus

De principijs astronomie

et si nona sphaere: et semi diameter illorum circulorum est gradus. 4. minuta. 18. et sex-
cunda. 43. et ille motus accessus et recessus notatur in. 7. milibus quocq; annis con-
plet: et solus octavae sphaere prius est. quia vni corpus naturalis cum vnus est mor-
sus naturae. ratione illius motus stellae fixae non semper eque distantia polis immo-
bilibus primae sphaere. Sic nec ecliptica firmamentum semper est sub ecliptica immo-
bilis: imo frequenter est extra eam: nec stellae fixae semper in rectis equalibus eque dis-
tant a capitibus arctis et libere eiusdem primi mobilis: sed videntur moveri nunc
prius orientem nunc versus occidentem: nunc tardius nunc velocius. Ptolemaeus
namque moras reperit in centum annis vno gradu. alij sequaces et posteriores inveni-
erunt moras. 66. annis vno gradu. Sensibili demonstratione patet hoc in cor-
pore sphaerico per motu octavae sphaere ordinato. Omnis autem motus perveniens alicui
propter naturam (ut motus primus et secundus octavae sphaere) convenit alteri secundum naturam
et non inferiori: quia illa in superiora non influunt. igitur superior. Sic fit ut motus
secundus qui octavae sphaere est propter naturam: sit none secundum naturam. et motus primus qui
octavae et none sphaeris est propter naturam: decime siue primo mobili sit secundum naturam.
Hi igitur motus omnes cum nondum a veterioribus essent cogniti ad notandam alij nec
quidem nene: alij vero decime sphaerae non devenire: cum hi celi quae stellis caret visu
non possunt comprehendere: nec rationes promissae concludunt demonstratione: fieri cum potest
ut motus diurnus totius celestis machine sit communis: motus vero remissionis octa-
vae sphaere sit primus: ab alio tamen causatus motore. Pariformis opponi posset de
motu trepidationis. Hi. Relictis igitur istis naturas eorum explana.

Ptolemaeus

De naturis et influentijs omnium celorum. Cap. VII. Magi

Quoniam uti naturales tradunt esse in mundo inferiori receptum: tribus deter-
minatum est. videlicet materia. quantitate. et primarii qualitatum. agentium. et
patientium promixtione. Cum vero haec inferiora a latioribus superioribus regi-
minis sit (ob id cum mundus inferior superior congruus est) opereturque

Primum
mobile

Aristoteli.
Metaphysicorum

fuit creator omnium in superioribus ordinare causas moventes effectibus inferiorum propter
onatas. Et haec sunt celorum influentiae et motus. Mobilis autem primi motus est
vnus simplex et semper equus. Causatur igitur in inferioribus vni quod equale est in om-
nibus (nam idem in quantum idem non est nisi naturae facere idem) et hoc est esse pri-
mum omnium rerum generabilium et corruptibilium. Receptio autem huius esse in materia
non fit nisi vni principiorum componentium ad alterum moueat. Necessae est igitur esse
motum alium a primo quod huius sit causa efficiens. et hic est motus secundus secundum motum
bilis. Et hi duo celi vni formitatis causati sunt: stellas non habent. Rursus
hoc esse quod compositum est consequitur determinatio per figuram et figuram: cuius causa
mouens est latitudo celi stellarum: et propter hoc conditor rerum huius celi diuersas constella-
tionum imagines indidit. Esse vero quod determinat primarium qualitatum com-
pactionem propter sui diuersitatem: planetarum sphaeris attributum est. Unde in comixtione
qualitatum miscet aut frigidum cum sicco: aut frigidum cum humido: et calidum cum
sicco et calidum cum humido. In mixtione autem frigidum cum sicco neutra qualitas
tum est vitia: sed vitiaque est mortificatio et causa male recipiendi: et in hoc mix-
turam impedit. Oppositum igitur sphaeram per motum suum hoc operantem longissi-
me ponit a loco mixtionis: et similiter cardissimum esse motum: aliter mixtura omnis sol-
ueretur. et talis est sphaera Saturni. Eam tamen necesse est esse: nam operatur ratione
promixtionis frigidi et sicci potentiam bene retinendi. Frigidum autem cum humido

Et ij

Liber.VII.Tract.I.

Lune
Venus+

Jupiter

Mars+

Sol.

Mercurio

Duplex est. Simpler qđ est elementale. z humidū qđ est subiectū vitæ. Et id quide qđ simpler est. vt miscibilit̃ tenaciter imprimat: a motu magis vicino loco mixtionis atq; velocissimo insup̃ recipit qđ est motus lune. Humidū autem cōplexionale estis subiectū vitæ a sphaera Veneris mouet: que cōiuncta est sphaere Solis: qui dator vitæ perhibet. Calidū autē cū humido esse nō pōr: nisi sit humidū spiritale. Ex quo preant spūs vectores virtutū vitæ: z ideo calidū cum quo iungit̃ excellens esse non poreſt (qđ tale nō est nisi cum ſecco) est e. go calidū cōplexionale. z illud mouet sphaera Jouis. Calidū cum ſecco rursus duplex est. aut em̃ est motuū rotius materie. aut est digestiū z maturatiū materie iam more. Prīmū est calidū feruens z vincens motū a sphaera Martis: que ob id moderate remota est: vt possit i: cū mixtionis attingere z non destrueret. Scdm̃ autē calidū semini cōceptiū z maturatiū a Solis sphaera mouetur: z ab eadem vitæ p̃mordialia semina recipit. Ultra dictas autē planetarū sphaeras quaz sc̃ sunt ponit̃ septimus. s. Mercurius: qui ob varietatē sui motus mixtionē atq; virtutū dicarū applicationē habet. vnde ab astrologis dictū est. Cause agentes sequunt̃ Solem: materie Lunā: fecunditas causari agentū Jovem: fecunditas materienū Venerem: vitor expeditio ad effectū (ppter vehementē calorem) Martem: ppter multiplicem virtutē Mercuriū: z cunctarū p̃tinuatio p̃manens sequit̃ Saturnū: z rursus calor viuificus Solis: calor adurens Marti: sup̃ficies varia Mercurio: humor aeris Joui: humor aqueus Lune humor mixtus Veneri: z moles tota Saturno attri buta est. Et hæc qđ deum fm̃ astrologos dicta sunt. Celū vero vndecimū (quod locus est beatorū) theologorū auctoritas annumerat. Vl. Diuisione partis etheris in celos vii decim: z p̃is elementaris in p̃is. 4. insup̃ z de celozū numero. demonstratiōē cu p̃ide accipit: singulorū tamē velle audire dispositiones atq; formas. Vag. Screez ne dum dispositiones oim̃ mundi sphaerarū in medium ferre tentauero epitomatis leges infringam. Attamen ne tuis videar contrarie petitionib;: de singulis saltem pauca adducam. De superiorib; autem ad inferiora p̃misso ordine descendens ab empyreo celo exordiar.

De celo empyreo. Capitulum octauū. Magl.

Beda
Basilus.
lib. 2. heptameron.
Intellectuale.
Celum m̃
nitatis

Albertus

Celum vndecimū immobilit̃ p̃mo die creatū z mox angelis sanctis repletū: est corpus subtilissimū: primū mūdi fundamentū z q̃ sitare m̃as primū: qualitate lucidū: figuratiōe sphaericū: locali situ sup̃ emū: amplitudine spiritū z corporū visibilū z inuisibilū contentiū: dei summi habitaculum. Est itaq; diuersas ob causas varie denominatū. Dicit̃ em̃ empyreū qđ ardēt z ignitū: nō qđē realit̃ sed qđ lūne corporali p̃fusu. aut quia a sup̃bādicta m̃itate in eodem residente illuminatū. Dicit̃ etiam elimpurū a limpiditudine. et cristallinū. eo qđ sit corpus solidum non concavū transparent z lucidū. In quo tamen corpora beatorū subtilia sine resistētia. aut dimensionū penetratione ambulabūt. qđ autē hoc celū a quibusdā intellectuāle. aut dimensionū penetratione ambū non visibile sed intelligibile t̃m̃ est. Tūc quia locus sit deum intellectūaliter cōtemplantiū. Nonnulli etiam ultra celum empyreum celum trinitatis annumerāt quod dicunt esse deum fm̃ rem z differe ratione: nihil tamen aliud est (vt int̃ quib; Albertus) qđ virtutis eius excellentia qua continet z ambit om̃ia creatura

Celi est
pyreum

De principijs astronomie

Et esse in tali celo est esse in equalitate virtutis dei omni continentis atq; salu
nantis quod solum conuenit patri filio & spiritui sancto.

De celo decimo sine primo mobili. Cap. nono. Dis.

E celo decimo quid dicat? **Bagl.** Celum decimū omnium corporum primum est mobile: motu scz diurno ab oriente occidentem vsus: iterum redeundo in orientem in .24. horis: sine fatione & pena regu
lariter. id est non velocius vno tempore q; alio. Et illo motu secum rapit omnes sphe
ras inferiores. Sicq; talis motus super polis mundi. **Di.** Quae aut quoe in hoc celo sunt stelle? **Bagl.** Nullae. attamen in ipso sicut et in nono chara
cteres & lineationes: non nisi a visu acutissimo ceteris locis & temporib; percepti
biles esse supstitiosi quidam prendunt. Quibus nonnulli nomine sapientes & mente capri imagines quasdam sub certis constellationib; signant: quas etiam effectus mira
biles s; qui affirmant: quos diabolica machinatione nonnumq; secura expientia docuit: quorum fraudem: dum non aduertunt se ipsos & alios mi
sere fallunt (quia falluntur) & tandem ad caliginosi ignis incendiū & perniciē eternam ducent. Ex p̄dictis characteribus qdam signa duodecim in zodiaco constituunt: quae eisdem nominibus: quibus & ea quae in octauo s; sphaera sunt nominantur. vt infra patebit. Nunc ad celum nonum descendamus.

De celo nono. Capitulum. x.

Dis.

Celum igitur nonum similibus (vt dicunt) characteribus quib; & decimū est insignitur: stellis caret: duplici motu reuoluit. Primo qdem ad motum primi mobilis. Secundo motu proprio ab occiden
te vsus orientem super polis proprijs in .200. annis gradu vno: & minutis .28. fere fm successionem signorum respectu zodiaci primi mobilis. Semper enī superficies eclipsice none sphaere est in superficie eclipsice primi mobilis. Arcus autem siue distantia intra capita ariens primi mobilis & arietis huius sphaere dicitur motus stellarum fixarum. Totamq; reuolutionem in 49000. annis complet. quae reuolutio a quibusdam magnus annus Platonis dicitur. Alium enim Platonem scripsisse. Integra reuolutione ista completa: omnia in eodem statu & dispositione consistere: quo in initio reuolutionis fuerant. Hanc positionem diuus Augustinus de ciuit. dei li. 2. cap. 13. in fine explodendū: & religioni nostre contrariam ostendit dicens. Absit inq; vt nos ista credamus: sed mel enim christus mortuus est pro peccatis nostris. resurgens autem a mortuis iam non moritur: & mors illi vltra non dominabitur: & nos post resurrectionem semper cum domino erimus. ad Romanos. 6. Et hoc celum a quibusdā aquarum: ab alijs cristallinum appellat. supra firmamentū enim (quod octauum celum dicimus) scriptura aquas esse multipliciter astruit. vnde in Gen. legitur. Fiat firmamentū & diuidat aq; ab aq;. 2. David. Qui regis aq; supiora et? & iterum. Aque quae sup celos sunt laudent nomen domini. & in Danie. Benedicite aq; omnes quae super celos sunt domino. Has nonnulli in forma nebulae reuoluit sine consistere aiunt. Augustinus ad Orosium. q. 27. Alij coeclatas coniectant. vnde & hoc celum cristallinum nominant. Exterū hoc celum quia ex materia (de qua dictum est. Et spiritus domini ferebatur super aquas)

Doct. scilicet
larū fixarū

Augu

Paulus

Cristallu
mz celi. 9a

EE iij

Ann⁹ pla
tonis

Gen. 1.
Psalms 124
Daniel.

Augusti.

Liber.VII.Tract.I.

constitutū sit: eodem nomine posse appellari argumentant. Augu. autē cōcludēdo dicit. Quis ibi sint: tamen eas ibi esse minime dubitamus. Maior em̄ est huius scripture auctoritas q̄ om̄is humani ingenij p̄p̄acitas. Causas autē quare ibi sint aqua constituit: q̄ varie a multis assignant silentio libuit p̄terire. **Di.** Num celū empyreū cristallinū nōnunq̄ appellari sup̄ius cōmemoratum est? **Bag.** Etiam fili. Sed rationē huius adiungimus. Nec te mouebit nō om̄ino cōcor̄s celozū distinctio z appellatio: si in re ipsa concordia ex dictis amplexus fueris. Veruntū z te vno adinonendū existimo: nōnullos. s. sup̄mā ignis prem celum igneū: partē vero inferiōrē olimpei: sic aeris sup̄mā prem celum et̄bereunt: inferiōrem autem celum aerem nominasse. **Di.** Qd̄ sub est octauum celum percurramus.

Rhaban⁹

De octauo celo. Capitulū. XI. Disce.

Firmamentum.

motus ei⁹

Abest celum octauū quod z firmamentū dicitur: z stellis innumerabilibus ornatū est que fixe appellant: quoniam om̄i temp̄e equalit̄ a seip̄is distant: nec p̄p̄rium motū a motu sui celī habent. Sunt etiam in eodē celo decem circuli imaginarij sese intersecantes: ac imaginū in celo fixum motū z diuersitatē notificantes. Nouet autem hoc celum triplici motu. vt dictū est sup̄ in c. sexto. Et vt ea que dicta sunt clari⁹ intelligas: de circulis primū de hinc de stellis z imaginib⁹ octauae sphere tractabimus.

De circulis decem in firmamento imaginatis. Et primo de maioribus Capitulū. XII. Dicip.

Et z q̄les sunt hi circuli? **Da.** Circuloz in firmamento imaginati: totū q̄dam maiores sunt quidā vero minores. **Di.** Quor̄ z qui sunt maiores? **Da.** Sex sunt: hi sc̄z qui p̄ firmamentū conuexā sup̄ficiē z eius centrū transeunt̄ ip̄m in duo eq̄lia diuidunt. Horū noia sunt zodiaci: z equinoctialis: columnis solsticioz: columnis eq̄noctioz: circulus meridian⁹: z horizon.

De circulo equinoctiali. Capitulū. XIII. Ma.

Et autē eq̄noctialis circulus q̄dam diuidens spheram in duo eq̄lia s̄m quālibet sui p̄ez eq̄l̄ter a polis distat. Dicitur eq̄noctialis: q̄ cum sol per ip̄m trās sit (q̄ bis fit in āno: cum sc̄z est in principio Arietis circa festū Gregorij: et in principio Librē circa festū exaltationis crucis) fit equinoctiū in vniuersa terra. hinc z equator diei z noctis dicit̄. Est em̄ tunc dies. i. z. horarū similiter z nox. Nominat̄ etiam angulus p̄m̄ mobilis: quia ip̄sum in medio per duo equalia p̄ motū anguli diuidit.

De circulo zodiaco. Cap. XIII. Di.

polus

Zodiacus quis est circulus? **Bag.** Is qui p̄ spherā re mediū trāsens eq̄noctiale interfecat: z interfecat ab eodē in duas p̄tes eq̄les: quaz vna p̄sus austrū: reliq̄ vero p̄sus septentrionem declinat. ob id z circulus obliquus dicitur. Et signa p̄sus austrū declinaria australia vocant̄. s. Libra Scorpio Sagittarius Capricornus Aquarius P̄s̄s. Ea vero q̄ p̄sus septentrionē se vertūt: Borealia a vento vt Septentrionalia dicunt̄. s. Aries Taurus Gemini Cancer Leo Virgo. Est autē hęc declinatio 3. gradū z dimidiū aut fere. 4. de gradib⁹ q̄ ex diuisione tot⁹ in 360. p̄uenit.

De principijs astronomie

zodiacus notatus aut est $\alpha\mu\omicron\tau\omicron\upsilon\gamma\kappa\omicron$ ka 30e qd est vita. sol ei sub illo circulo motus cunctis vitam praestitit et inferioribus: aut $\alpha\mu\omicron\tau\omicron\upsilon\gamma\kappa\omicron$ $\lambda\iota\omicron\upsilon$ a zodiaci: quod animal dicitur. Sunc enim in eo: 12. imagines per stellarum positiones formatae: et non minibus animalium insignite: et solus is circulus in firmamento latitudine habere describitur. Dis. Quarta est latitudo eius: Dag. 12. graduum ex praefata divisione in. 360. sumptorum et per medium horum linea imaginat diuidens zodiacum circulum in duo equalia: a quolibet parte sex gradus relinquendo. huius lineae ecliptica nomen est: q. tunc sol cum sol et luna sub ea fuerit Eclipsis fieri possit. ex hac zodiaci partitione patet signum quodlibet in longitudine habere gradus. 30. in latitudine 30. 12. Quandoq. tñ totum firmamentum in. 12. equalia diuiditur per. 6. circulos p. polos zodiaci et initia signorum distinctorum transcurrentes: et tunc stellae extra zodiacum existentes dicuntur esse in signis

De circulis coluris,

Ca. XV.

Dis.

colurus.
solsticioz

Escrib. Coluros Dag. Colurus solsticioz est circulus per polos mundi. et principia cancri et capricorni transiens: sphaeram in duo equalia diuidens. Dis. Et unde hoc sortitus est vocabulum

Da. Quia incopleus apparet aut vt communiter dicitur a colon qd membris et vros qd bos siluester interpretatur. apparet en huius circuli sola vna medietas in modum caude bouis siluestris erecta. Sed solsticioz dicitur quoniam sol ipsum attingens: amplius non ascendit. vt cum circa festum viti cancrum intrat nec descendit: vt cu capricornu circa Lucie festum lustrat. et horum primu solsticium estiuale: quia in estate: alteru ho solsticium hiemale (quia in hyeme fit) appellatur. Colurus vero equinoctioz est circulus per polos mundi et initia arietis et librae transiens sphaeram in duo equalia diuidens. dictus aut est equinoctioz: quia sol ipsum attingens equinoctia facit vnu sz vernale: circa festum Gregorij: alteru vero autumnale: circa festum exaltationis crucis. Eubi duo circuli sese in polis mundi interfecant ad angulos rectos et sphaerales.

equinoctio
rum estiuale.
hiemale
vernale.
autumale.

De circulo meridiano.

Ca. XVI.

Dis.

cenith.

Eridianu in sphaera quae dicitur circulus. Da. Cum ipsum qui transit per polos mundi et per cenith capitis nostri. Est aut cenith capitis nostri punctus firmamenti directus caputibus nostris suppositus. Appellatus est aut is circulus meridianus: quia cum sol ab ortu ascendens ad ipsum peruenit illi per cuius cenith talis circulus transit meridies: est. ex quo patet ciuitates equaliter ab oriente et occidente distantes: diuersarum sz latitudinum eundem habere meridianu. has aut quae inequaliter ab ortu et occasu distant: diuersos meridianos habere necesse est. et differentia earundem abinui: cenith: longitudo ciuitatum in tabulis astronomicis appellari solet.

circulus.
Meridianus.

De circulo horizonte.

Ca. XVII.

Dis.

Orizon quis circulus est Dag. Qui superius hemisphaerium ab inferiore diuidens visum nostrum terminat. unde et hoc accepit nomen. horizon namq terminator visus interpretatur. et ille quidem duplex est: rectus et obliquus. Rectum autem orizonta habere perhibentur: qui sub equinoctiali habitant. nam horum horizon per polos mundi transit: et equinoctia

Liber. VII. Tractatus. I.

em ad angulos sphaerales: et rectos diuidit. Sed horizonta obliqua siue declina habent: quibus vnus polus super horizonta eleuatur. horum enim horizontem equinoctialis ad angulos sphaerales: obliquos intersectat. Est autem centum capitis noster ab equinoctiali quanta fuit super horizontem eleuatio poli mundi.

De circulis sphaerae minoribus Capitulū de

minocanum. Dis.

Trillos maiores sex ex praemissa descriptione in sphaera imaginari facillimum videtur: nunc minorum descriptiones subiungo.

circuli minores

Arctici

antartici

Tropici
cancri.

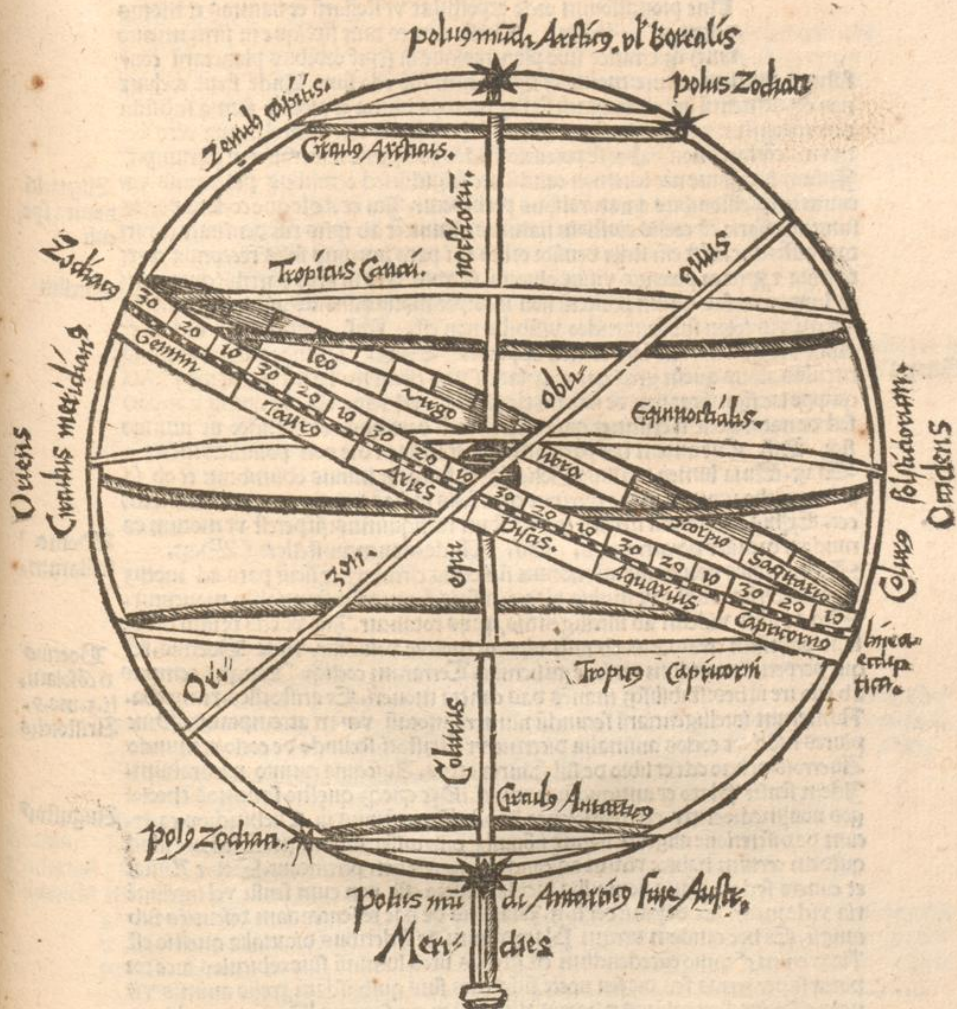
tropici
capricorni.

num duo ex motu polus zodiaci circa polos mundi causantur. Poli namque zodiaci a polis mundi per vigintitres gradus et fere dimidium distantes: circa eosdem voluuntur: quorum vnus Arctici: reliquus vero Antartici appellatur. Arctici quidem ab arctos constellatione: quam et vrsam maiorem dicunt: quae circa hunc circulum (vt in sequentibus parebit) inuenitur. Et idem circulus nunc Borealis aut Septentrionalis dicitur. Borealis quidem: nam in eam di parte est vnde Boreas ventus oritur. Et Septentrionalis a septentrione: id est minore vrsa: quae septem stellis circa hunc circuli existentibus figuratur. quae et triones id est boues appellant: eo quod tarde vt boues moueantur. Eisdem nominibus polus mundi nobis semper apparens (qui et circuli arctici centrum est) nominatur. Oppositus vero et polus et circulus Antartici quasi contra Arcti cum dicitur. Idem Australis a vento: et meridionalis a tali mundi plaga.

Dis. Qualiter autem alij duo minores circuli in sphaera imaginantur? Dag.

Taliter: nam sol existens in primo puncto cancri: circulum quendam describit: quae tropicum cancri dicimus: tropicum quidem a tropos quod est conuersio. nam tunc sol alius non ascendens a nobis se conuertit. Sic similiter cum in primo puncto capricorni fuerit: circulum quendam describit: qui tropicus capricorni et eadem causa appellatur. Hi sunt circuli non modo in firmamento: veritatem in nona et decima sphaera imaginandi: vt sequens admonet descriptio. Dis. facile ex dictis tale corpus quoddam ex circulis realibus vel ligneis aut eneis componendum esse arbitror: quoniam omni in quantitate atque distantia et in sphaera sitis aperto sermone dilucidasti. Dag. Si hanc tuam imaginationem opere conpleueris: singula que diximus clarius atque planius in tali corpore conspicias. Soluta namque in planis figurari laboriosum est.

de principijs astronomie

De natura motu et figura stellarum, et si animate sint
et de galactica. Capitulum, XIX. Dis.

Liber. VII Tractatus I

Unc promissio formis ordo exposulat vt stellarū et naturas et motus describas. **Mag.** Stelle omnes tam fixae (que in firmamento sunt) q̄ erraticæ siue planetae (que in septē orbibus planetarū con-

sistunt) eiusdem nature: motus et figure cum suo celo sunt. Unde sicut coelum non est elementū nec elementarū sed ex materia primā et propria forma substantiali cōponitur: et quātū de sua natura est simpliciter corruptibile: quia vero for-

ma celi cōtrariū non habet: se potentior: ideo ab agente naturali non corrumpit. Ipsū nec graue nec leue: non calidū nec frigidū: sed omnibus peregrinis va-

cuum imp: effusionibus a naturalibus perhibetur. Ita et stelle que colorū partes sunt: necessario cū coelis eiusdem nature existunt: et ab ipsis tm̄ densitate et rari-

tate differunt. Est em̄ stella densior orbis sui pars luminis solis receptiua et retentiua: p̄pterea potentie visus oblecta. Orbis vero in alijs partib: (quia rari-

or) lumen versus ipsū proiectū non incorporans: luminosus aut lucidus nō fit nec cui vis colorū subiicitur: ideo visibilis non est. **Dis.** Et si sitan eadem ex

causa via qdā in coelo lara et alba apparet. **Mag.** Sane opinaris: nam is circulus albus quem greci galaxiaz: latini vero circulum lactei appellat: v̄olū quippe hic significat non de natura elementari vel vaporosa (vt quidā v̄olebāt) sed de natura celesti existit: et quia ceteris coeli partibus densior: ideo fit luminoso. **Dis.** Cur autem hec pars similiter et stelle in die non possunt videri?

Mag. Quia lumen maius (Solis scz) obfuskat et minus obumbrat: et ob id etiam carbo ignitus in die precipue circa solis radios minus aut quasi nihil lux

cer. Ex his substantia stellarū manifestam relinquimus: superest vt motum ea-

rundem breuiter percurramus. **Dis.** Unde mouentur stelle? **Mag.** Stelle omnes mouentur ad motum sui orbis circulariter sicut pars ad motus

totius. Orbis autē (vt multis placeat) a suis formis substantialib: mouentur.

Sed vt alijs videat ab intelligentijs p̄p̄ijs rotantur. Ita vt etiā primū mobi-

le ab omnium creatore inexhausti vigoris motore voluatur. vnde Boetius. **Q**

quis perpetua mundum ratione gubernas. Terrarum coeliq: fator: qui tempus ab quo ire iubes: stabilisq: manes das cuncta moueri. Et aristoteles. xi. metha.

Numerum intelligentiarū secundū numerū motū venari attempauit. Hinc plures moti vt coelos animalia dicerent vt Aristoti. secundo de coelo et mundo

Aueroti primo celi et libro de substantia orbis. Auicenna quinto naturalium.

Idem sensit Plato et antiquorum multi. Hec quoq: questio summos theolo-

gos non mediocriter exercere solebat. Unde Augustinus in Enchiridion ca. 57.

cum de discretione angelice nature nōnulla discessisset: subiungit. Sed nec illud quidem certum habeo: verum ad eandem societatem pertineant. Sol et Luna:

et cuncta sydera q̄uis nonnullis lucida corpora esse non cum sensu vel intelligē-

tia videantur. Et descripti: des. li. 3. Platonis de hac re sententiam discuties sub-

iungit. Et hoc quidem verum Plato verum de syderibus dicat: alia questio est

Nec enim cōtinuo cōcedendum est globos istos luminū siue orbiculos luce cor-

poros super terras seu die seu nocte fulgentes suis quibusdam p̄p̄ijs animis vi-

uere: eisq: intellectualibus et beatīs. verūtamē aut sanctus Hieronimus libros

Periarchion Origenis cribrarer inter ceteros errores damnabiles: hunc quoq: in

primo libro Periarchion Origenem scripsisse testatur. Unde quod super Ec-

clesiastici primo capitū. recitat non secundum propriam opinionē: sed aliōrū scil-

licet Platoni coeli et poetarū ponit: quorū testimonia adducit. In libro etiam de

cognitione verē vite (quā nonnullis sancto Augustino ascribitur) de astris dictus

est. Qui ea rationalia vel saltem sensibilia corpora arbitrantur iure sensu ca-

rentes inter irrationalia computantur. Et Damascenus libro secundo. Nulli animatos coelos existūet. inanimati em̄ sunt et insensibiles. Ceteri itaq: quoz

Galaxia

Algazels
natura spe
culi

Stellis

Donus
stellarum

Boetius
sōsolati
li. 3. me. 9.
Aristoteles

Augustin

principijs astronomie

etiam auctoritas spernenda non est) corpora celestia animata appellantes: aut philosophorum opiniones recitabant: aut quod veritari contrarium non est illud non per informationem, sed assistentiam intelligunt. Nihil enim intelligentia eorum quæ mouet: sed non informat: nec sensibilis intellectus uel reddit. **Dis.** Si igitur stelle per se non mouentur, unde est quod quandoque propinquiores: quandoque vero remotiores alijs fuerint? **Da.** Omnes stelle firmamenti se in eadem sunt distantia inter se: ideo fixæ dicuntur. Veritatem propter motum reuersionis firmamenti in quo sunt omnes stelle fixæ: etiam quantum ad zodiacum non spheræ loca mutant de gradu in gradum per signa ab occidere in orientem propter motum aut repeditionis firmamenti non semper eque ab æquinoctiali et polis mundi distant. Septem vero planete quandoque subspis: interdum vero stellis fixis coniunguntur. Ideo erratice nominantur: quod de stella ad stellam progredi quasi errantes cernuntur: quod motum proprio non contingit: sed ad motum suorum orbium accidit. Si enim stella per se moueretur natura defecisset: quia stelle ad motum talem non organa nec figuram conuenientem dedisset: cum figura spherica cuiusmodi stelle sunt motui progressui sit inepta: quod nullus unquam naturalium admittit. Immo omnes una voce clamitant naturam in necessarijs non deficere: in superfluis non abundare: nec quicquam frustra agere.

stella per se
non mouet

De numero differentia et quantitate stellarum Capulum, XX Dis.

X dictis numerum stellarum erraticarum ad septem redactum intelligo: sed an ne idem de stellis fixis a philosophis attentatum sit dubito:

Da. Attentatum quidem est a quibus pluribus sed a nullo unquam in-

Augustinus
de ci. di. li.
16. ca. 23.

uentum, quia nec omnes eas videri posse: credendum est, inquit diuus Augustinus, de ciuitate dei. Nam quanto quis acutius intuetur: tanto plures videt. Unde et acerrime cernentibus aliquas occultas esse merito estimatur. Exceptis eis syderibus quæ in alia parte orbis a nobis remotissima oriuntur et occidere perhibent. Postremo quicumque vniuersum stellarum numerum comprehendisse et conscripisse iactantur (sicut Aratus, vel Eudorius vel si qui alij sunt) eos libri huius esse, fideli carmine cecinit dicens. Qui numerat multitudinem stellarum et omnibus eis nomina vocat. Veritatem inter omnes magno conamine astronomi mille et viginti duas notauere: atque in naturas describere, et easdem (quæ quantitate inæquales sunt) sex differentijs separarunt. In primo itaque differentia quindecim ponunt ceteris maiores: quantum quilibet continet terrarum 207. in ordine secundo, 45. ponunt quarum quilibet terrarum 90. continere dicunt. In magnitudine tertia, 208. sunt, et quævis earum terrarum 72. continet. In quarto ordine, 479. existunt: et harum quævis scilicet terrarum 54. comprehendit. In quinta differentia, 217. reperiuntur: et vnaquæque harum 37. terrarum continet. In sexta et vltima differentia sunt stelle parue numero, 49. terrarum 18. magnitudine sua excedentes. Expectet has sunt quinque quæ (quia obscure sunt) nebule dicunt. post has sunt alie nouem obscuriores quæ tenebre appellantur. quarum vna est oblonga tantum cauda. Ex his claret quilibet stellarum figurarum visu notabilium terra multo maiorem. Id vero quæritates a Geometricis demonstratione certa afferunt inuenire.

numerus stel-
larum, dif-
ferentijs ex-
runden

stella nebul-
le, item res
negre.

Aratus
Eudorius
Platynista

Liber. VII. Tractatus. I.

De celi imaginibus seu constellationibus

Capitulum: XXI.

Mag.

X his firmamenti stellis astrologorū nonnulli imaginū quarundā lineamenta imaginati sunt: non tamen credendū eas in coelo realiter acui existere aut coloribus tincta qualibus depinguntur: sed ab effectibus et situ earum et colores et nomina ipsi indiderūt. Et nominatiores 48. ponunt quarum. i. in zodiaco circulo: reliquas vero versus septentrionem et Austrum describunt.

De imaginibus siue signis zodiaci. et de situ ortu et occasu eorundem. Ca. XXII. Dis.

Aries

Q uae sunt imagines zodiaci? Mag. ii. ex stellis praefatis. i. or. firmamenti. 346. continentes harum nomina sunt. Aries: qui in coelatione zodiaci et equinoctialis positus dorsum habet ad Boream. caput eius conuertitur ad ortum. oritur a capite et occidit pedibus. Taurus econtra caput habet occidentale depressum quasi ad terram deflectere videatur. Hic auersus oritur et occidit. Gemini capita habent ad Boream: functiones dorsis. hincinde membra distendunt ipsi inuicem: ut coplexi se mutuo teneant ortum facientes et occidunt a pedibus. Cancer pedes versus utrumque polum porrigit. Leonem respicit venter eius terrā versus porrigitur. oritur autem et occidit a posteriore corporis parte. Leo respicit cancrum: dorsum ad Boream habet. a capite oritur et occidit. Virgo caput habet post leonem. dextra manu tangit circuli equinoctialis. qua et spicas tenet. oritur et occidit a capite. Libe siue libra (quae prima pars scorpionis est. nā chaldei undecim tñ zodiaci ponunt imagines) laeas duas habet quarū vna Borealis: altera australis dicitur. Scorpio virginem respiciens pedes versus utrumque polum porrigit: caudā reflectit versus Boream ventre eius respicit terram: oritur rectus et occidit circuitu corporis. Sagittar? caput habet versus Boream respicit scorpionē sagittā et arcū tenet: arcus cūgit manū sinistram et pedē sinistru: rect? oritur: et preceps occidit. Capricornus dorsus h? directus et occidit preceps. Aquarius caput habet versus Boream: manū sinistram extendit supra dorsum capricorni: et dextra effundit aquā vna: q? vsq? ad pisces decurrit. et ad ortū tendit oritur et occidit caput prius ceteris membris. Pisces duo sunt dorsum primi Boreale. dorsum secundi versus brachiu Andromede de occidentale. vn? aquarii alter boreū respicit. Et inter ipsos lineola quēdam ē quā qsi vinculo alligant inter caudas amboru. Inferior pars oritur et occidit. et si zodiaci signa equalia sine. 30. scilicet graduū in longitudine et. ii. in latitudine (ut dictū est) tñ imagines iste nō omnes equales sunt. Quēdā em̄ extra zodiacum prendunt. et qdā longitudinē. 30. graduū excedunt. vti in Alfonsij tabulis lucidius deprehendes

Taurus

Gemini

Cancer

Leo

Virgo

Libra

Scorpio

sagittarius

capricorn?

Aquarius

Pisces

De imaginibus septentrionalibus: Ca. XXIII. Dis.

S eptentrionē versus quorū describunt. Mag. ii. de praefatis. i. or. stellis fixis. 360. continentes harū nomina sunt. vrsa minor: vrsa maior siue arcus diaco medius inter ambas vrsas. Lepheus. Cassiopeia. Corona Ber culus. Gultur cadens. Pleiades siue gallina. arctophylax siue Bootes et quādoq? Arcturus dicitur. Perseus cū capite Boregonis. Auriga siue aginator. Anguitenens. Anguis. Sagitta siue iaculum. Aquila siue vult volans. Delphinus Equus primus. Equus secundus. Andromeda. Triangulus.

De imaginibus australibus Ca. XXIII. Mag

de principijs astronomie

P. Reper has sunt alie extra zodiacū Austrū, versus poirecte. **Dis**
Et quor sunt? **Bag** Sunt quindecim de stellis fixis predictis
36. continentes, videlicet, magnus Cetus, Orion gladio succinctus,
Eridani fluvius, Lepus, Canis minor siue canicula, Canis maior, Argos na
uis, Ara, Erater, Corvus, Chiron siue Centaurus, Hydra, curribulum, Aus
trale ferrum, Piscis australis. Harū omnium dispositiones ac situm enumerare
epitomatia lege prohibetur. Sed de his si lubet in Arato Hyginio de sideribz
ac tabulis Alfonsij ceterisqz legere pores. Nam idē eorū dispositiones: sitū z nu
merū stellarū ex quibus sunt: z harū stellarū magnitudines: et nomina clarius
reperies, cū auctores in nominibus z figuratōibz imaginum diuersas reperies
momento: quod a principio monui nō eas esse in coelo naturali cōditiōe: sed pro
libitu vniuersitatis effigiate. **Dis.** Vissa igit hęc faciam? z de signorum
ortu et occasu: qm̄ pauca supra tetigisti: si q̄ alia habes in mediū feras.

De signorum ortu et occasu vt est apud poetas La. XXV. Bag.

Signorū ortus et occasus: legenti scripta sapientiū multiplex occurrunt.
aliter enī loquunt̄ Poete, et aliter astronomi de signorū ascensu z de
scensu, apud poetas nāqz ortus signorū similiter et occasus reperitur
tripartitus, Cosmicus scz chronicus et Eliacus. **Dis** Cosmici ortus q̄

dicūt: **Bag.** Ortus Cosmicus quem
latine mundanū dicere possumus, est ascē
sus signi vel stelle in oriēte de die, atramē
signum in quo sol est anthomatarice: cos
mice dicūt oriri. De hac Virgilius in geor
gi. ostendens tēpus sationis fabarū, dicit
Laudidus auratis aperit eū cornibz an
num Taurus: z aduersū cedens Canis
occidit astro, loquitur autē hic de cane in
scorpione et non in leone constituto. Occas
sus autem Cosmicus: est occasus signi op̄

Virgilius.

positi signo in quo sol cosmice oritur: huius exem
plū est apud Vergil. vbi supra dōcentē tempus se
minandi frumentū. Ante tibi, & c. arblantides absco
dant. Debita q̄ sulcis cōmittas semina, sunt autē
arblantides siue pleiades stelle in tauro: q̄ scorpiōe
in autūno oriente occidunt. **Dis.** Ortus chro
nicus quis est? **Bag.** Ortus chronicus quez
latine tēporalē dicim: ē ortus signi vel stelle in oriē
te p̄ sol occasu, de isto loquit̄ Quidius de Pon

Quidius.

ro: p̄rēs morā exiliū sui dicēs, Quattuor autūnos plei
as orta fecit. **Dis.** Si dicta dictis p̄pare: tria vident̄
nā antea ap̄ Vergi. pleiades in autūno occidere: tū po
cas (Quidio teste) in autūno reperio oriri. **Bag.**
Hęc sane p̄sura possunt sū: et p̄a. vt scz occidat cōstitū
ce, vt ap̄ Vergil. ē. z oriant̄ chronice, vt Quidius voluit.
Qd̄ qdē vno die euenire pōt vt scz in sol occasu plei
des in oriēte chronice ascēdāt z rurū circa sol ortū i occi
dente cosmice descēdāt. **Dis.** Hūc nodulū solutū facere

Chronici occasu origē. **Da.** Chronicus ē signi vel stelle oppositē signo l. stelle chronice

Liber. VII Tractatus I

orienti. vt apud Lucanū. Tunc nox theſalicas vrgebat parua ſagittas. Diſ.
Eliacus ortus quis eſt? Dag. Ortus Eliacus ſiue ſolaris eſt exitus ſu-
gni vel ſtelle de ſubradijs ſolaribus: ſub quibz ante videri non poterat. vt apud
Quidm de Faſtis. Jam leuis obliqua ſubſedit aquarius vrna. z Virgil. in ge-

orgi. Gnoſiaqz ardentis deſcendit ſtella coe-
ne. qz iuxta ſcorpionem ſit. Sele ibidem
exiſtente videri non poterat. Occaſus autem
Eliacus eſt ingreſſus ſignivel ſtelle ad ſolis
radios. vt in exemplo premiſſo. taurus z ad-
uerſo cedens canis occidit aſtro. z plura his
ſimilia. de hoc triplici ortu z occaſu apd poe-
tas ſunt quibus breuitatis cauſa pretermiſ-
ſis de ortu et occaſu ſignorum ad mentem
aſtronomorum loquamur.

De ortu et occaſu ſignorum ſecundū aſtronomos. Capitulum. XXVI. Diſ.

Eſpectu cuius Aſtronomi ſignorum ortum z occaſum perpendunt?
Dag. Reſpectu equinoctialis z rectitudinis et obliquitatis ſphe-
re. Diſ. Id maniſteſtius eloquere. Dag. Equinoctialis tantum
in ſphera recta qz in obliqua ſemper vniſormiter aſcendit. id eſt tempo-
ribz ſemp equales arcus de equinoctiali aſcendunt. zodiacus vero in vtraqz
ſphera diſformiter peroritur. Nam in temporibus equalibus non ſemp aqua-
les arcus de ipſo aſcendunt nec aſcenſiones partium zodiaci equantur aſcenſionibz
partium equinoctialis: ſed aut minores aut maiores ſunt z ob id Aſtronomi ſi-
gna quedam recte: quedam vero oblique oriri z occidere dicunt. Recte quidem
ſignum oriſ vel occidit cum quo maior pars equinoctialis oriſ vel occidit. vñ
Cancer Leo Virgo Libra Scorpio Sagittarius recte oriuntur: z Capricornus
Aquarius piſces Aries Taurus Gemini recte occidunt. Oblique autem ſignū
oriſ vel occidere aiunt: cum quo minor pars equinoctialis oriſ vel occidit. vñ
predicta ſex recte orientia: oblique occidunt: z illa tardius oriuntur qz occidunt.
z ſex recte occidentia oblique oriuntur: et hec opus oriuntur qz occidunt. Quod
quidem facillime deprehendes: et oculorum iudicio comprobabis: ſi ſpheram ex
prememoratis circulis compactam inter fixa horizonta circumduxeris. Certius
autem quantum ad gradū ſupputationē hec in reſolutione rectis Aſtrolabij
demonſtrantur: nam et per hanc proportionem aſcenſionū quartarū zodiaci: z eq-
noctialis in vtraqz ſphera facile cognoscet. ſic et nonnunqz maiorem partem eq-
noctialis qz zodiaci ſemper oriſ inuenies: vel e conuerſo. z tamen has quartas ſi-
mul oriſ comperies. vñ in quarta que eſt a principio cancri vſqz in finem virgi-
nis videre licet. Similiter ſigna oppoſita in aſcenſionibz equalia inuenies. nūc
dierū et noctium diuerſitatē edicere hominibus ſecundū variū ſphere ſitum cen-
tingentē conabor. Diſ. Optime. neceſſaria em vident hec z ſcitu digna.

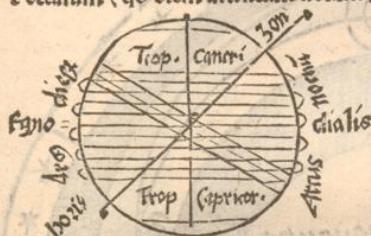
Signa res
cte orientia
occidentia

De diuerſitate dierum et noctium Capitulum vicesimumſeptimum. Dag.

De horum vero intelligentiā ſcire oportet: cum eſt aſtronomos dupli-
cem diſtinguere diem: artificialem ſqz et naturalem. Id tempus qd
ab ortu ſolis vſqz ad occaſum eſt: diem artificialem. et id tempus qd
a ſolis occaſu vſqz ad ortum eiſdem eſt: noctem artificialem. appellant. Et vñ

De principijs astronomie

libet in partes. et. eccl'es diuidit: quas horas planetarū vocant. quarū diurne a so
lis ortu: nocturne vero a solis occasu initium sumunt. et quotidie in quantitate. longi
tudine. vicz et breuitate variant. Sim q tempus inter ortū et occasum solis nunc
multū nunc parum regitur. ppter signoz tarditatem et velocitatem in ascensu: in
quibz sydeus oritur et occidit. Dies autē naturalis est reuolutio equinoctialis cir
ca terrā semel: cū tanta parte zodiaci: q̄tra interim sol pertransit motū p̄rio contra
firmamentū. Di. Quāto tempore autem equinoctialis reuolutio semel circa ter
ram. Hag. in. 24. horis fere. hoc est in die et nocte artificiali. Di. Et ita
omnes naturales sunt equales. Ha. Probe. si tū æquinoctialis motū attendis
si autē motū solis contra firmamentū animaduertas: cuius tps temp̄i reuolu
tionis equinoctialis addendū est: dies naturales ineq̄les erunt. Di. Ob quam
causam. Hag. Quia (vt dictū est) p̄tes zodiaci non eq̄liter ascendūt: quæ
dam em̄ tardius: q̄dam vero citius emergunt ppter obliquitatem. Cum igit sol
motū p̄rio omnes has p̄tes cōtra firmamentū p̄geret: q̄nq; in p̄ezodiaci velo
citas: q̄nq; vero in parte zodiaci tardius ascendenti repitur. et ita cum tempus
harū ascensionū ineq̄ale sit: dies naturales quaz hęc tpa partes sunt ineq̄les
esse necesse est. Hanc ineq̄ualitatem non vulgus p̄cipit: sed astronomi in suis cal
culationibz attendūt. Di. Sane intelligo. Sed vñ sit q tps inter solis ortū
et occasum (qd diem artificialē noiaſti) ineq̄ale sit latius ostendas. Hag.

Hoc ex vario sol per signorū sydeus mo
tu p̄uenire intelligas. Sol namq a prin
cipio capricorni vsq; ad canceri initium. 82.
parallellos siue spiras describit: in quos
medius equinoctialis est: vltimus vero tro
picus canceri. et primus tropicus capricorni
a quo descendēs vsq; ad finē sagittarij
alios. 82. parallellos describit: q̄ diem na
turaliū circuli appellant. Exteri plane
te huiusmodi parallellos multiplicant
Sim numerū diem quibz zodiacū peragunt. P̄ez igit q planeta nuncq; ex eo loco
vñ pridie ortus est eleuat. Descrip̄ti paralleli ab horizonte diuidunt. Arcus sup
p̄za horizonte reliqui diem artificialiū: arcus autē sub horizonte noctiū artifi
cialiū appellant. Di autē habitantibz sub equinoctiali in sphaera recta semp æq̄
les sunt. nam horizon eorū per polos mundi transiit. Idis aut quorū poli supra
horizontē eleuant ineq̄les sunt: equinoctiali dempro q̄ vbiq; in duo æq̄lia p̄ hori
zonta diuidit. Ob id cū sol ipm describit in omi terra equinoctiū est. q̄ omia lu
ce clarius oculis sphericū corpus inspicientibz appareat missa fado. Anū tamē
adijciendū app̄ime necessariū duxi: q̄ in omi die artificiali siue lōga siue breui
sena signa supstant: totidēq; delitescunt. Sunt in q̄libet nocte Di. Quō h
fieri possit lucidius demonstrā. Nam cum oīa signa in longitudine et latitudine
sint æq̄lia: pla in multo tpe: pauciora vero in paucio tpe oriri existimo: aut dies
noctesq; omnes pares esse debere. Ha. Bene q̄dem. qm nec signorū eq̄litas
nec motus irregularitas: sed diffemitas siue ascensus siue descensus ineq̄litas
diuersitate hāc causat. Unde in sup̄ioribz dictum est q̄dam directe: q̄dam vero
ascendere oblique. Ea autē q̄ directe ascendūt in ortu suo minus t̄pis habebūt.
Cancer q̄ppe vbi orit̄ horis. 2. et q̄tra p̄te occidit hora. 4. et deinceps. Leo vero orit̄
horis. 2. et tertia p̄te. et occidit hora. 4. et semis et sexta. Virgo orit̄ horis. 2. semis et ortus et oc
ciderit hora. 4. et tertia p̄te. Libra orit̄ horis. 2. et semis et sexta parte casus.
occidit hora. 4. et tertia parte. Scorpio oritur horis. 2. et tertia parte. occidit hora

hore plane
tarum

Dies natu
ralis.

Ineq̄litas
diei nat̄.

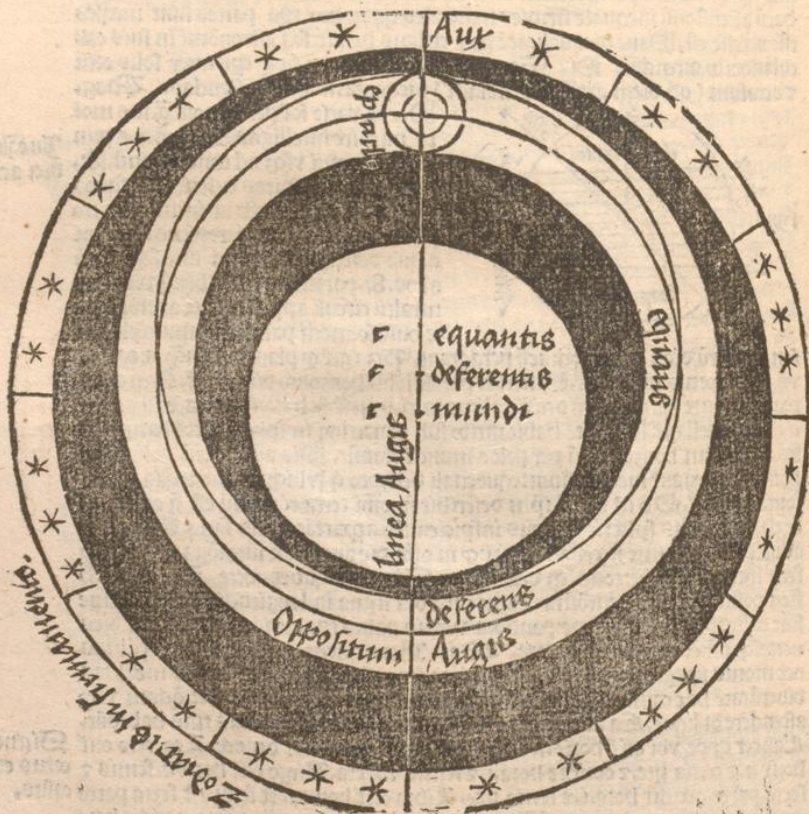
Ineq̄litas
diei artifi.

Signorū

Liber.VII.Tract.I.

4. et scitis et sexta parte. Sagittarius vero oritur horis 2. et 10. parte. occidit ho-
 ra 1. et deinceps. Signa opposita opposito modo oriuntur et occidunt. vñ qñtum
 tps est ortus cancri: tantu est occasus capricorni signi oppositi. et occasus cancri
 ostendit ortu capricorni: ita in reliquis pariformiter. Et quo facile concludit in
 maxima die omnia signa directe ascendunt. et in nocte eiusdem (que necessario
 est minima) omnia oblique ascendunt oriiri. Per oppositum de die minima et
 eius nocte (que maxima est) oportet intelligere. In utroq; autem egnocito ma-
 xime directe et tria oblique ascendunt tam in die qñ in nocte. Sed hæc luci-
 dius demonstratione oculari in spherico corpore aut astralabio possunt videri:
 diuersæ in diuersis climatib; Hunc calamus ad celum septimū festinat.

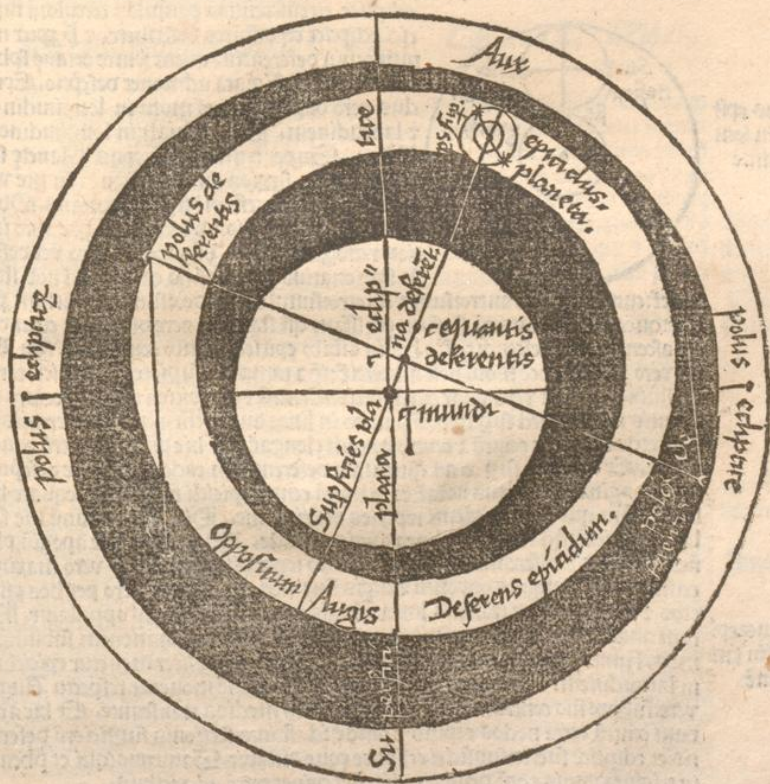
De celo septimo quod Saturni est, Cap. XXVIII. Di.

De principijs astronomie

Et septimi dispositionē et motum describas. *Sa.* Celum septimi (cui sit figura spherice) superficie sua conuexa superficiē concaue octauę sphere coniungitur: et in orbes tres ab inuicem diuisos et cōtiguos partitur. In quorum medio orbis quartus et paruius: cui Planete corpus insitum collocatur. et est epicidus. Orbis superior celi septimi finis superficiē conuexam mundo concentricus est: finis cōcauam autem eccentricus est. Inferior autem e conuerso finis superficiē concauam concentricus est. finis cōuexam vero eccentricus conspicitur. Et hi duo orbes augem Saturni deferētes nominantur: eo quod ad motum eorum Aux Saturni variantur. Inter hos tertius orbis includitur: qui finis utranque superficiē eccentricus est: et deferens Saturni nūm appellari solet: quia in ipso orbis paruius (cui Saturni corpus insitum est) deferatur. Horum orbium figuratiōe in hac subiecta poteris videre descriptiōe.

Septentrio vel Aquilo

Meridies vel Auster

Liber.VII.Tract.I.

Hinc motus eorundē describamus. Hoc celi totum in die naturali ab oriente p occidentē: nrsusq; ad orientē raptū pmi mobilis fert. sed quo ad orbē pncipales quos pñet non equaliter mouetur. Orbēs em sup perior z inferior (quos a ugem Saturni deferentes appellauimus) su per axe z polis ecliptice octauē sphaere ad motū eiusdēz pportionaliter mouent in ducentis. s. annis vno gradu et 8. minutis fere. Ita vt semp ps strictior su perioris sit supra latiorē inferioris: ne corporū penetratio aut vacui admittat possitio. Orbis vero medius (q deferens Saturni est) sup axe ppro axem zodia ci siue ecliptice secante fm successione signorū mouet duob; minutis fere quoti di e. Et poli eius a polis zodiaci distat: distantia tamen ineq;li. axis em hui orbis axem zodiaci non in medio seu centro secat: ppter eccentricitatē. vñ etiā sup pficies deferētis a superficie ecliptice ineq;liter diuidit. ita vt portio maior in q ia temp est aux pñus aqilonem: minor aut in qua semp est oppositum augis pñus austrū relinquat. Sile sit in Joue z Marte. Ex quo claret axem polos z cen trum huius orbis circa axem polos z centrum orbium augem deferentiū siue ecliptice circūferentias paruulorū circuloū supfi ciei ecliptice eq distātes describere. z h ppter mot tum orbū deferentiū. quem pñte octauē sphaera hñt. vt hēc pñfigiata admonet descriptio. Epici dus vero duplici mouet motu in longitudinē. z latitudinē. Di. Qualit in longitudinē? Da. Super centrū suū corpus Planetē sibi infixū in pte supiori fm successione: in pte vero inferiore pñra successione signorū portans. Ob id Planetā in pte supiori directus: in pte vero infe riori retrogāus dicit. In ascensu vero vel descen su stationarius appellat. nō q ster: sed nob stare

motus orb
deferentis
Saturni

motus epi
cidi in lon
gitudine

videt. cum tunc non antrosum vel retrosum: sed vel deorsum aut sursum pcei dat: quēadmodū sagittā sursum emissā qñ stantē in aere dicimus: cum dire cre ascendit aut descendit. Et hoc in omib; epiciclū hñtib; considerat. In Lu na vero ppter velocē motū non aduertit: ipa tamen in supiore pte epicicli tarda cursu: in inferiore vero velox cursu dicit. Centrū vero epicicli non sup centro de ferentis mouet: sed sup quodā puncto in linea augis tm a centro deferentis sol stante: quantū hoc centrū a centro mundi clongat. Et hic pñctus centrū equan tis est. Et circulus sup eo ad qñtatem deferentis in eadem superficie descriptus siue imaginatus equans notat: eo q motū centrū epicicli regulare z equare hab beat. Ipñ quoq; in pcedenti reperies descriptione. Di. Ne nominū me fab lat obsecuritas: qd sit Aux z linea augis ostende. Da. Aux siue apogū. pla nete pñctus est deferentis maxime a centro terrē distans: pñctus vero maxime centro terrē ppinquus oppositū Augis siue perigū. Linea vero per hos pñctos z centrum terre trāsiliens linea Augis a nostris astrologis appellatur. Mo tum autem singulorum descriptiones post celorum explanationem subiunge mus. Nunc quod cepimus psequamur. Di. Qualiter mouetur epicidus in latitudinē? Da. Epicidus in latitudinē mouetur respectu Augis vere: supaxe suo centrum eius z longitudes medias transeunte. Et hic apis dum centrū extra nodos capitis z caude: id est in intersectionis supfi cieri deferentis et ecliptice fuerit: supfi ciei ecliptice eque distabit. Saturnus (qui et pñen) in triginta annis totū pcurrit zodiacū z pñet terrā. pñ. vici bus.

motus epi
cidi in lati
tudine

motus Sa
turni. Quā
tūq;

De principijs astronomie

De celo sexto quod est Iouis. Cap. XXIX. Oia.

Etiam quod sequitur celum Iouis est: eo q̄ p̄ter Iouis stellam nullā aliā in se habeat. Est autē celo Saturni contiguum, ita scilicet ut superficiēs eius conuexa concavū celi Saturni contingat. **Di.** Est ne etiam in plures orbes distinctum? **Da.** Est, et quoniam admodum celum Saturni quo ad figuratorem et eccentricitatem Totum autē quotidie motu primi mobilis ab oriente per occidentem rursusq̄ in orientem rapitur. Orbes vero Iugem deferētes (ut orbes Saturni) in ducentis annis vno gradu et 28. minutis fere ad motū octauę sphere mouentur: nec in figuratōe aut motu epicycli in hoc et p̄cedenti celi diuersitas notat. **Da.** ferens vero Iouis super axe et polis proprijs (sicut dictus est de Saturno) circūducitur. Est tamen motus huius motu Saturni velocior. Mouet namq̄ Iupiter (qui et p̄thon) quotidie .5. minutis fere, et sic zodiacū in ānis ferme duodecim percurrit. Continet autem Iupiter terrā .55. viabus.

mot⁹ orbū
deferentiz
augē iouis
mot⁹ iouis
quantitas
eiusdem.

De celo quinto quod est Martis. Cap. XXX. Oia.

Elum quintum in descensu Martis est (nam in ipso solus Mars rotatur) celo sexto contiguum) et sub eo locatur quemadmodum sextum sub septimo: in totidemq̄ orbes diuiditur et mouetur: et eiusdem motibus quibz celum Saturni aut Iouis. Similiter et orbes eius: deferente dempro: qui similiter super axe p̄prio et polis p̄prijs (ut deferens Saturni aut Iouis) reuoluitur velocius tamen. Mouetur autē quotidie .30. minutis fere, totumq̄ zodiacū in duobz ferme annis percurrit. Mars (qui et ap̄ro quēti et pyroin noiant) continet terram semel et dimidiā et octauā eius prem.

Mot⁹ def
ferentis
martem
Quantitas
eiusdem

De celo quarto quod Solis est. Cap. XXXI. Di.

Elum quartū qualiter est dispositū? **Da.** Celum quartū qd̄ Solis est (quoniam in eo sol mouetur) in superficie concava celi Martis continetur: et in tres orbes particulares diuiditur: duos scz Iugem deferētes: et ipm deferentem solare corpus: Equantem aut epicyclum non habet. **Di.** Quomodo hoc celum mouetur? **Da.** Quenadmodū superiores motu raptus ab oriente per occidentem redeundo in orientem in .24. horis ad motum p̄mi mobilis. Orbes vero Iugē deferentes eiusdem mouentur motibz quibz et orbes Iuges Saturni Iouis et Martis deferentes. Deferens autem Solis super polis et axe p̄prijs sin sucessionem signorum ab occidente scz versus orientem quotidie quinquaginta ueni fere minutis et octo secundis circumfertur. Et ita Sol totum zodiacū in .365. diebus .6. horis ferme peragrat: nobisq̄ annum complet. Sex autē horę quater collectę diem integrum constituunt: qui cum sua nocte .24. horis constat: quem necesse est interseculari et cursu quadriennio: quod bisextil vocant: ne temporum ordo turbetur, ut ait diuus Augu. de trinitate libro quarto, cap. 4. verū de q̄ritate anni solaris p̄acta nondū omēs concordant: sed de hoc alias. hui⁹ autē motus axis per centrū deferentis transit: et ap̄i eclipticę quę est axis Iugē deferentis eque distat. hinc poli eius a polis eclipticę tantū distant quantum centrum deferentis deest a centro mūdi siue eclipticę, necesse est igitur ut poli axis

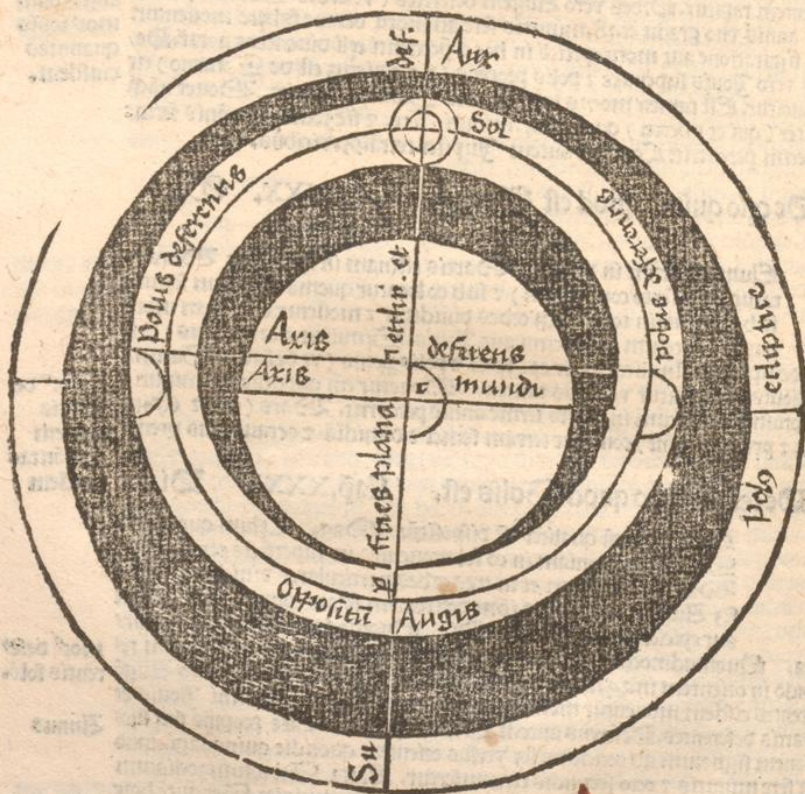
mot⁹ def
ferentis solis

Annus

Bisextilis

Liber.VII.Tract.I.

et centrum deferentis circa axem polos et centrum ecliptice circumferentias partium
uorum circuituum describant: quorum semidiameter est ad eccentricitatis quan-
titate n: huius theoricam mox subiungamus. Aut vero Solis a superficie edi-
pice nunq̃ declinat: sed semper directe in ea voluitur. In alijs autem omnibus
Aut nunq̃ a superficie versus austrum aut septentrionem declinando mouet.
Ob quod ceteri Planete omnes quandoq̃ meridionales aut septentrionales dis-
cuntur. Continet autem Sol terram centies septies et sexagies. huc similiter et
Lune tanq̃ syderibz notioribz diuersas gentiū innumera vocabula sociauit.

De celo tertio quod est Veneris. Cap. XXII. Di

Eni celi dispositionem in medium tras. Vagi. Tertium
celum quod Veneris est (nam in ea sola Venus rotatur) in super-
ficie concava celi solaris continetur. Insuper et in orbes particula-
res (quemadmodum Saturni Jouis aut Martis celum) par-

de principijs astronomie

tatur. Circumfertur autem hoc celum totum (vt predicti) in .24. horis semel
 ab oriente per occidentem in orientem redeundo per primi mobilis motu. Sed
 o: bes eius Augem deferentes super axe et polis zodiaci ad motum octauae sphe
 re circumducunt, uti in alijs supra visum est. Orbis vero Epici di huius deferens
 duplici mouetur motu. vno quidem ab occidente versus orientem: qui est in lon
 gitudinem super centro equantis. Eodem autem tempore vnam complent reuolu
 tionem centram Epici di Genetis et solis deferens. Alio vero motu mouetur in
 latitudinem declinando scilicet ab ecliptica. et medietas in qua epici di est semper
 per versus Aquilonem: reliqua autem versus Austrum relinquatur. Aux tamē
 deferentis quadoq; ad Austrum: quandoq; ad Aquilonem declinat. Hic motus
 fit super polis proprijs qui sunt in intersectionibus deferentis et equantis.
 Hic motus de uariationis dici solet. et est minorum decem. in Mercurio autem
 minorum .45. cum centrum epici di est in Auge vel opposito deferentis. Nam
 in intersectionibus dictis est nulla: in locis autem intermedijs crescit et decre
 scit. Mercurium nec hic motus nec is quem inclinationis vel declinationis di
 cunt sensibilem motui longitudinis errorem faciunt. vt colligitur libro tredecimo
 primo Almagesti. Quapropter pelus super quibus primus deferentis motus fit
 et polis zodiaci recedere rursusq; ad eisdem accedere necesse est. Ob id nonnullis
 visum est: vnum alium orbem predictos omnes includentem: et mundo conuen
 tiam ponere: ad cuius trepidationis motum hae de uariationes deferentis fierent
 Di. Epici di vero qualis est motus? Da. Epici di Genetis (sicut et
 dictum est) in longitudinem mouetur sui successionem signorum: et in decem et
 nouem mensibus solaribus fere semel reuoluitur. In latitudinem vero mouetur
 motu duplici. vno quidem: vt Epici di deferentis: quo vna epici di medietas ver
 sus Austrum: reliqua vero versus Aquilonem a deferente declinat. Ideo hic motus
 inclinationis siue declinationis dicitur: quia diameter Augis vero: et opposi
 titi Epici a superficie deferentis declinat: et eam secut. Hec declinatio maxima
 est circa nodos: ubi deferens et equans se intersecant: et nulla in Auge vel oppo
 sito equantis. Unde centro Epici di ab Auge equantis recedente vsq; ad oppo
 situm eius: Aux epici di versus Aquilonem declinare incipit: et oppositum
 Augis Epici di versus meridiem. Rursum centro Epici di ab opposito Augis
 equantis recedente: Aux Epici di versus meridiem: et oppositum eius versus
 austrum declinare incipit: donec centrum epici di ad augem equantis venerit:
 oppositum fit in Mercurio. Ex his patet cum de uariatio deferentis est maxima:
 epici di declinatio fit nulla: et e contrario. Reliquo vero motu (qui refectionis
 dicitur) super axe per Epici di augem: et oppositum transiente reflectitur: ita
 vt pars Epici di dextra versus Austrum: sinistra autem versus Aquilonem
 a superficie deferentis moueatur. Dixeram dico: quia post Augem Epici di
 est secundum signorum successionem. Reflectio haec nulla est centro epici di existente
 circa dictos intersectionis nodos deferentis et equantis. ipso vero recedente ab
 ea intersectione quae caput dicitur versus augem pars sinistra siue orientalis in
 Genere ad Aquilonem: in Mercurio ad Austrum reflectit: recedente autē centro
 epici di a cauda siue opposito augis equantis: dicta medietas in Genere ad au
 strum: et in Mercurio ad Aquilonem reflectit. Di. Ex dictis colligo quadrupli
 cem epici di motum. Primus quo mouetur in longitudinem ab occidente ver
 sus orientem portans in parte superior Planetae directe ab occidente vsq; ad
 orientem secundum signorum successionem. scilicet de Ariete in Taurum: de
 Taurum et in Gemini: et sic de alijs. In inferiore autem parte retrograde ipm

motus de
uatiōis.

almagest.

motus epi
dici.

motus in
clinationis.

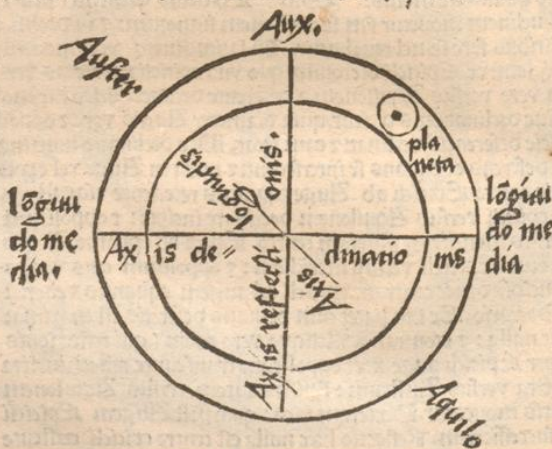
motus re
flectionis.

Liber.VII.Tract.I.

Notus
Epicycli q
druplx.

Axes me
du epicycli

planetam ab oriente versus occidentem contra successionem signorum deferens
Secundus quo ad deviationem deferentis in latitudinem nunc ab ecliptica:
nunc ad eam declinat. Tertius quo per se a superficie plana deferentis planetam
versus eclipticam aut ad eandem inclinat. Quartus quo pars orientalis nunc
ad Austrum nunc ad aquilonem reflectitur. **Uag.** Hic epilogus re 2 di
ligenter auscultasse: et non parum in thesauriis astronomicis profecisse indi
cat. Lucide eodem epicycli motum non omnino intelligibilem explanasti. Axes
dictorum motuum enumerata. Di. Axis primi motus polos suos ipsius au
strum et aquilonem protendit: et apud eclipticam quandoque aequae distabit: tunc scilicet
declinatio est nulla. cur vero declinat epicyclus ab ecliptica: hic axis in una par
te ab apud eclipticam eleuatur: et in altera ad eam descendit. Notus deviationis
primi axem non habet: quia fit ad deviationem deferentis. Axis autem incli
nationis siue declinationis axem motus longitudinis orthogonaliter secant: et lon
gitudines medias epicycli transiit. Ideo poli eius orientem et occidentem ipsius
protenduntur: et semper dum centrum epicycli extra intersectiones equantis et de
ferentis fuerit hic axis superficie eclipticæ equæ distabit. Axis vero reflectionis
orthogonaliter per intersectionem duorum dictorum axium transiit: et polos suos
versus Iugem et oppositum Iugis epicycli protendit. Pater itaque quomodo
hi tres axes in centro se intersecant: quemadmodum tres linee per longum lati
et profundum corporis transeunt: per quas differentias positionis designantur.
Apparet etiam axem reflectionis super apud declinationis inclinari: et axem de

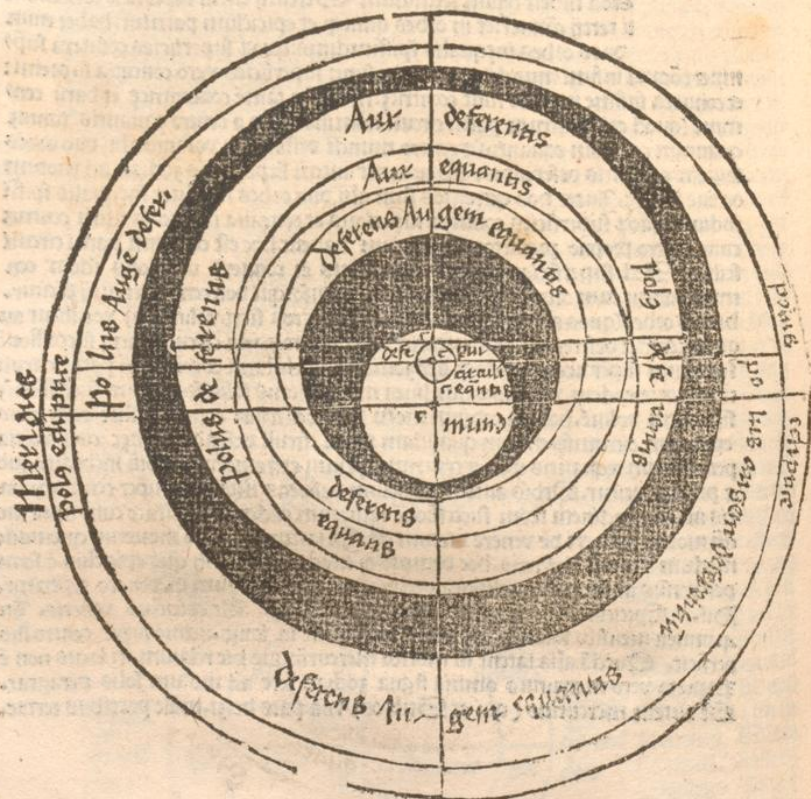

clinationis sup apud
reflectionis reflecti
Insuper et hos am
bos si in epicyclo fi
re essent: sup axe lon
gitudinis circulari
ter rotari. Verum
quadruplus hic epi
cycli motus: tunc in
Venere et Mercu
rio reperit: nam in
Saturno Ioue et
Martis: epicyclus
duas circulo habet
latitudinis una
que per eccentricum
ab ecliptica distat:
alteram qua super
ficies plana epicycli

di a superficie plana deferentis quandoque declinat. In Luna autem dum arat
latitudo prima que est per deferentem inuenit: nam superficies plana Epicycli
ipsius a deferente nusquam declinat: et ad saluandos huiusmodi motus: quidam
paruos circulos epicyclum includentes imaginantur: ad quorum motus he va
rietates contingunt. Venus (que et ῥεοδωπο) omnia zodiaci signa fere
ad motum Solis percurrit. Et est una de 37. partibus terre.

De celo scdo quod est Mercurij. Cap. XXXIII. Olat

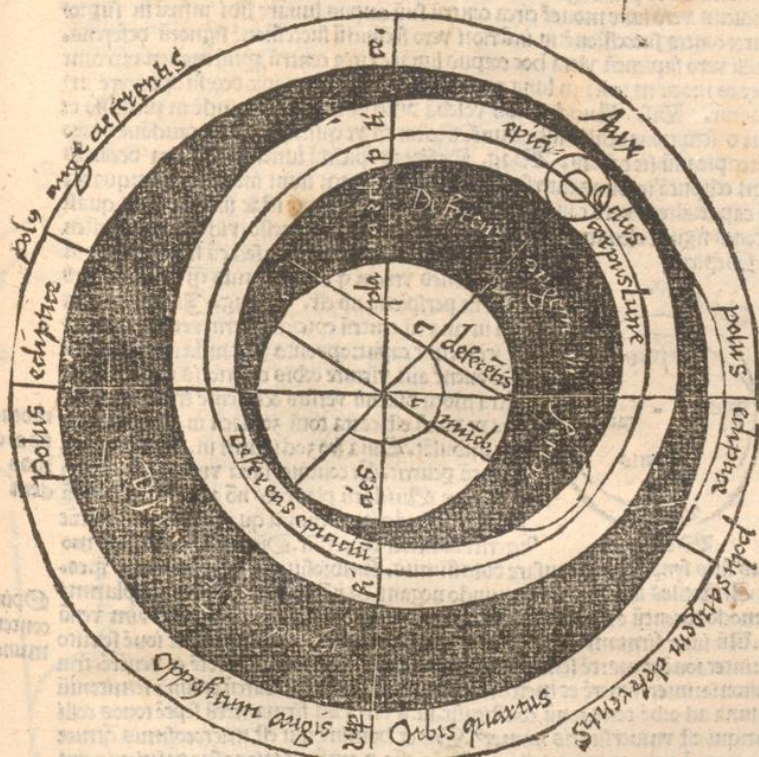
Lib. VII. Tractatus. I.

De celo primo quod est Lune, Capiculu mⁱ tricesimum quartum Disc

Estat vt celi primi quædammodum ceterorum configuratione et motu ostendas. **Dis.** Celum primum quod lune est (eo qd præter lunam in ipso nulla stella sit) totū in superficie celi secundi concava continetur. et in orbes quattuor et epicyclum diuiditur. habet namq in primis tres orbes scilicet sol in figuratone dispositos. vltra hos habet vnum orbem mundo concentricum: predictos tres ambientem qui deferens caput draconis dicitur. insuper et epicyclum habet profunditatem medijs primorū trium orbium immersum: in quo corpus lune figitur et mouetur: vt hec subiecta manifestat descriptio. **Dis.** Perspicua atq clara est hec orbū lune distinctio. nunc motus ipsorum pendas. **Dis.** Orbes duo augē eccentrici deferentes mouentur super centro mundi: et axe pp. id est axe mundi in centro mundi intersectante.

De principijs astronomie

cuius poli a polis zodiaci quinq; gradibus inuariabiliter declinât. Est autem
 his motus contra successione signor: vltra motu diurnu in die naturali gradib;
 xi. 7 minutis. xj. fere. Orbis 3o epicycli deferens mouet scdm successione signor
 rum singulariter super centro mundi: ita vt tali motu centrū epicycli gradib; xiii.
 2. xi. minutis fere quotidie moueat. Axis aut huius motus per suū apertū centrū
 scilicet differentis transiens: atq; augē deferentiū equedistanter mouet. sic centrū
 et poli eius circa centrū et polos augē deferentiū circūferentias describūt cōtra suc
 cessione signorū. et poli eius a pol' augē deferentiū distabūt scdm eccentricitatis qn
 titatem. Aux vero huius orbis non semper est sub ediptica: sed aut versus aut
 strum aut aequilonem declinat: quoniam admodum in alijs dictum est. Nec super
 fices deferentis ab ediptica super diametro mundi semp equaliter secant. Or
 bis vero quartus hos tres ambiens mouet sup arcē zodiaci circa centrū mundi
 contra successione signorum omni die naturali tribus minutis fere: secum tali
 motu rotellū lineę ex dictis trib; orbib; constitutū quos ambire circumducens.

Liber.VII Tractatus. I

Illo motu sit vt poli augē deferentiū circa polos ediptice circūferentias describāt
 Epicius vero lune mouet circa centrū suū corpus, lunare sibi infixū in supior
 ri parte contra successione in inferiori vero secundū successione signorū deferens,
 nonnulli vero sapientiū vltra hoc corpus lunare circa centrū ppiū moueri dixerunt
 Et ex eo motu maculā in luna apparentē nunc sursum nūc deorsū apparere ar
 bitrantur. **Dis.** Lucide quod volebā dissertasti, omnia equidē in premissa ez
 buum d: descriptione oculis subiciunt. Restat tū vt quid per caput caudāue draco
 nis accipiendū sit edicas. **Bag.** Deferens epiciū lune ab ediptica dedinās
 ipsam edipticā in duas intersecat partes, Due itaq; sunt interseciones: quarū
 vna caput altera vero cauda draconis appellat: eo quod istac interseccione quasi
 draconis figura eleuatis scz cauda et capite ventre depresso videat, vt hoc osten

Dis. Plane sed cū similes sunt in
 terseciones vtrę q; caput potius q; cauda appet
 lida sit perspicuū nō est. **Bag.** Intersecionū
 ista in qua cū centrū epiciū fuerit versus aquilo
 nē ire incipit caput: opposita sō cauda appellanda ē
 Mouent autē virtute orbis exterioris in celo lunae
 vltra motū diurnū versus occidentē tribus minutis
 fere vt dictū est, et ita totū zodiacū in .21. annis fere
 perambulāt, Luna sō zodiacū in .28. diebus pe
 ne totū pcurrit. Et continet luna vnā de trib; parti
 bus terre Quidā tñ planetas nō aduersum mūdū
 moueri: sed celeritate mundi quā sequi non poterit
 Preteriri inaniter contēdūt. Dictos orbes omnes mo
 tibus suis symphonias causare dulcissimus. Ambrosius in hexameron. li. ij. ca.
 ij. z Aristotiles in li. de celo z mundo negant. qz nō audū. Aliorū autē plurimi
 nō modo cōcentrū orbū astruūt sed ex ppositionib; ipsoz omnē musicę vini venā
 tur. An inter firmamētū z saturnū tria semitonīa: inter saturnū et iouē semito
 nū: inter iouē et martē semitonū: inter martē z solē tonū: iter solē et venerē tria
 semitonīa: inter venerē et mercuriū semitonū: inter mercuriū et lunā semitonū
 et a luna ad orbē terrę tonū constituūt. sic a terra ad firmamētū septe tonos celli
 gunt: qui est vniuersitatis numerus. Sic et hominē qui est microcosmus qrtuor
 elementa cū trib; anime virib; perficiūt. Et p confirmatione sue positionis qnt
 tū ad cōcentrū dominiū in teste adducūt dicentē ad Job. Concentrū celi dormire
 quis faciet. Quod autē a nobis nō audif eo esse aiunt: qz extra aerē nostrum si
 ar: sed fortasse sonus preter aerē non fit: aerē at elementare aut aliū inter orbes ce
 lestes esse phisica ratio nō admittit: nisi de eo dicat sicut de aquis supercelestia
 bo. vt supra visum.

motus (ut
 ne et quan
 titas eius
 dem

Opinio de
 contentu
 mundi

De macula lune et eius illuminatione. Ca. XXXV. Dis.

Anari corpori inesse maculā pauloante commemorabas: hanc vñ
 contraxerit: aut quare nunc lumine augeatur: nunc deficiat edicito.
Bag. Quod in superiorib; destellarum natura disseruim; nō
 modo de stellis fixis: verumetia de omnibus planetis (sole dempro: qui per se est
 lucidus) intelligendum est. Corpus itaq; lunare cum inaequalis sit densitatis z
 raritatis: solares radij in ipso ineq;liter incorporant. Ea ppter partes densiores: lu
 cidiores: rariores pō obscuriores fieri necesse ē. **Dis.** Obscuriores itaq; partes

de principijs astronomie

per maculā lunę intelligis? **Dag.** Scire. Qd aut de augmento 26 d sectu lun
minis lunę querebas: ex accessu et recessu a sole accidit. unde cū eodē gradu soli
coniuncta fuerit. medietas ei⁹ supior s⁹sus solē respiciēs illuminat: nobis s⁹o mis
nūme apparet. cū āt a sole recedere incipit: s⁹p magis ac magis in partib⁹ a nobis
visibilib⁹ illūiat: donec ad gradū sol⁹ oppositū pueniat: tūc em̄ plena lumine 2 to
ta a nobis illūiata videt⁹ (nisi eclipsē) a quo rursus recedens. in lumine quo ad
aspectū nostrū minuit⁹ donec eidē rursus coniūgat⁹. scdm̄ hoc diuersa sortitur noīa

Sol

umbrosum
diu

lunino sum m̄m̄g

Dicit em̄ conoides: id est cornicularis. Dicomos: id est dimidia. Amphibik⁹
ros id est gibberosa. verūtamē cū corpus sol⁹ multo mai⁹ sit cor⁹
poze lunę: sol lunā plus q̄ p medietate illuminat. vt patet ex
primē pspēctiue. Lunosum āt equale vmbroso: p̄tē medietatem
vmbrosi illūiat: sicut luminosū min⁹ vmbrosi partē minoē irra
diat: Rursus sic vt luna q̄nto soli p̄pinq⁹ior: tāto mai⁹s illumi
natur. Umbra q̄ causat luminosū maiore opacū min⁹ illustrante
dicit Conoides. que aut ab opaco maiore lūinoso: maiore ipsū
irradiante dicit Salathoides. Ecce āt luminosum sup equum
opacū cū incidit fit vmbra chilyndroides. **Dif.** Hui⁹ etia⁹
si in p̄empto est causam addas: quare luna a solis p̄iunctione re
cedens quandoq̄ citi⁹ nōnūq̄ s⁹o tardius nobis appareat.
Da. Hui⁹ astroz p̄iti triplicē volūt esse causam. Primā dī
cunt esse obliquitatē zodiaci 2 horizōtis. Nā si sit cōiunctio sub ecl
ptica in medietate: que est a fine sagittarij ad finē geminorū: tūc
cū sol occidēdo in horizōte fuerit: plures gradus erunt in circulo
reolutionis lune a luna ad horizōtē q̄ de zodiaco a luna ad so
lē. Ideo in climatib⁹ septentrionalib⁹ citius videri poterit q̄ si in
medietate esset. Secunda causa est latitudo lunę ab ecliptica. si
enim post coniunctionem in latitudinē septentrionalē mouebitur:
iterū citius a nobis videri poterit q̄ si i latitudinē meridionalē
moueret. Tertia est velocitas motus lunę cū s⁹z in superiore epl
cicli parte fuerit. Eū igit omēs dicte cause concurrerint luna ve
tus et noua in eodem die apparebit. Si s⁹o diē tū inueniatur:
in secunda die post coniunctionē videbit⁹. Si vna taneū in tertia
die apparebit: et si omniū oppositū euentat: in quarta die videbit⁹
Dif. Obsecro ne graueris lune eclipsationē: cui⁹ pauloante
memineras paucis dilucidare.

Sol.

lunino sum

umbrosum

q̄rtā

q̄rtā

De eclipsibus luminarium.

XXXVI.

Capitulum

Dag.

E

Eclipsis (vti in proposito sermo de ea est) priuationē
luminis atri significat: que in diuersis diuerse con
tingit. Unde eclipsis in stellis fixis (vt supra dixi⁹)
ppter presentiam maioris luminis scilicet solaris accidit. Nōnū
q̄ vero propter diametralem corp⁹is solaris aut lunaris inter
positionem inter visum nostrum et astrum fixū siue etiam errati
cum euent: preter hoc q̄ terra nobis semp celi medietatem ocul
tat. In luna vero (de qua ad p̄sens) eclipsis propter diametra
lem terre interpositionē inter solem et lunam contingit. tūc em̄

umbrosum

Liber.VII.Tractatus.I.

ymbra terrae pyramidalis: lune spheram transiens vsq; ad celum mercurij (vt
 aiunt) pertingit: et corpus lunare in se totum aut particulariter claudens lumine
 solis priuat et obfuscat. Accidit aut hoc cum luna in opposito solis est: et nec tunc
 semper: quoniam sole se sub ecliptica ambulante luna nonnunquam versus aquilonem
 aut austrum declinat: et deferens lunae deferentem solis in duabus partibus opposi-
 tis (vt supra visum est) intersecat, ob id nisi ambo hoc lunaria in his intersec-
 tionibus aut prope fuerint terra non diametraliter interponitur: et sic ymbra eius cor-
 pus lunare non includit: nec lumen solis versus ipsum praeter prohibet. **Dis-
 t.**
 Quid cause est cum omni nocte terra diametraliter inter solem et quasdam ex stellis
 fixis interponatur: ob id enim huiusmodi stelle minime eclipsant. **Mag.** Lau-
 fa ex dictis patet: quod ymbra terrae ad stellas fixas non pertingit: et vt multis pla-
 cet sphaera mercurij non transire: illud autem propter solis magnitudinem orbium spissitu-
 dine eorundemque longam a terra distantiam et terre paruitatem contingit. **Dis.** Hanc
 orbium a se invicem et a terra distantiam silentio haud transiens. **Mag.** Distin-
 tia a superficie terrae ad superficiem concavam orbis lunae (vt quidam scripserunt)
 est miliarium. 10742. Distantia vero a terra ad superficiem conuexam orbis lunae et
 concavi mercurij est miliariorum. 208542. Ad conuexam mercurij et concavam veneris.
 542750. Ad conuexam veneris et concavam solis. 3640000. Ad conuexam solis et concavam
 martis. 3965000. Ad conuexam martis et concavam iouis. 28847000. Ad conuexam
 iouis et concavam saturni. 46818750. Ad conuexam saturni et concavam firmamenti
 6557500. Et est quantitas dimidij diametri circuli singulorum. Diameter tota est.
 130715000. Circumferentia est. 410818571. Continet autem miliaria cubitos. 3000. Ex
 his orbium spissitudo facile colligitur: et quod de quantitate stellarum in superioribus dis-
 crum est credibilius redditur. Continet enim sol terram centies sexagies sexies et
 tres eius octuagies. Terra autem continet lunam trigiesies nonies et insuper fere quattuor
 eius: Sol autem maior est luna sexies millies: sexcenties quadragesies quater. et in
 super eius continet medietatem: vt videre est in quinto *Almagesti* Ptolomei.
 Distantia autem planetarum a terra non semper est eadem: propter eccentricitatem deferentis
 et epicyclorum quantitates. Propter est igitur planeta terre in inferiori parte epicycli
 circa oppositum augere: et remotior in superiore parte epicycli et augere deferentis. Et
 haec ad praesens sufficiant: nec ego iam dicta verificauimus: sed ab alijs posita recitari
 ut ceteris de eadem re opinionibus praetermissis. **Dis.** Nec simul et iocunda
 sunt et miranda: ex quibus creatoris mira et inexhausta reducere et sapientia et po-
 tentia. Sed ne his diutius immorari negligamus alia ad reliqua tuum veras
 sermonem et eclipsis solaris possibilitatem ostendas. **Mag.** Solaris eclipsis cau-
 sarum propter diametralem Lune inter Solem et visum nostrum interpositionem.
 Quod non nisi in nouilunio potest contingere: nec tamen in omni. Sed cum in
 vel circa caudam aut caput fuerint coniuncta. et cum praese in cauda vel capite coniu-
 guntur. potest contingere eclipsis solis vniuersalis: sed non in omni terra: propter
 aspectus diuersitatem. Unde Augustinus libro tertio cap. v. de ciuitate dei. de
 eclipsi solis facta dum dominus crucifixus est ait: Quam solis obscuritatem non
 ex canonico syderum cursu accidisse: satis ostendit: quod tunc erat pascha in deorum. naz
 plena luna pasche solemnitas agit. Regularis autem solis defectio: non nisi in lunae
 fine contingit. Aliud vero quod eandem eclipsim contra naturam accidisse arguit
 est quia fuit vniuersalis in tota terra.

Orbium
 a terra dy-
 stantia.

Biliare.

Eclipsis
 solis.

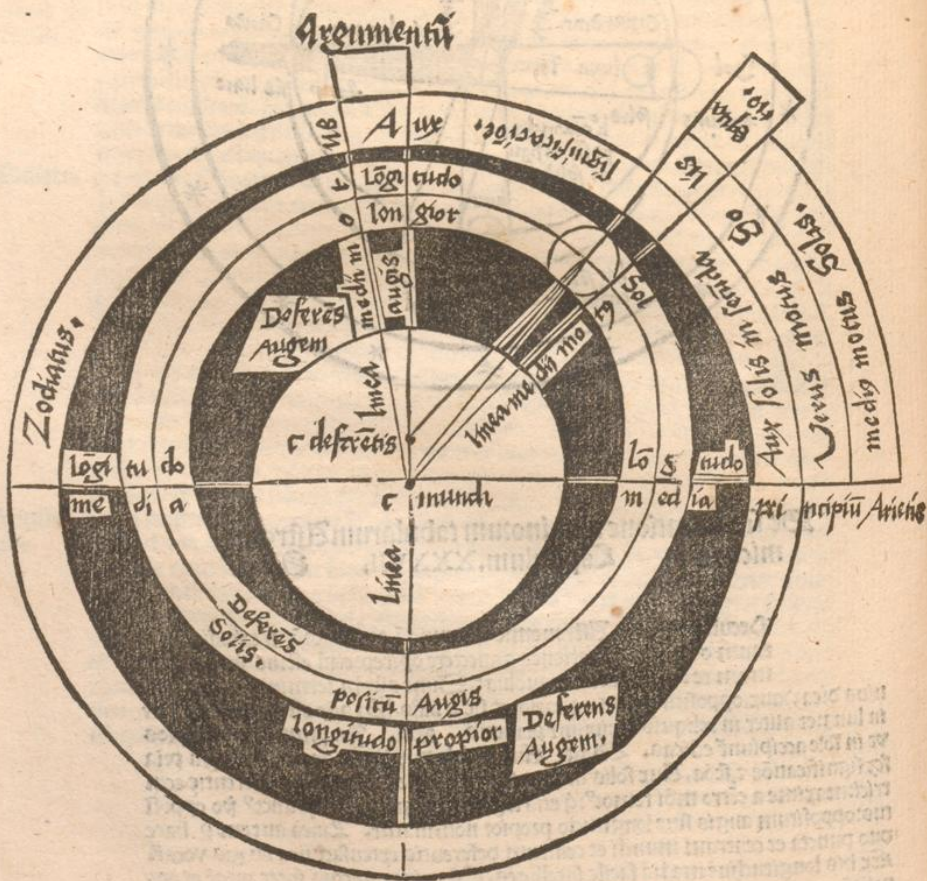
Diagram illustrating the positions of the Sun (Sol), Moon (Luna), and Earth (Terra) within a circular celestial model, likely representing the Ptolemaic geocentric system. The diagram includes the following labels and features:

- Sol**: The Sun, shown as a circle on the left, labeled "Ardioris" (brighter) and "Sol".
- Luna**: The Moon, shown as a circle on the right, labeled "Caput d. ar. Luna" (Head of the Moon) and "Luna".
- Terra**: The Earth, shown as a circle at the bottom, labeled "Terra" and "Vmbra terre" (Shadow of the Earth).
- Vmbra terre**: The shadow of the Earth, shown as a cone extending from the Earth towards the Moon.
- Cauda**: The tail of the Moon, shown as a cone extending from the Moon towards the Earth.
- hic sol non est**: A handwritten note at the bottom left, meaning "here the sun is not".
- Sol**: Two additional labels for the Sun at the bottom, indicating its position relative to the Earth's shadow.
- Caput d. ar. Luna**: A label for the Moon's position, indicating its head or bright side.
- Luna**: A label for the Moon's position, indicating its body.
- Vmbra terre**: A label for the Earth's shadow, indicating its cone.
- Cauda**: A label for the Moon's shadow, indicating its cone.
- hic sol non est**: A handwritten note at the bottom left, meaning "here the sun is not".

Peculationibus Astronomie quorundā terminorū in tabulis mo-
 tuum occurrentiū rationes annexere opere: etiā est: ne in his de-
 mum te erroris caligo involuat. Sunt autē hi termini (vt rem bre-
 uius dicas) aux. oppositiū angis. equatio. et sic d. alij. Hi autē aliter in sole: aliter
 in luna: et aliter in reliquis accipiunt planetis. Dis. In primis igitur ipsos
 vt in sole accipiunt edicas. Vag. Aux in sole dupliciter accipi solet. In pri-
 sa significatiōe 2. scōa. Aux solis in priā significatiōe ē punct⁹ circūferentię can-
 trici: maxime a cetro mūdi remot⁹: q̄ etiā lōgitudō lōgi⁹ dicit. Punct⁹ 2o opposi-
 tus: oppositum angis siue lōgitudō propior nominatur. Linea autē em p̄ hanc
 duo puncta et centrum mundi et centrum deferentis extēdit: linea angis vocat⁹.
 Ex his lōgitudinē mediā facile intelliges. Est enim punctus inter aux et op-
 positiū angis in deferente determinatus: per lineam a cetro mūdi extēdit que

Liber.VII Tractatus. I

in augis linea rectos angulos facit. Sed aux solis in secunda significatione est arcus zodiaci ab ariete secundū successionē signorū vsq; ad lineam augis cōputatus. Linea autē mediū motus est linea a centro mundi ad zodiacum extensa: li neq; a centro eccentrici ad centrū solare pertrac̃te eque distans. Mediū autē mo tus sol ē arcus zodiaci ab ariete secūdiū successionē signorū vsq; ad hanc lineā cō putatus. Sed linea veri motus solis est linea a centro mundi p̃ centrū corporis solaris ad zodiacum extensa. et verus solis motus: est arcus zodiaci ab ariete ꝛc. vsq; ad hanc lineā supputatus. Arcus vero zodiaci inter has duas lineas veri scilicet et mediū motus solis equatio dicitur. Arcus autē inter lineam augis zli neam mediū motus solis argumentū nominat. et hec singula in subiecta oculis videre poteris descriptione. Transeamus ad terminos lunares Dis: Transi.

De principijs Astronomie

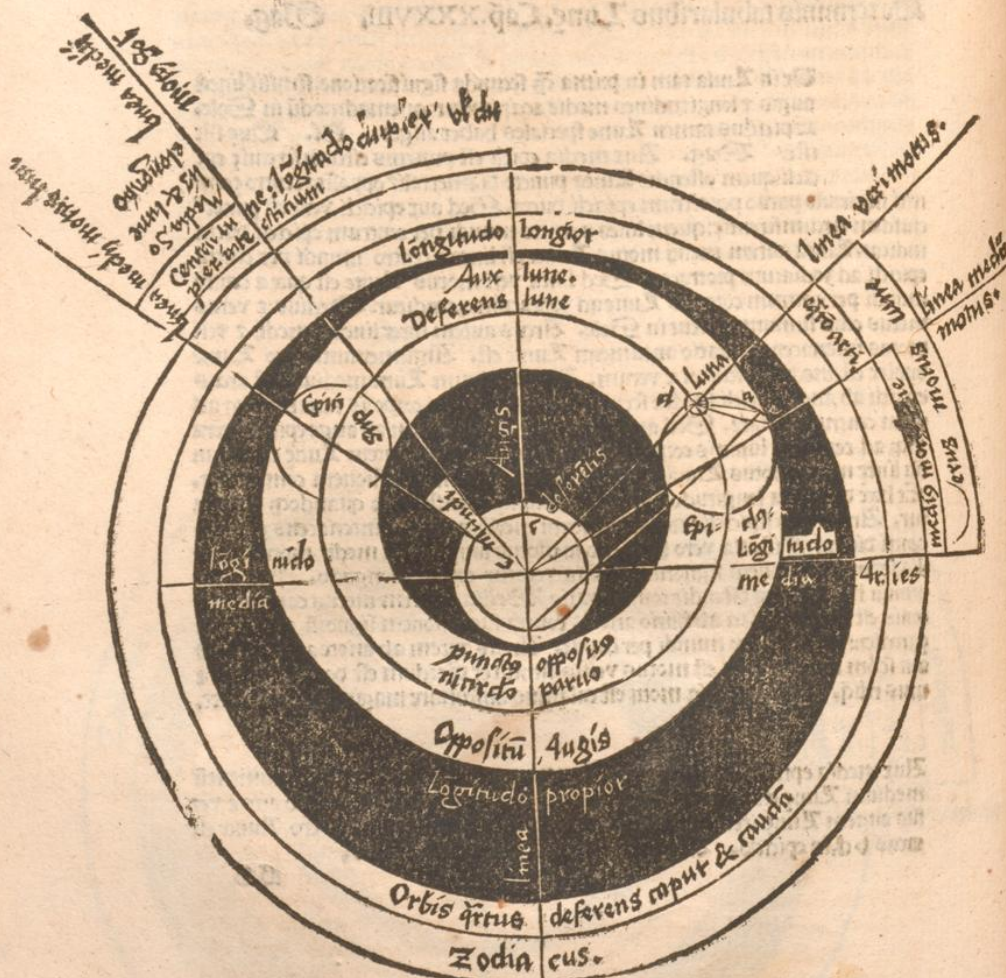
De terminis tabularibus Lune, Cap. XXXVIII. *Mag.*

Ex in Luna tam in prima q̃ secunda significatione sunt līe lineae
augis et longitūdines medie accipiuntur quemadmodū in Sole.
Epicidus tamen Lune speciales habet auges. *Di.* Quę sūt
iste? *Mag.* Aux media epicidi est punctus circumferentię epi-
cidi quem ostendit Linea puncto diametralit̃ opposito centro ꝑcen-
trā in circulo pario per cētrum epicidi ducta. Sed aux epicidi vera est punct⁹
eiusdem circumferentię quem lineā a centro mundi per cētrum epicidi ducta
indicat. Linea autem mediꝝ motus Lunę est lineā a centro mundi per cētrum
epicidi ad zodiacum protracta. Sed lineā veri motus Lune est quę a centro
mundi per cētrum corporis Lune ad zodiacum extenditur. Vēdius et verus
motus eius sumuntur sicut in Sole. Arcus autem inter lineas mediꝝ et veri
motus interiacens equatio argumenti Lunę est. Argumentum vero Lunę
duplex est. medium scilicet et verum. Argumentum Lune medium est arcus
epicidi ab auge epicidi mediā secundū motum centri corporis lunaris vsq; ad
idem cētrum lunare. Sed argumentum Lune verum ab auge epicidi vera
vsq; ad cētrum lunaris corporis calculatur. Cētrum autem Lune est distan-
tia lineę mediꝝ motus Lunę ab auge acentricā scđm successione computata.
Et hæc distantia longitudo duplex siue duplex intersticiū quandoq; appella-
tur. Arcus autē epicidi inter argumentū medium et verū interiacens equatio
centri dicitur. Distantia vero lineę mediꝝ motus Lunę a lineā mediꝝ motus Sol-
is scđm successione signorum mediā vocatur eorum alongatio. Prædicta
omnia hæc subiecta ostendit configuratio Vēdius autem motus capitis dra-
conis est arcus zodiaci ab initio arietis contra successione signorū ad lineam
egredientem de centro mundi per caput. Arcus autem ab arietē ad hanc lineā
am scđm successione est motus verus. similiter dicendum est de cauda: videā-
mus reliq̃. *Di.* Dū in motu est calamus auscultare magis q̃ ingrederet̃.

Aux media epicidi est punctus a. Aux vera epicidi est punctus b. Argumentū
medium Lune est arcus a d. in epicido. Successio signorum est ab arietē ver-
sus auge Luna iterum rediens in arietem. Argumentum vero Lunę est
arcus b d. in epicido. Aequatio centri est arcus e. inter a. et b.

SS

Liber. VII. Tract. I.

Determinis tabularibus in reliqs planetis. Ea. XXXIX. Na.

De eccentricis oppositi augis: linea augis: et longitudes medie in reliqs planetis eode mō sumunt. Epicius vero aug: habet speciale. Di.

Quē est ista? Dig. Aux epici di media est punctus epici di p lineā

equāis per centrū epici di ducta designatus. Sed aux epici di

epici di q per lineā a centro mūdi p centrū epici di ductā ostendit

et medij motus epici di est lineā q a centro mūdi ad zodiacū parabit

De principijs astronomie

Linea a centro quantitas per centrum epicicli ducte eque distans. Sed linea veri motus epicicli est linea que a centro mundi per centrum epicicli ad zodiacum ducitur. Linea autem veri loci siue veri motus planete. est que a centro mundi per centrum corporis planete ducitur. Sedius itaq; et verus motus in his ab ariete vsq; ad vicinas lineas eodem modo computant sicut in Sole. Sed centrum medium planetę est arcus zodiaci a linea augis ad lineam medij motus computatus. Centrum autem verum a linea augis ad lineam veri motus attenditur. Arcus vero inter lineam medij et veri motus epicicli interiacens æquatio centri dicitur. sic similiter æquatio in epiciclo est arcus epicicli augem medij et veram eiusdem interiacens. Argumentum autem planetę medij. est arcus epicicli ab auge eius medij sin motum eius ad centrum corporis planete numeratus. Sed argumentum verum ab auge vera ad planetam computatur. Arcus vero inter lineas veri loci planete et veri loci epicicli interiacens æquatio argumenti dicitur. Excessus quo linea a centro mundi in augem longior est linea a centro mundi in oppositum augis diuisus in. 60. partes minuta proportionalia dat ppiora. sic excessus diere lineę a centro mundi in augem super lineam a centro mundi in longitudine medij dat minuta proportionalia longiora. Horum exempla omni in subiecta descriptione apparebunt. De a. Conspicio. sed vñ mori fure sapientes tantum obuium ponere diuersitatem. De a. Ex eo nam viderunt planetas diuersis rotari motibus. Cum autem vnus corporis simplicis sit tñ vnus motus illa diuersitate nõ nisi per diuersos orbes possibilem esse argumentari sunt. Et rursus. q; signa sunt eiusdem longitudinis: et planeta vno tempore non mouet velocius q; alio (q; motus q;li et omni partiu eius regularis est) citius tñ pertransit qñq; vñ signu q; aliud. hoc autem saluari non potuit sine orbis eccentricitate. Cum enī planeta in auge vñ circa augem fuerit sub vno signo necessario longior arcu q; in opposito augis pertransibit. vñ et sol non equis temporibus æquales zodiaci quantas pagrat. qd parer dies qbus pertransit quartas: vernales æstiuales: autumnales: et hyemales numerando minus q;ppe temporis absunt dum est in signis australibus et circa oppositum augis q; in alijs: ppter deferentis eccentricitatem. Et amplius. videtur nonnunq; planetę stare alio quando vsus orientem: et quandoq; vsus occidentem moueri: qd sine epiciclo haud facile saluari. Ob has igit casus eccentricos et epiciclos et ex consequenti orbes ad horum motus necessarios posuere. Sunt tñ q; hæc oia alia nitunt saluare vis.

De partibus regionis elementaris et primo de igne. Capitulū quadragesimum. Di.

Am credo te omnes Astronomie theorias mihi in primis necessarias complexisse. Da. Ita est. sufficiunt enim hec p introductione incipientis. Cum vero has plene intellexeris: altiores latioresq; in libris Ptolemei Almagesti theorias Joannis Purbachij Debiti Alibaregni Beberi: et alijue de his scribentib; inuenies. nunc ordo edigit vt de celestib; ad partes mudi elementaris descendam: in quo regio ignis superior occurrit. ignis namq; in modum orbis celestis sub concauo orbis Lunę continetur: et ad motu eius circumducitur et rapitur. Ex qua causa etiā caliditas eius augmentatur. est autem talis ignis substantia pura ex materia et forma sua propria substantiali composita. calida et sicca. clara ac subtilis. vt nec visum nostis. versus astra respicientem prohibeat.

De aere et eius intersticijs.

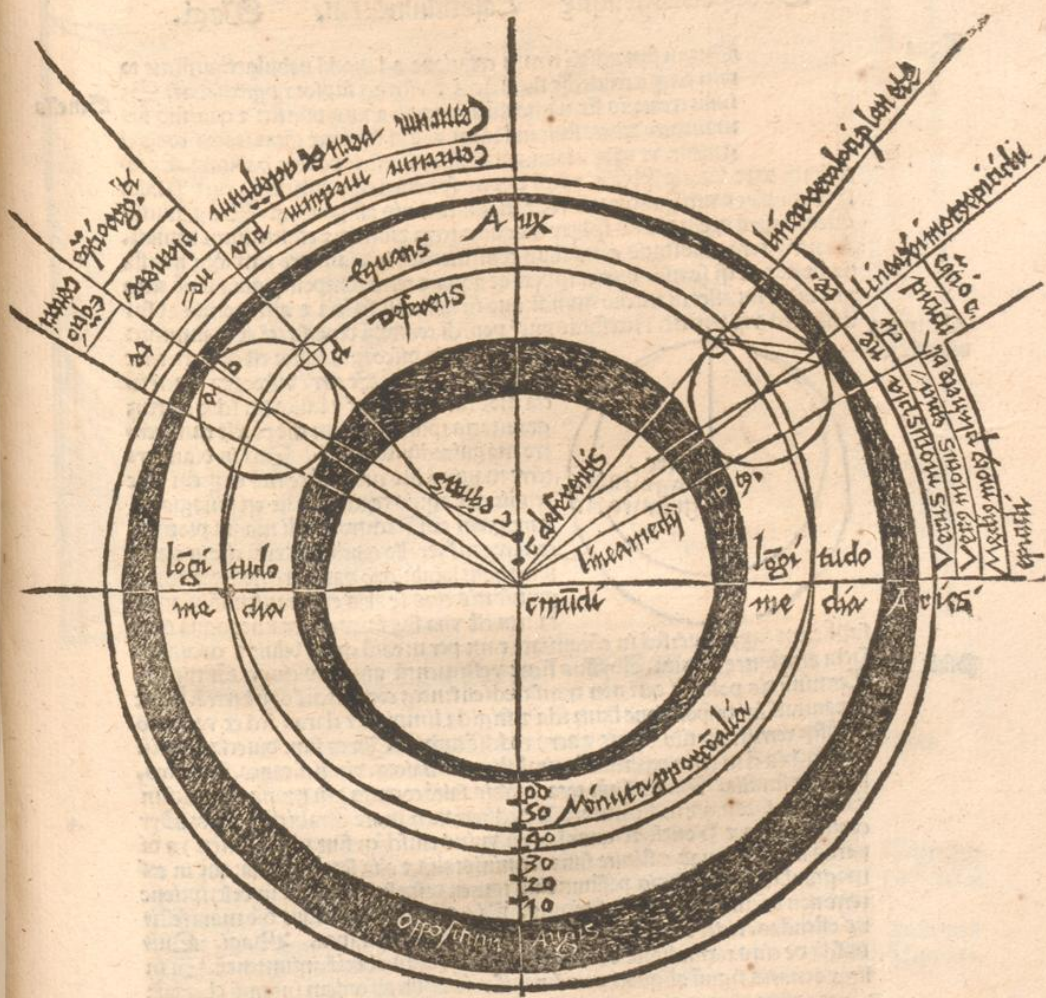
Cap. XLI.

Thaister.
66

Aer Hinc autem ignis in modum orbis sub celo lune continetur. Hinc autem sub coelo orbis
 bis ignis locat: quod de sui natura sublimis est et clara, calida et humida. et
 lida quidem. ut cum igne sub quo locat: concordet. humida vero. ut siccitati ignis
 nis resistat. hoc tamen quicquid in orbe aeris primi non sunt equeles. **De.** Et vnde hoc p
 uenit diuersitas? **Da.** Ex accenti. diuiditur enim aer (quantum ad partem attinet
 speculationem) in tria intersticia. Quorum supremum ab igne circumrotatur: et plus solis
 eo calefit et incenditur. et in illo impressiones ignis (de quo in naturalibus) generant
Medius. Medius plus frigidus est: quam a sphaera ignis remotus: nec radiorum solis reflexorum
 receptionem turbidum aqua spirituum immundorum habitaculum. ut hinc Augustinus. li. 8. de ciuit.
 dei. c. 11. et li. de agone Christiano. et in solutione triae quod ad deo gratias. philosophorum in quo
Inferius. propter sui frigiditatem impressiones aquosae ut gradus nix. et generantur. Sed inter
 istum infimum humidum est et calidum: et caliditas eius per accenti augmentatur ex re
 flectione. et radiorum in terra superficie. In illo generantur ros et pruina: et quedam improp
 riores ignis. Hinc autem per nunc sufficit de aeris dispositione. In aqua descendamus?

De principj's astronomie

Aux media epicycli est punctus a.
Aux vera est punctus b.
Equatio epicycli est arcus c.
Argumentum medium est arcus a d.
Argumentum verum est arcus b d.

Liber. VII. Tract. I.

De dispositione aque Capitulum XLII. Magi.

Aqua

Quia in primordialium rerum creatione ad modum nebulae tenuissime totam terrae circumdedit superficiem et usque ad superiora pergredebatur. Sed iussu creatoris firmamentum aquas ab aquis diuisit: et quae sub firmamento relictae sunt in locum unum scilicet terre coeunitates congregantur. ut terrae aiantia in eiusdem superficie possent habitare. Ex tota itaque terre et aquae substantia unum corpus sphaericum est constitutum: cuius philosophi duplex centrum grauitatis scilicet et magnitudinis assignabant. Quae grauitatis eadem centrum axem totius sphaerae et aqua et terra diuidit: et est medium mundi.

Genesi

Centrum vero grauitatis extra illud consistit: videlicet in diametro terrae. qui necessarius maior est quam semidiameter sphaerae ex aqua et terra compositae: quia si non terra sine nihil sui esset in medio mundi: quo in naturali scientia et astronomia absurdum dicitur dici vix poterit. Necessitas autem ponendi centrum diuersitatis ex eo sumitur: quod terra aquis discoopta leuior est quam pars terrae aquis circumdata. Et terra discoopta madefacta mox rursus exsiccat et leuior fit: ideo centrum grauitatis ipsius non idem esse potest cum centro magnitudinis eiusdem. Sed in diametro terrae magis plus circumferentia et premit hanc tendit quae aquis tegitur. Aquae etiam magis ad hanc premit tanquam centro mundi magis propinqua congregantur. ex illo concluditur terram esse in centro immo motu locali: quo partes remotiores centro grauitatis eius se alijs equare nituntur. Totius

Centrum
diuersitas.

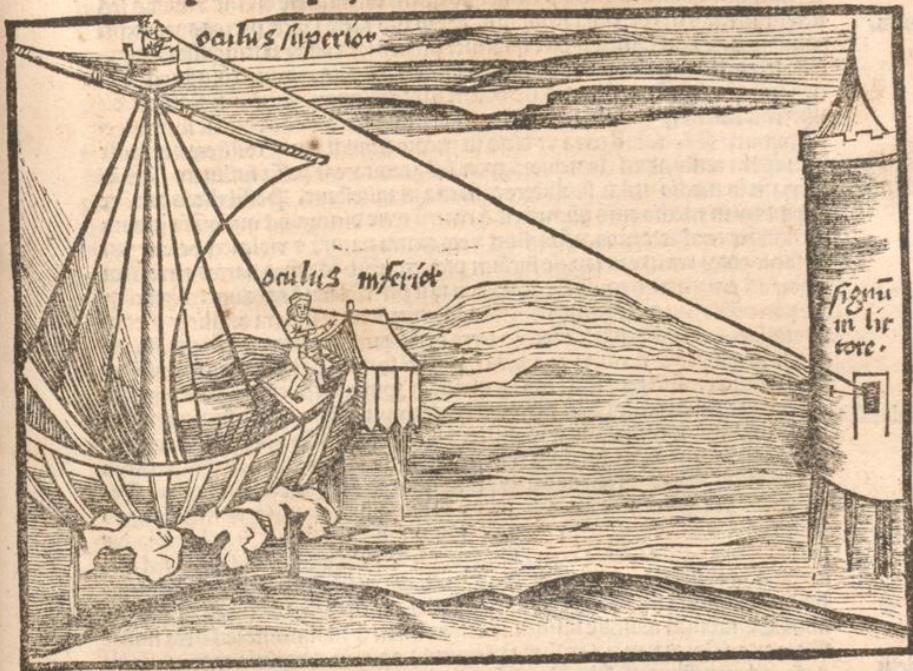
ta non est una superficies conuexa: nec aqua terrae

Psalmi. 124.

superficiem suppegredi: sed in coeunitate eam per medium quasi diluit et circumdat sacra attestante scriptura. Abyssus sicut vestimentum amicus eius. Et rursus. Terminum eius posuisti qui non transgrediens: nec conuerteret opire terram. Haec ex naturali sui dispositione humida et frigida limpida et clara: sed ex vaporibus variisque terrestribus (sicut et aer) redditur turbida. In ea sunt diuersa aiantium genera: his quae in terra reperiuntur mirabiliora et maiora. vituli. scorpiones. serpentes. pisces. et similia. Diuiditur autem tota (nobis saltem cognita) in maria plima. scilicet in Abyssum siue mare indicum. mare Mediterraneum. mare Arabicum. et mare Hyrcanum. insuper et Pontum. et quae omnia (eius unius eiusdemque sunt praesentia elementa) a diuersis terris in quibus constitutae sunt terminis: alia et alia sortuntur nomina: quae in cosmographia latius conspici possunt: eius tamen dispositionem infra in descriptione terre non omnino silentio transibimus. De. Rotunditate aquae quod manifestum ostendat. videtur enim haec et sensui et rationi multum extranea. Magi. Quibusdam de eius rotunditate dubitantibus tale a doctis obicitur argumentum. Si in litore maris signum aliquod ponitur: nauisque in aqua ab eodem instanti elongatur: donec oculus circa malum nauis signum in litore videre non possit: ad huc oculum in similitudine eiusdem mali existens videbitur: cuius tamen oppositum de necessitate contingeret si tumor aquae non resisteret. Nam linea a similitudine mali ad signum in litore positum practica longior est quam linea a pede mali ad idem signum ducta: et ita res (ceteris paribus) per eam minus visibilis est.

Facilius tamen rotunditas aquae a figura suarum partium sumitur. Aqua namque corpus eiusdem naturae in se tota et suis partibus regitur. Partes pro vaporibus curule omnes ad sphaeram naturae reducuntur: et sic totum eiusdem figure esse manifeste concluditur. Terram plustrabitur.

De principijs astronomie

Defiguratione et natura terre. Cap. XLIII. Magi.

Terra vnam cum aqua (vt dictum est) constituens spheram in su-
 perficie concava aeris continetur: et tanq̃ centrum in medio mun-
 di consistit. frigida est et sicca de sui primordiali natura. Ea tamē
 que nobis apparet humiditate exterioribus permixta et impura
 est. Hæc magnam cum animali habet convenientiam. Habet enī
 in se lapides et sara magna et parua: quemadmodum animal ossa.
 Pro visceribus et intestinis habet concavitates et cavernas multas: in quibus
 et vaporibus ibidem inclusis diuersa generantur metalla: mineralia et flumina
 que sunt vt sanguis in animali: et q̃dem necessaria, ne sua siccitate redigat̃ in
 puluerē: vbiq̃ igitur aquis est cōspersa. In eius superficie arbores et gramina na-
 scuntur: sicut in animalibus ungues, crines, et ceteraq̃ supfluitates expellunt. Est
 et in terra (vt aiunt) infer⁹ q̃dāplex: in quoru primo est carētia diuine visionis
 et pena sensibilib⁹, et hic est locus damnatorum, et est corporalis. similiter igitur
 in eo indiciens. Super hunc alius infernus est, in quo et si sit carētia diuini
 ne visionis et gratie, non tamen est ibi pena sensibilib⁹, et est locus puerorum sibi
 ne baptismatis lauare et cederentium. Super hunc Item tertius est: quem
 Purgatorium dicunt, in quo est pena sensibilis: sed non carētia gratie dei.

Terra

Terræ com-
parō ad al-

Infernus
q̃dāplex.

BB iij

Liber.VII.Tract.I.

Augu.

Super quē quartus infemus est. in quo qdem carentia est diuine visionis sed non gratie: nec est ibi pena sensibilis. Et in isto fuere sancti patres ante christi passionem. Sunt tamen q̄ hęc quattuor penarū loca aliter distinguūt. Augu. autē libro vicesimo. ca. 16. de ciuitate dei sic ait. Ignis eternus cuiusmodi ē in qua mūdī vt rerū pre futuris sit: hominē scire arbitror: neminē: nisi forte cui dī uin⁹ reuelauerit spūs. Hęc itaq; theologie relinquētes vnde digressi sumus reuertamur. **Di.** Quō terra vt dīcis in medio mundi potest cōsistere nec cadit

**Terra me/
diū mūdī.**

cum ipam nullū aliud elementorū ppter sui grauitatem possit sustinere. **Da.** Terram in medio mūdī subsistere eq̄noctia manifestant. Possibilitas autē ex eo patet q̄ in medio eius p̄ncipus est q̄ centrū terre dicitur: ad quē omīa graui a naturaliter tendūt et mouent. sursum vero contra naturā et violenter deferuntur vt facile potes cernere in lapide sursum proiecto. **Ob** id omēs partes terre circulariter ad centrū eius tendūt: et ab eo non nisi per violentiā recedunt. a quacūq; em̄ parte celi mouerentur semp̄ tenderent ad centrū. vnde si terra totaliter esset p̄forata: lapis in foramen hoc p̄iectus terrā non totam transiret: sed in medio air̄ ea centrū quiesceret: si em̄ vltra centrū moueret sursum cederet. et rursus nisi terra in medio mūdī inuolubiler cōsistat. stelle eidem quādoq; p̄pinq̄iores essent: et sic maiores

Psalmista

apparerent. qd̄ est contra oēm sapientū exp̄ientiam. **Sp̄a** igitur sup̄ centro suo in medio mundi inuolubiler cōsistit. Quod Dauid sp̄itui p̄phetico cognoscens exclamauit. Qui fundasti terram sup̄ stabilitatē suam non inclina bis in seculū seculi. Eadem ratione intelligi id quo dicit sup̄ nihilū fundata. **Di.** Si dicta tua Dauidicis canticis p̄bare volueris repugnantia vt videt reges Nam alibi dicit de ore terre. Super maria fundauit eam et sup̄ flumina p̄parauit eam. **Da.** Hoc non quo ad totam terrę molem accipiendū: sed quo ad quasdam partes intelligendū est. **S**ulti em̄ montes mari bus ac fluminibus reperiuntur eminentiores. aut sicut villas ac ciuitates dicimus sup̄ **R**hetum Danubium aliudue flumen cōstitutas: non q̄ in flumine sed circa flumē sint locate. **O**mnes namq; (vt supra diximus) aque in terminis terrę sunt incluse. eodem testante **P**salmista. **C**ogregans sicut in vtre aquas maris: ponēs in thesauris abyssos. et.

Idem

De terref rotunditate. Capiculum. XLIII. Di.

**Probat̄ ter
ra rotunda
phisice.**

In quo terre rotunditatē accipere possumus: cum innumeri mōres conuallesq; in ipa reperiant. **Da.** Terre rotunditatem variē probare possumus. Primo qdem phisice sic. **O**mne productiuū rotundorū est rotundum: cum generatio naturalis assimiler effectū cause quantū potest omīa autē terrenascentia ad rotunditatē tendunt: p̄fecte autē rotunda non sunt q̄ non a sola terra sed alijs causis sunt. **S**ecundo mathematicę. **O**mne corpus vna superficīe contentū est rotundū: terra est huiusmodi. igitur terra est rotunda. minor huius syllogismi astronomice inuestigari poterit et p̄bari. **T**ertio rotunditas terrę satis clare ex stellarū situ patet. **N**obis namq; stelle visę circa polū arcticū existentes semper apparent. hęc vero quę circa polū australem sunt a nobis nūq; videntur: nisi versus austrum progrediemur: in tñ vt medium attingamus. **S**imiliter existentib; in oriente: sol citius occidit et oritur: q̄ existentibus in occasu: quod eclipsib; dephensum est. **E**na em̄ et eadem eclipsi nūmerō quę nobis in p̄na noctis hora appuit: orientalib; in tertia hora noctis visa est. **S**ic terrę rotunditas a septentrione in austrum: et rursus ab ortu in occasum

Barbe.

De principijs astronomie

probat. Quod vero de montibus et conuallibus obijcis: facillime propulfabitur: si terre magnitudinē animaduertas. Habent enim se montes magni et valles profundæ ad terrā totam: quæadmodū rimæ parue in globo magno. Eius cer-
tissimū argumētū sumitur in eclipsi lunari. nisi enim sphaera ex aqua et terra ag-
gregata tota esset rotunda: umbra eius nequaquā lunā ad partes arcuales obfus-
caret: sed iuxta terre configurationem et montū gibbositates valliumque decli-
uantes cerneretur. **Dis.** Experimentali huic argumentationi nō possum nō
assentire, videris autē de terre quantitate contraria dicere. In superioribus nam
pe terrā quasi punctū esse in medio mundi: hic ob mirā ipsius molē mōres ma-
ximos non reputari affirmas. **Mag.** Terrā respectu totius mundi aut firma-
menti vt punctū reputandā: ad montes autē et valles comparatā: spaciosam et
amplam existimandā dixi: non in se consideratam paruā et magnam astru-
am. **Dis.** Potest ne quantitas terre humano ingenio inuestigari? **Mag.** Etiam

Dis. Quomodo? **Mag.** Sumpro astrolabio aut quadrante per ambo so-
ramina stellæ alicuius rē. nore altitudinē perpendiculari in limbo considera: et
ad quāuis mundi plagam perge: donec eadē stella vno gradu altior aut depressi-
or videatur. habebis itaq; quātū spaciū in superficie terre vni gradu i in celo corre-
spondeat: quod in miliaria siue stadia pētū et in gradus celi qui sunt 360. mlti-
plicatū terre ambitū dabit. Unde cū iuxta Ptholomei traditionē in cosmogra-
phia: gradu vni in celo in superficie terre correspondeant stadia. 500. manife-
stum est. quia totus terre ambitus habet stadia. 18000. hec faciūt miliaria ita-
lica. 21500. vni miliari in diuisione stadij octo cedentib; cū vna tertia. qd si mi-
liaria gradibus celi diuiseris: gradu vno miliaria septaginta proueniunt. **Hæc**
rursus per quattuor diuisa: sunt miliaria alemanica quindecim: que in superfi-
cie terre gradu vno in octo correspondere cōprehensa sunt. Quare ambitus ter-
re habet miliaria alemanica. 5400. diameter. 1718. etcetera * vnus miliaris.
semidiameter miliaria. 858. et duas partes: quarum vngintidū vnū mili-
re constituunt. Si autē vt in quibusdā codicib; reperit gradū vno 700. stadia
corresponderent: esset ambitus terre stadiorū ducentorū quinquaginta duorum
miliū: quod voluit Eratosthenes: et diameter stadiorū octoginta milia et cē
et octoginta vnus et semissis et tertiē vnus stadiorū.

Terre quā
titas inue-
stigat hūa
no, ingenio

Ambitus
terre.

*

4

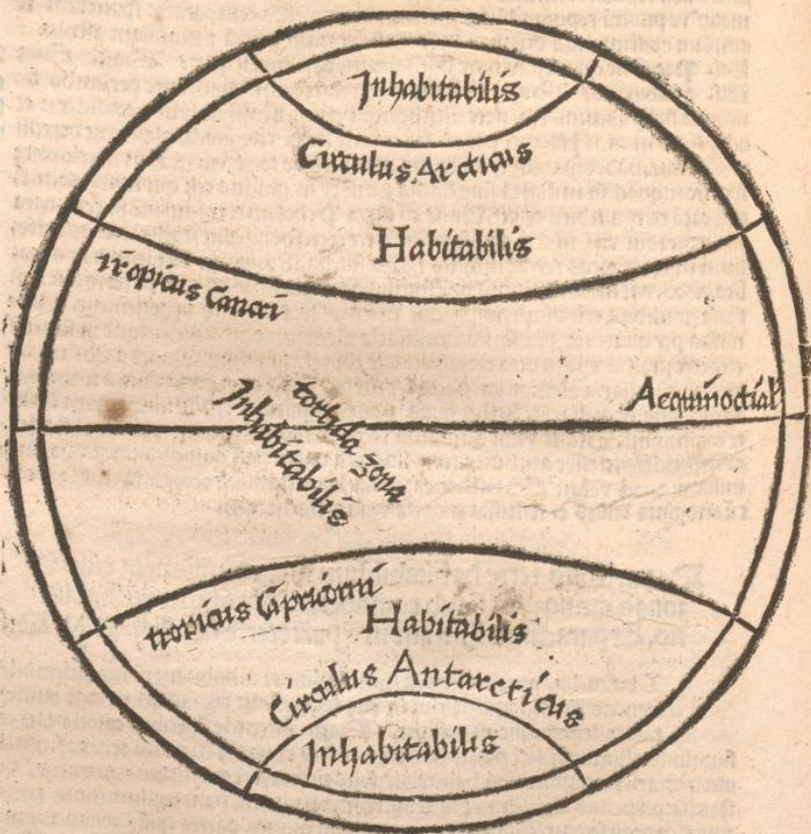
22

De partibus terre habitabilibus iuxta diuisionem eius in
zonas quinq;. Et si sub equinoctiali sit conueniens habita-
tio. Et paradysus q̄lis aut in q̄ parte terre sit. **La. XLV. Dis**

X latitudine terre prescripra multitudinem inhabitantiū innumerabilē
conicco: quandoquidē qui in vno regno sunt: vix numerari aut nume-
rati distincte concipi possunt. **Mag.** Attende spaciū quod mari et
fluminib; alluitur: quod paludibus nemoribus et inuijs montib; occupat: quod
aut bestiarū inuitare non habitat: solis nimia vel vicinitate exurit: vt di-
stantia perpetuis algoribus constringitur: et maxima pars multitudinis parte
imaginatē auferetur. Unde cum tota terra in quinq; partes quas zonas vocant
parciatur: due tm ex his habitabiles perhibentur. **Dis.** Quæ? **Ma.** Una
que a tropico cancri versus meridiē vsq; ad circulū arcticū protenditur. al-
tra que a tropico capricorni versus meridiē vsq; ad circulū antarcticū porrigit. Qd
aut inter tropicos sub equinoctiali terrē est: torridam zonam vocant: ob vicinita-
tem solis nimio calore non habitabilē: quod aut terre inter circulos arcticū et an-

Liber.VII.Tractatus.I.

tractatū cōprehenditur:zonas frigidās noīant:nūcio frigore nō habitabiles:non
q̃ nulli hoīs in his terre partibz habitatio ēē possit: sed si q̃ est ad modū parua ē
ob caloris modicitatē: quo tū humanū gen⁹ precipue indiget. *Vil.* Optima igit
tur in zona torrida habitatio est vbi calor abundat. *Vag.* Non caloris abū
dantia sed tēperātia hominū habitatiōez laudabilē reddit: q̃ sub eq̃noctiali esse
hoc medio argumētat. Alī cū ibi s̃q̃ tant⁹ sit dies q̃nta est nox: et ecōuerso: noct⁹
frigiditatē diei calor tēperat: et calorē diei noctis succedentis frigiditas mitiga-

Unde et paradisiu terrestris ad orientē plantatū scriptura cōmemorat. *Oriens*
autē verus ab equinoctiali cōputatur. Paradisum autē non modo esse hominū
habitationē conuenientē: sed locum amēnissimū *Vagister sen. li. 2. c. 17. restat*

de pñcipijs astronomie:

et dñus Augustinus. li. 13. de ciuita. dei. ca. 21. idem affirmat. Dis. Habitati-
onem esse hominibus conuenientē sub equinoctiali dierū et noctiū equalitas satis
probabiliter arguit. Paradisi autē amenitas et oimoda aeris tranquillitas ex eo
potius esse conuincitur: quia supra regionē aeris turbulentā ad globū lunę vicē
poenigit. **Agis.** Si lune globū contingit nō in aere: sed in sphaera ignis acco-
larū paradisi est habitatio. et rursus si paradisi tñ a terra consurgit vt lunare
circulū contingat: notabiliter sphericam excedit terre figurā. vnde in vmbra ter-
re et lunari eclipsit: etus vestigiū notari posset: qđ nondū cōprobatū est. **Agis**
itaq; visum est Guilbelmo Parisiē. li. de vniuerso q; paradisi terrestis in
terra superficie aliqua sita sit. 2. Damascenus. li. ij. dicit q; paradisi sit locus in
oriente potius omni terra altior. Quantū vero absit ab agro Damasceno vnde
primus homo formatus et in paradysum translatus fuit: aut demū quot longi-
tudinis latitudinis re gradus in descriptione orbis ptingat: et per quos antra-
tus et subterraneos meatus: quatuor inde prosiliat precipua flumina. Ganges
scz Tigris Eufrates et Nilus multū exercere solet eos qui Cosmographiaz sa-
cris litteris coaruant. **Di.** Fortasse sicut deus aditum eius rompheia ignea 2
angelica custodia mortalibus prohibuit: ita et localem sitū incognitū esse voluit
Regitur tamē in historia de Zachario romano quomō in eremo ad distantia
viginti miliarū tñ a paradiso habitauit ad orientē: quem tres monachi longa
pegrinatione diuino nati repperunt. ex quorū dietis ibidem descriptis aucupa-
ri ipe modum posset locus paradisi. **Agis.** Eterū hac supputatione dimis-
samator nobis cura sit ita viuere vt illuc angelico conductu tandē perducti me-
reantur: vel potius illo transcensu ad celestem perueniant

Petrus 15/
bardus.
augustinus.

De distinctione climatum. Et de his que accidunt habitanti- bus in quinq; primis climatibus quantum ad estates et hye- mes et vmbiarū variationes. Capitulum XLVI. **Di.**

Quid per clima terre in superioribus argumentationibus designare vole-
bas? **Agis.** Terre partes secundū latitudinē ab austro septentrionē
versus per sensibilem dierū maximorū variationē differentes. Nam pri-
mi climatis initū statuerunt cosmographi vbi dies maximus est horarū cxiij. 2. se-
mis et quarte vnius et eleuatio poli arctici supra horizōtē gradū similiter duo
decim et semis et quarte vnius. Medium vero vbi dies maximus est horarū
lxx. et eleuatio poli gradū sedecim. et nominat hoc dyamereos. quia parallelus
ipsum designans per merocē ducitur. Finis huius climatis est vbi dies maxi-
mus horarū tredecim et quarte vnius: et eleuatio poli gradū. xx. 2. semis. Ha-
bitantes in hoc climate in temporū et vmbiarū variatione cū habitatoribus eq-
noctialis nō nihil participant. Hi namq; duo habent solsticia alta: cū sol arietē
vel libram subintrat. sic habent estates duas: vnam circa festum Gregorij alie-
ram circa Lamperti. Habent et duo solsticia ima: sole initia cancri et capricorni
lustrante: quibus temporibus etiam duas habent hyemes: sed haud dubiū nō
stra estate calidiores propter solis vicinitatē. In estate vmbra eorum mane facit
ad occidentem: vespere ad orientē: in meridie vero nulla est sole super capiti eo-
rum currente. Cum autem sol in cancro est: vmbra eorū versus austrum facit.
In capricorno ad septentrionē protenditur. Idem suo modo contingit habitato-
ribus dicti climatis. cum sol circulum parallelum inter equinoctialem 2 tropicū

Liber.VII. Tractatus.I.

cancer per centesim ipsorum describit. In fine illius climatis secundū initium: sum-
mit. Medium vero habet ubi dies maximus est horarum xij. et dimidia: et
gloratio poli graduum. xxiij. et quarte unius. Finis aut ubi dies horarum. xij. et
semis et quarte unius: et eleuatio poli graduum. xxvij. et semis. Hoc dyasienes
vocat: quia parallelus ipsius per sienen protenditur sicut et tropicus cātri. Hi
estatem et hyemem nobiscum habent: sed calidiores omni tempore vmbra eorum
sicut et nostra ad septentrionem facit: preter quā eo die quo sol tropicum canceri de-
scribit: tunc em in meridie vmbra eorum nulla est. In ortu solis vmbra ad occasum
vergit. occidente sole vmbra in oriente proicitur. In fine huius climatis tertius
exoritur. ad medium peruenit ubi dies horarum. xiiij. et eleuatio poli graduum. xxx.
semis et quarte unius. Finitur aut ubi dies est horarum. xiiij. et quarte unius: et
polus eleuatur gradibus. xxxij. et duabus tertijs. Nominatur aut Alexandrios
ab Alexandria ciuitate egypti per quā parallelus climatis istius describitur: ha-
bitatores in illo tempora et vmbra nobiscum habent. nunq̃ sol a centesim scapi-
tis eorum pertingit minus his qui hierosolymā incolunt. Fabula est ergo q̃ a nō
nullis dicitur in terra sancta aliquādo solē perpendicularares radios in caueram
rupē dimittere. In fine tertij climatis quartū initiat. Et mediū habet ubi dies
est horarum. xiiij. et semis: et polus eleuatur gradibus. xxxvi. et duabus quintis. Fini-
tur aut ubi dies est horarum. xiiij. semis et quarte unius. Et polus attollitur gra-
dibus. xxxix. Nomen illi dyarbodes quia per rhodū insulā parallelus illius ducit
In fine quartū principij quartū est Medium vero ubi dies horarum. xv. et alitudo po-
li graduum. xli. et tertie unius. Terminat aut ubi dies maior est horarū quinde-
cim et quarte unius. et polus sustollitur gradibus. 43. et semis nomen illi dyar-
romes: quia parallelus ipsius rhomā ciuitatē summi sacerdotis sedem meretur

Clima sec-
undum.

Clima ter-
tium.

Clima qu-
rtum.

Aliorum climatū distinctio / insuper qualiter dies continue
augmententur habitantibus versus polū arcticū donec sub
ipso polo vnus dies anni medietatem habere conuincitur
Capitulum XLVII. Mag.

Sextum clima exoritur ubi quintū finitur. ad medium autem peruenit
ubi dies horarū. xv. et semis. et alitudo poli graduum. 45. et duarū quin-
tarum. terminatur autem ubi dies est horarum quindecim. et semis et
vnius quarte et polus extollitur gradibus. xlvij. et quarta unius. Nomen illi dy-
aristhenes. eo q̃ parallelus ipsius aristhenē seu borisū insignē Scythie an-
nem contingat: aut potius insulam huius nominis parui in ponto. transit
enim parallelus iste per mare ponticū: vnde nominari posset. Septimū clima
exoritur in fine sexti: ad mediū peruenit ubi dies maximus est horarū. xvi. et
eleuatio poli. 48. graduum et duarum tertiarum Et illud dyaripheos nominat
quia parallelus Ripheos montes contingat. Exquisitius enī intueēs orbis par-
titionem: clima sextum a ponto: septimum a Boristhene nominant: et ripheos
montes octauū climati deputant. Finē huius climati antiquiores non statuerunt
nec residuā terram versus septentrionem in climata alia diuiserunt. Quā. Pol-
se ne ultra partit? Na. Etiam. latitudo tamē semper magis magisque de-
cresceret. ad modicā quippe distantiam versus polus dies sensibiliter auget. quā

Clima se-
xtum.

De principijs astrologie

to enim polus mundi amplius attollitur: tanto zodiacus horizonra obliquus inter
secat: maiorque arcus dierum supra hemispherium nostrum relinquantur: quia sint
arcus nocturni sub hemispherio dimissi: sole signa septentrionalia percurrente. Quod
trarium autem venire solet: sole in opposita medietate vagante. Unde habitantes
sub parallelo transiente per gradum quinquagesimum secundum ab equinoctiali die
horarum maior horarum, xvi. et senis. Sub parallelo autem transiente per gradum, 54. dies
horarum est, xvij. Sub parallelo autem transiente per gradum, 54. dies horarum est, xvij. Sub
parallelo ducto per gradum, 56. dies est horarum, xvij. et senis. Sub parallelo ducto
per gradum, 58. dies maior habet horas, xvij. Sub parallelo autem contingente gra
dum, 61. dies est horarum, xix. Sub parallelo vero ducto per Tilen insulam et
gradum, 63. dies est horarum, xxi. Sub parallelo ducto per gradum sexagesimum
quartum, dies est horarum, xxi. Et nondum completo gradu, 65. dies efficitur ho
rarum xxi. In gradu, 66. dies est horarum, xxi. Sub arctico autem circulo dies
vna cum sol a fine geminorum initium cancri aggreditur est horarum, xxi. et in opposi
ta parte zodiaci dum sol fuerit: nox est eiusdem quantitatatis: tunc enim tropicus ho
rizonte ubique sine interfectione contingit: et quasi circulariter supra horizontem sol
vertitur: in parte opposita totus sub horizonte circumforatur. In parallelo autem
transiente gradum, 68. vnius mensis est dies: cum sol a medio geminorum ad can
cri medium mouetur. Et vnius mensis est nox dum sol in oppositis signis mora
tur. In parallelo vero qui gradum, septuagesimum, attingit duorum mensium di
es est sole currente a principio geminorum usque ad finem cancri: et nox duorum me
sium erit sole opposita signa lustrante. In parallelo qui gradum, 72. transiit dies
vna erit trium mensium sole a medio tauri ad medium leonis vagante: nox tanta
erit sole existente in parte opposita. Crescent dies paulatim donec ad polum penie
nas: sub ipso quippe medietas spheræ mundi semper supra horizontem relinq
ritur altera iugiter occultatur: et equinoctialis cum horizonte concordat. Cum igitur
sol est in medietate supra horizontem continuus dies est dimidij anni: cum autem
in medietate mouetur: que sub horizonte relinquitur nox continua est anni dimi
dij. verumtamen cum ibi sol ultra signum vnum sub horizonte nunquam demergit: na
dis suis superiora semper aliquatim illustrat: et sic quasi semper dies ibi est:
nisi quantum aeris grossities et nebulositas interturbat: variam vmbriarum vari
ationem sub dictis parallelis tu facillime coniectabis: et que dicta sunt oculis in
spheræ corporis resolutione videbis. respice: Di. Plane videbo.

**Climatum latitudo et longitudo describitur. et Antipodes esse
in oriente illis qui occidentem inhabitant probatur.**

Capitulum

XLVIII.

Diag.

Que si libet summam climatum latitudinem ex graduum ratione subiungā
Di. Libet maxime. Diag. Primi climatis latitudo ab austro 84
sub septentrionem est miliarium, 465. Secundi, 420. Tercij, 370. Quarti
320. Quinti, 270. Sexti, 225. Septimi, 185. si terminatum accipimus. Sunt autem
hec miliaria ita: sicut premissum est ubi de terre magnitudine differimus:
si graduum vni iuxta Ptolemaei descriptionem stadia, 500. deputamus: nam aliud
fieri si graduum vni, 700. stadia assignentur: nec tamen is numerus euenit quem in ple
nisque codicibus inuenies: nec mirum cum in supputatione numerorum erroris facillim
ine scriptores committere possint. Di. Longitudo autem climatum: num et ipsa p
gradu ratione inuestigari posset. Diag. Posset plane, verumtamen non vniuerso
miser in omnibus parallelis climatum graduum vni equa miliarium quantitas des
putatur: nam et gradus in parallelis magis septentrionalibus paulatim mino

Climatum
latitudo

Liber.VII.Tractatus.I.

res sunt. cū et tñ omnes circuli longitudinis minores sint equinoctiali qui selus
 terrā medio cingit. Unde in equinoctiali gradus longitudinis valet miliaria. 60.
 sicut. 2. De gradibus latitudinis dictū 20. In primo autē climate gradus longi-
 tudinis valet miliaria. 58. In secundo climate. 56. In tertio. 53. In quarto. 49.
 In quinto. 56. In sexto. 44. In septimo. 41. In parallelo autē per tilen ducto
 gradus vnius miliaria cōtinet. 28. 2. tenis. Attendendū insuper est quia vltra
 descriptionē Ptholomei terra tam ad ortum q̄ ad austrum amplius protendi-
 tur. Unde qui in extrema orientali plaga degunt pedes aduersos habent is qui
 in vltima occidentis regione viuunt talesq̄ Antipodes dici possunt. Hos ta-
 men diuvs Augustinus negat libro. xvi. de ciuitate dei ca. ix. quia fortasse non
 dum tanta longitudo habitabilis in omniū noticiā venerat. Ad austrū vero nō
 tantū porrigit terra habitabilis (saltem cognita) que antipodes habere possit il-
 los qui magis septentrionales sunt. Omnia hęc aperta demonstratione videri
 possunt in sphaera solida. Hos interm alia percurramus.

De diuisione terre habitabilis in Europam Asiam et Aphricam. Capitulū. XLIX. Dis.

N Epigeat queso ad maiore dicerē intelligentiā terre habitabilis ma-
 risq̄ configurationē in plano describere. **Ma.** Pars terre nō mot-
 que ad domini imperiū aquis congregatis inslocum vnum apparuit
 arida a cosmographis preter diuisiones in zonas et climate supra me-
 morata misariam paritur. In europā scilicet Aphricā et Asiam. quas partes
 aqua circūfluens et inter labens generali nominem are appellatur. Ab oris autē
 et terre prouincijs alijs ve causis diuersa nomina accipit: et sinus ipsius diuersa
 maria dicuntur. vt diuvs Ambrosius testatur libro tertio hexameron ca. tertio.
 Europam ab Aphrica diuidit mare mediterraneū quod ab occidentali Oceano
 no circa Gades insulā et colinas herculeas non amplius decē militibus passū
 patens: terras aperit atq̄ intrat. ait Pomponius **Belja.** Aphricā ab Asia di-
 staminat Nilus qui a meridie in Ethiopiam diffunditur. et Egypti plabens
 atq̄ mirabili fecunditate irrigans oris non minus seprē mari infundit. Asiam
 ab Europa diuidit Tanais fluuius a septentrione in mediā fere paludē **Deo-**
 tidem defluens cū ponto reliquū Asiē ab Europa separat. parent hec in hic affi-
 ra mappule mundi descriptione. **Di.** Perluceat. sed quid interpositis nomi-
 nibus alijs designare pretendis. **Ma.** Principales vniuersalesq̄ terre re-
 giones seu prouincias. **Di.** Commodissima ad historiariū intellectū sanctorē ha-
 rū videntur esse cognitio. **Ma.** Has enumerando magis quā describēdo p-
 currat liber breuitatis gratia. Nomina quoq̄ et regionum limites non intendo
 hic luxare et secundum precisionem discurre: nam in talibus inuenies etiam
 claros Geographos digladiari. **Dis.** At primum describas Europam: in q̄
 nos constitutos iam dudum relatione multorum didici.

Satrape Europe nominatim enumerantur.

Capitulū quinquagesimū. **Ma.**

Eropa ab occidente clauditur mari Atlantico: a septentrione Oceano
 Britannico: ab oriente Tanais Seoride Palude r̄ ponto a meridie ma-
 ri mediterraneo. In ea sunt regiones et populi plurimi ob aeris temper-
 rem. Ab occasu versus ortum prouincie magis nominare sunt Hispania: quae
 Iberia et Hesperia nonnunq̄ nominatur. Cuius partes sunt Betica siue re-
 gnum Granatae: quod nostro eio rex Hispanie Ferdinandus Sarracenis de-

de principijs astronomie:

annali obsidione et bello abstulit: christianitatisq; adiecit. Lusitania seu portu-
 galia, Tarraconensis seu Castilia he partes principales hispanie: in qua et alia
 regna sunt. Inter que regnum Galitie longe lateq; vulgatur propter vniuersa
 leuæ peregrinatione ad sancti apostolum Iacobum Episcopellatum. Regnum
 insuper castelle et legionis astronomis memorabile reddidit Alfonso rex pri-
 dentissimus: qui tabulas motuum corporu celestiu miro ingenio compilauit. Dic-
 tui suo quod ex electione habuit ad imperium intuitu pacis voluntarie cessit.
 Hispaniam sequitur Gallia medio monte Pyreneo. Partes Gallie sunt aqui-
 tania Lugdunensis Arbonensis seu Delphinatus siue prouincia et Belgica
 fere ad Rheni fluentia vsq; proensa. Partiales prouincias Gallie si distingues
 re vulerimus: occurrunt ecce Francia Normandia Britannia Tyronia Pi-
 cardia Flandria Brabantia Belria Holandia Seelandia Burgundia Lorho-
 ringia Lucemburgia Helueria siue Alsatia: que tamen germanie potius est co-
 iungenda. Galliam autem sequitur Germania magna ad Sarmatiam vsq;
 extensa inter Rhenum flumini ab occidente mare a septentrione et Danubiu
 a parte meridionali. Partiales regiones germanie sunt Franconia siue Francia
 orientalis. Quæstualia Frisia Saxonia Thuringia Hassia Marchia Pranti-
 denburgen. Misia Slesia Bohemia Moravia Limbrica Eberfonesus, q
 nunc Dacia vulgo Denmark ad septentrionem, nam alia est Dacia: qua Sue-
 lachiam nunc nominant, de qua paulo infra. Post Limbricam Eberfonesus
 Noruegia Suetia in mari. Inter Danubium et Alpes retica: primam Re-
 ticam ponunt: que et Suetia quis vltra Danubium proensa sit. Post hanc
 Vindelicia seu Buaria, cuius similiter pars non modica vltra Danubium ex-
 tenditur. Noricia cui nonnulli Stiriam et Charintiam ascribunt. Pannonia
 superior nunc Austria. Pannonia inferior que et Ungaria a mari Adriatico
 Istria Illyris Liburnia quam dicunt Croatia. Dalmatia que et Sclauo-
 nia Italia est ab alpihus ad mare mediterraneum. In ea regiones non pauce
 Lombardia Tuscia Etruria Campania Marchia Apulia Calabria Apu-
 lea, et sic de alijs Angariam sequitur Misia: aut verius Messia superior: que
 Suetia siue Rosdana: et partim Bosna dicitur. Messia inferior, que continet
 Bosnenses et Valacos. Bassos et nunc Bulgaria Dacia que et Qualachia
 Thracia in qua Constantinopolis quondam ciuitas imperialis grece Eberfo-
 nesus Epirus seu Romania Dedania Dolossa Ebaonia. Peleponessus seu
 Thes Achaia, ibi Corinthus. Arcadia ipsa est Sicione a Sicione rege: a
 quo regnum Sicionorum quod inter quatuor computatur ab Augustino li-
 bro de ciuitate dei Macedonia Thessalonica Ellados seu Aetia: vbi arhenis
 Boecia vbi Thebe ciuitates nominatissime. Grecia ecce q; lata: hodie heu har-
 asperatissimo inimico crucis Christi Turco ferme tota deuastata. A Germania
 vsq; ad Scythiam Sarmatia est regio latissima: cuius partes vt aiunt Poi-
 lonia: Massouia prussia Lithuania, Sametia, Lituonia Russia etc. Scythia
 et que nominatæ sunt Sarmacie regiones: Barbaria dicebatur a feritate genti-
 um. Dimissa particulari haru descriptione ad Asiæ prouincias transiendū est.

portugal
 Castellonia
 Gallicia
 Castella,

Gallia

Germania
 magna.

Reia

Italia

Grecia.

Asiæ regiones nominatim ponuntur. Ca. LI. Disi

Liber. VII. Tractatus. I.

declara-
tio
mappule
1.
Et e mino
r. 3.

A Si regiones que sunt? **Mag.** Enumerando Asiæ puincias nō omnes: sed magis apud nostros nominatas: ipsam ob latitudinem in duas partes diuisam intelligamus: septentrionalem scilicet et meridionalem. Primo septentrionalem: de hinc meridionale describamus. **Dis.** Quis: ne occidentis sol lucem ante cōplēmentum auferat? **Ma.** Tertia orbis pars quæ Asia appelletur generali nomine: pars tamē eius minor Asia nominatur: habēs puincias et regiones multas precipuis ecclesijs ornatas: quibus quondam p̄ erat sanctus Ioannes euangelista. nunc autē nostris expatitib; dāneritis: ab ini micis crucis Christi diuitas ac sedatas cognouimus. **Hic** ob spacij angustiaz pro nominibus regionū litteras posui. **Ibi** est pontus. hic est et Bithinia litte- ra. f. signata. **Galatia. g.** **Paphlagonia: P**isidia. **b.** **Capadocia. i.** **Caria. a.** **Licia. b.** **Pamphilia. c.** **Lidia. d.** **E**cce hāc in mari est insula **Eleera** in actib; **Apo** stolorū **Hirle**ne nominata (quis erronee) in qua mira operatus est **Paulus** apostolus. **Phrigia** puincia asiæ minoris signatur per **e.** **E**cce hanc inuenies insulam **Tenedos.** **Elidia.** **Armenia** minor. **Armenia** maior. **Colchis:** vñ **Za** son medes magis instructus aureū vellus abstulisse fabulatur: quia torrentis il- lius aurū deferunt: quod lanosis pellib; accole erapiunt. **Taurus** mons a **Pam** philia exoritur et ad **Indos** vsq; protendit. **A Tanai** anime **Scythia** seu **Sar** matia asiatica longo tractu versus orientē progreditur. **Altera** extra **Tmaum** mō- tem: altera intra **Tmaum** continetur. **Mare** quod ibidem conspicis: **Caspiz** **Hircanum** et **Scythiū** ab omnibus nominari solet: et a septentrionali oceano la- tenter quasi fluuius intrat. **In** hoc insula est **Talge** sine cultu semper fertilis: re- giones hic multe sunt: videlicet **hircania:** **Hiberia:** **Albania:** **Bactria:** **Margl** ana: **Aria:** **Sogdiana:** **Sacharū** regio: **Serica** in qua vt aiunt serici arborib; in modū lanuginis adheret. gens illa plena scribitur iusticie et cōmerci. **Alter?** medietatis asiæ regiones sunt a mari rubro arabia triplex: videlicet arabia deser- ta: arabia petrea (ubi metropolis **Petra**. de qua **Isaias** **E**mitte agnū domine dominatorem terre de **Petra** deserti ad montē filie **Sion** et arabia felix. unde ribus venit et ob id thurifera dicit. **Syria** similiter triplex est: **Palestina** **Phoe** nicia et **Syria** curia. **Omne** autē terram a **Damasco** vsq; **Bazam** terram **La** naan et terram promissionis sacre historie vocitant (In qua puincie singula res sunt **Damascena.** **Galilea.** **Samaria.** **Iudea.** **Palestina** et **Idumea**) **De** sopotania. **Caldea.** ubi **Babilon.** **Assyria.** **Gustana.** **Media.** **Persidia.** **Pari** ethia. **Carmania** deserta. **Carmania** altera. **Drangiana:** **Sedrosia.** **Arachosia.** **Paraponisus.** **India** intra **Gangem:** **India** extra **Gangē.** **Sinarū** regio. et in pelago indico **Laprobana** insignis insula regiones sitæ ultra meridianaū vltimū a **Ptholomeo** descripti ferme ad. 40. gradus. Similiter et particularē earū q̄ nominatim cōmemorate sunt descriptionē quantū ad situm: fertilitatem: contō- nentia: accolariū proprietates et mores ex **Plinio** **Strabone** **Ptholomeo** perquirere poteris. **Dis.** De **Aphrica** autem quid fiet: nunquid indiuisam eam et si tanto transibis?

Aphricæ regiones enumerantur. Capitulū quinquagesimum secundum. **Mag.**

A Phrica ab occidente mari æthiopico: a meridie oceano **Aethyopico:** a septentrione mari mediterraneo: et ab oriente **Nilo** finitur. eidem tamen q̄ ultra **Nilum** sunt ad mare **Rubrum** regiones hic addite sunt. Ab oc- casu montē habet **Asblanrem**. quē ob altitudinē celū sustentare di xere. **Regio**

De principijs astronomie

prima Mauritanis tingitana. secunda Mauritanis cesariensis. tertia Libia interior. quarta est Numidia quā et Hapthalia nonnulli dicunt. quinta Aphrica minor: in q̄ illa magna Carthago stadiorū 360. olim Romani imperij pertinax amula. sexta est Lyrenica: quā et Penthapolim vocant a numero ciuitatū: q̄z Lyrene vna est regioni nomen accommodans. septima Hammarica est. octaua Lybia. quo noīe etiam tota Aphrica appellat. nona Aethyopia interior. decima Aegyptus inferior. in qua olim filij Israhel sub Pharaone post durā suū tuteū mirabilia viderūt. quē dñs operabat p̄ Moysen in campo Thaneos. Est autē Thanis ciuitas Aegypti insignis tunc regali p̄sidentia decorata. In Aegyptio sunt Alexandria: Damiatra: et Soldani sedes amplissima ciuitas Charyus: quā et Alkyr nominat. Supra hanc Aegypti alia Aegyptus est Thebais. scz monachorū et anachoritarū: olim celibi cōuersatione decora. In hac Thebais ciuitas quā centū portas totidemq; aulaz et principes habuisse astruūt: e quibz scūs Mauricijs cū gloriofa legione venisse tradit. Sup̄ hanc Aethyopia est mediterraneę gentes multas mirabiles: Troglodite quę vescuūt serpenti bus strident magis q̄ loquunt. Saramates: quaz vrozēs cōmunes sunt. Augiles: Blēnes siue Blēmij capiti carent: vultus hnt in pectore. Sacyri: qualem scūs Anthentius vidit. vt legenda edocet. Achlantes: Seruli: et alię multe: q̄z descriptiones p̄memorati cosmographi p̄sequunt. Insulas paucas in deserti prione hac inuenies. quaz noīa Bades: quę et Berice adiacet. Corsica. Gardinia. et Sicilia circa Italiam. Corcyra in Adriatico mari. Euboea quę et Atropont Boerę opposita est Erera siue Candia. Rhodus et Cyprus. In septentrionali pelago sunt Hibernia Anglia: quę Albion et olim Britanina dicta est. cuius pars Schoria Ebile Irlandia in vltimo mari. Orchades. 30. numero et Scandia memorabilis. Hec circa terrę infime p̄tis elementalīs mūdi descriptiōe cōmonuisse magis q̄ tractasse me cognoueris: ne aliqui p̄uilegiū cosmographiæ sciam abhorescas: sine qua nec gentiliū nec sacrarū litterarū historias plene intelliges. Di. Introductione ista edoctus cum vacaueris aliorum scripta diligentius lustrabo: interim quę sup̄sunt de Astronomia p̄sequamur. Ma. Singulas et celestis et elementalīs regionis p̄res: siq; totius mūdi habitudines ea q̄ potissimum breuitate descripsimus: nec relictū videt qd̄ necessario explicandū exposcas. Di. Satis abunde de his tractatū est: nihil autē de Astroz iudicijs quibz nonnulli quorūdam de tempoz varietate annone. penurie et abundantia. bellis et egritudinibz diuersis futura pronoscant. Ma. Hęc Astrologia non Astronomia edocet: quę ex moribz cōiunctionibz aspectibz et influentijs celestium corporū inferiorū mutationes cōsiderat. Di. Ne graueris obsecro huius principia breui sermone explicare. Magi. Commodius hoc ab alio tractatū expōdientur. Di. Et libet.

mirabilia
Aphricę

Epilogus

Libri Septimi Tractatus secundus De Astrologia. Capitulum primum De partibus Astrologię. Magi.

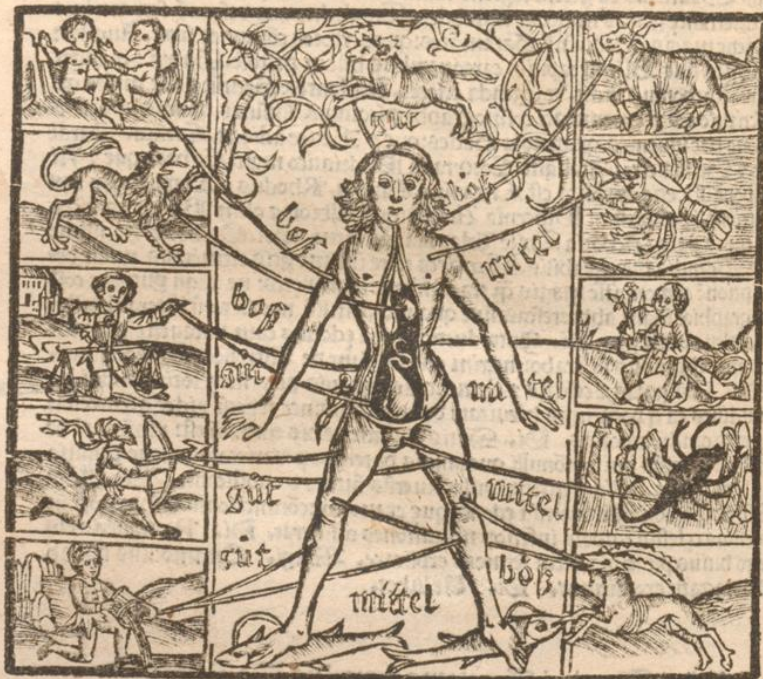
Astrologię p̄res quinq; numerant. Prima q̄ introductoria est circa p̄ncipia versat. Altera de magnis et annuis revolutionibz tractat. Tertia gentituras singulorū diiudicat. Quarta interrogationes p̄sidentat. Quinta electiones explanat. Adde a quibusdā p̄s sexta quę imaginū fabricā et opes

lib

Liber.vii.Tract.ii.

rationem edocet. **Di.** Hoc suato ordine singulas percurramus. **Tag.** Plane percurramus. nam pauca admodum de his dicere statui. **Di.** Quia ob amem? **Da.** Ne peccens ingenium tuum aliorum imbecillum disciplinis per necessarios ac minus certis institutis prepediam. **Di.** Fac quod noueris valius.

De principijs Astrologie. Capitalum.ii. **Da.**

Pincipiorum quae introductoria pertractat. quaedam sunt circa zodiaci partes et earundem naturas. quaedam circa planetarum qualitates. nonnulla vero circa domorum diuisiones et earundem fractiones. **Di.** Zodiacum in duodecim partes siue signa et unusquisque ex his in triginta gradus longitudinis et duodecim latitudinis diuisum ex praecedentibus liquet. **Tag.** Sicut circulo

De astrologia

nis in sphaera descriptorum diuersitas tñ est imaginaria: ita et diuissio zodiaci non est ex natura aut primordiali creatione: sed pro arbitrio z Astrologorum si-
 ctione. vt initia z terminos calculandi motus habeant. **Da.** Quare igitur
 zodiacum non in plura aut pauciora q̃ duodecim diuiserunt signa: aut quare
 signum vnum in gradus triginta: z rursus gradum in sexaginta tanq̃ partiū
 tur minuta? **Da.** Quia numerus iste diuisionibus z calculationibus ac-
 commodatior est. vt testantur ipsi Astrologi **Bali:** Auenrodan in expositione
 Pthelomei. z Abraham Auenozra in libro rationum Astrologicarum. **Di.**
 Potuissent igitur si voluissent in plures paucioresue partes zodiacum diuidere
Wag. Etiam. Nam et Chaldei non signis sed imaginibz vndecim tantū
 vruntur. Libram z Scorpionem simul copulantes. **Di.** Gemini hoc vl-
 timum dum celestes imagines enumerares commemoratum. sed eandem nat-
 uras edicto. **Wag.** De signorum naturis Astrologi et si multa nimis
 differant: nobis tamen satis erit pauca admodum commemorasse magis q̃ tra-
 ctasse. Aries signum primum calidum est: siccum igneum z celerum ex cor-
 poris compage caput sibi vendicis. Taurus vero secunduz signum frigidum
 z siccum terreum z melancholicum: colla respicit. Gemini tertium in ordine cali-
 dum z humidum: aerem sanguinem: z brachia intuetur. Cancer quartum
 signum frigidum z humidum: aqueum et flegmaticū. obtinet pecus: pulmo:
 ncar: et stomachum. Leo quintum in qualitatibus cum ariete stomachi ven-
 epar regit. Virgo cum thauro concordat: sed intestina z fundum stomachi ven-
 dicat. Libra vero cum gemini congruit: sed pudenda intuetur. Sagittarius
 cum cancro in qualitatibus congregitur: sed pudenda intuetur. Sagittarius
 rursus cum Aiete z Leone coincidit. z cypas intendit. Scorpio
 ro item et cum Virgine concordat. sed genua gubernat. Aquarius cum Ge-
 mini z Libra conuenit. sed genua gubernat. Pisces vero in qualitatibus
 bus a Cancro non deuant: sed pedes vendicant. Et cum semper tria conueni-
 ant: quatuor triplicates ex his fabricant. Primam videlicet Arienis Leonis
 z Sagittarii dicunt orientalem masculinam: diurnam z sapore amarant. Al-
 teram Lauri scilicet Virginis et Capricorni meridionalem: feminam: noctur-
 nam sapore acrem nominant. Tertiam quæ est Gemini z Libræ z Aquarii oc-
 cidentalem masculinam z diurnam et sapore dulcem appellant. Quartam vero
 quam Cancer Scorpio z Pisces integrant: septentrionalem feminam noctur-
 nam z sapore salisam vocant. Illis quoq̃ trigonis dominatores ex planetis dis-
 tribuentes tñ inter se pugnant. vt cuius magis credendum sit facile non ap-
 pareat. Amplius autem z signorum alia dicunt mobilia. que sunt aries. Can-
 cer Libra Capricornus. alia fixa: que sunt Taurus Leo Scorpio Aquarius. **Sig** mo
 Reliqua vero comunita sunt. Quedam insuper rationalia. vt Virgo Gemini
 Libra Aquarius: z prima medietas Sagittarii. Quedam præterea stentia.
 quedam secunda. z cetera multa id genus signamenta: ad gradus vsq̃ deducta
 cum aliis dicant gradus masculinos alios femininos. lucidos quosdam z ali-
 os tenebrosos fumosos vacuos pureales z alchemena siue valitudinarios. Præ-
 terea z singula signa in ternas facies diuidunt: in terminos autem fortitudines
 distinguunt: quorum dominia planetis distribuit z multiplices fortitudines
 ipis ratione talium aduenire credunt: nam a triplicitate planetarū fortitudines
 tres accipere autumant a termino duas: a facie vnam: a domo vero quinque: et
 ab exaltatione quatuor. Verum in ista graduum facierum ac terminorum assi-
 gnatione in extricabilis apud astrologos nō in finem inuenit diuersitas.

zodi. disse
 imaginaria
 nō naturas
 lis est.

anes.

Taurus
 Gemini
 Cancer
 Leo
 Virgo
 Libra
 Scorpio
 Sagitta.
 Capcorn.
 Aquarius
 Pisces.

Sig mo
 bilia fixa
 comunita
 rationalia.

Liber .VII. Tract. I.

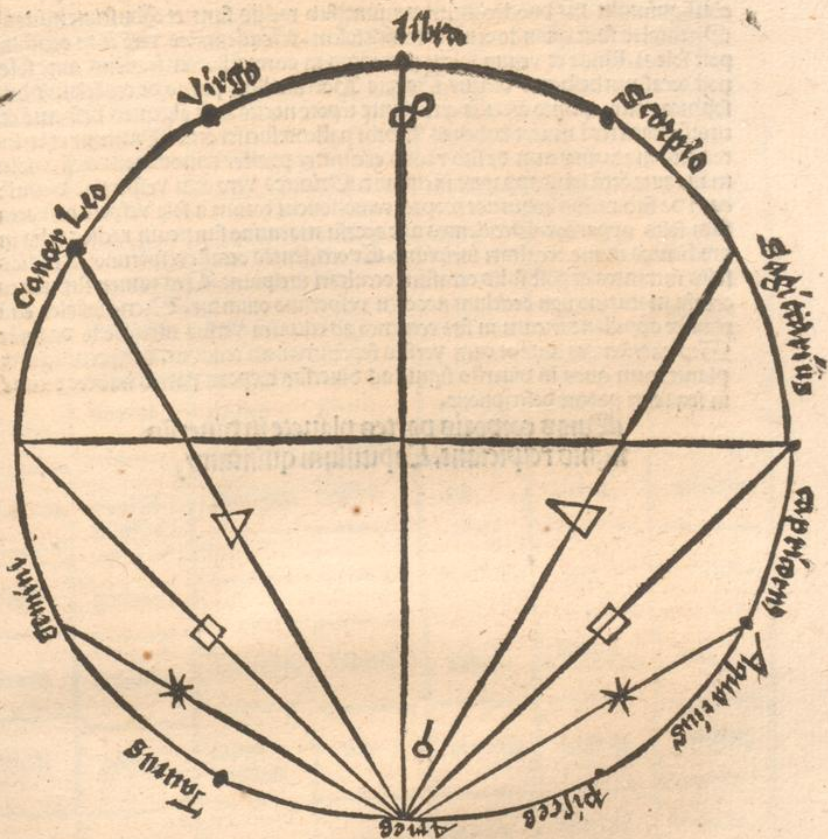
De domibus / exaltationib⁹ naturis z qualitatibus atq³
aspectibus planetarum, Capitulum .III. Disci.

Exaltatio
nes Plane
tarum

Nat⁹ Pla
netarum.

Domus planetarum que sunt? **Ma**gi. Signa zodiaci. Nam Saturnus pro domo cilijs assignant Capricornum z Aquarium. Jovis Sagittarium z Pisces. Marti Arietem z Scorpionem. Soli Leonem tantum. Veneri Taurum et Libram. Mercurio Gemini z Virginem. Lune solum Cancrum. Discipu.
Exaltationes vero que sunt? **Ma**gi. Saturnus exaltatur in gradu vicefimo Libre. Jupiter in quindecimo Cancr. Mars in vicefimo octavo Capricorni. Sol in decimonono Arietis. Venus in sexagesimo secundo Piscium. Mercurius in quindecimo Virginis. Luna in quarto Tauri. Causa omnium sunt in locis oppositis. **Di.** Plane. sed quid tradunt de planetarum qualitate? **Ma**gi. Saturnum frigidum z siccum colore nigrum et sapore stipitum dicunt. Jovem vero humidum z calidum: colore cinerium aut viridem: sapore dulcem. Martem siccum z calidum: rubrum z amarum. Solem calidum z siccum: in colore peregrinum: z sapore acutum. Venerem humidam z frigidam: albam et vinctuosam. Mercurium varium: z planete cui iungitur in qualitatibus primis se conformantem: in colore mixtum: z sapore acetosum dicunt. Lunam frigidam z humidam: croceam z fuscam perhibent. Rursum ex his qdam graves z ponderosi nominantur. vt Saturnus Jupit⁹ Mars. Alij laetes. vt Venus Mercurius Luna. Sol autem nec ponderosus nec levis est. Quidam etiam fortune sunt. vt Jupiter fortuna maior. Venus fortuna minor. Alij infortune sunt. vt Saturnus infortune maior: Mars infortune minor. Mercurius autem cum bonis bonus: cum malis malus. Sol bonus per aspectum: malus per conjunctionem. Luna quasi nuncia per omnes amicitie: z ab ipis fortunata et infortunata reddit⁹. Venus z Luna feminini sunt reliqui omnes masculini. Nocturni sunt Mars Venus z Luna. Diurni sunt alij omnes. Nonnulli amicitie dicuntur: quidam inimicitie nominantur. Nam amici Saturni sunt Jupiter Sol Luna. Inimici sunt Mars z Venus. Jovis amici sunt omnes: dempto Marte. Martis amici sola Venus est: ceteri inimici. Solis amici sunt Jupiter Venus: inimici Mars Mercurius z Luna. Mercurij amici sunt Saturnus Jupiter Venus: ceteri inimici. Lune amici sunt Saturnus Jupiter Venus. alij inimici. Amici capiti draconis dicuntur esse Jupiter z Venus de quorum natura est. z ideo fortuna. Amici caude sunt Saturnus z Mars quorum naturam participat. et ideo infortune est. Augentur autem z minuuntur ista per aspectus. **Di.** Quomodo se aspicere dicuntur? **Ma**gi. Eum in eodem signo z gradu sunt: coniuncti dicuntur. per contrarium separati nominantur. Si autem per sextam partem zodiaci. hoc est per duo signa distant: aspicunt se aspectu sextili: qui est amicitie imperfecte. Si autem per tertiam zodiaci partem distant. id est per quatuor signa: trino aspectu se respiciunt: qui est amicitie perfecte. Si vero per quartam partem zodiaci. id est per tria signa opponuntur: quito se aspectu intuent⁹ q est inimicitie imperfecte. Si autem per sex signa distant oppositi dicunt⁹ q aspectus est pfecte contrarietatis. **Di.** Quatuor igit aspectus sunt. s. sextilis: trinus: quito: z oppositus. **Ma**gi. Sane. nam punctiono ipse aspectus dicitur neq³: z vim sortitur. vt qdam tradunt per g⁹dis. s. aut ex post. si gura aspectus est qua hic supra cernis.

De astrologia

De quibusdam alijs accidentibus planetarum que et astronomi ignorare non oportet. La. III. Dag.

Reveret autem et planetis alia multa nomina attribuntur et accidentia: quorum cognitio etiam Astronomis utilis est. Dis. Eo magis explicanda sunt. Dag. Planete quandoque dicuntur directi: quandoque retrogradi: nunc etiam stationarii. Dis. De his in precedenti tractatu disertum esse meruit: alia si quae sunt enumera. Dag. Planete dicuntur etiam quandoque tardi cursum et minuti: cum scilicet linea veri motus eorum tardius movetur quam linea medij motus: aut contra successionem signorum incedit. veloces autem et aucti cursum dicuntur quando secundum successionem moventur. Aucti vero numero sunt: quando equatio additur super medij motum: cum autem minuitur: minuti numero vocantur. Aucti vero lumine sunt: quando a sole recedunt vel sol ab eis: et minuti lumine vocantur: quando ad solem appropinquant: et cum ad gradum de

Liber. VII. Tractatus. II.

ætinquintum aut duodecimum veniunt: sub radijs sunt: et cõbusti neminant
 Orientales sunt quando oriuntur ante solem. Occidentales vero cum occidunt
 post solem. Unde et venus solem precedens in auroa: lucifer: sequens autẽ soles
 post occasum: hesperus dicitur. De qua Boetius libro primo de consolatu philo
 sophico metro quipso ait. Et qui primum tẽpore noctis agit algentes hesperus or
 tus: solitas iterũ mutat habenas Phœbi pallens lucifer ortu. Dicuntur et orien
 tes ortu matutino: cum de sub radijs exeunt: et propter remotionem eorũ a sole
 mane ante ortũ solis apparere incipiunt. Orientes vero ortu vespertino dicunt
 cum de sub radijs exeunt: et propter remotionem eorum a sole vespere post occa
 sum solis apparent. Occidentes autẽ occasu matutino sunt: cum radios solis in
 gradientes mane occultari incipiunt. Et occidentes occasu vespertino: cũ radios
 solis in trantes: et post solis occasum occultari incipiunt. Tres tamen superiores
 occasu matutino non occidunt nec ortu vespertino oriuntur. Meridionales etiã
 planete appellantur: cum in suo eccentrico ab ecliptica versus meridiem declinãt
 Septentrionales autem cum versus septentrionem tendunt. Respectus autẽ
 planetarum quos in diversis signis ad diversas corporis partes habere dicunt
 in sequenti patet descriptione.

Quas corporis partes planete in diuersis
signis respiciant. Capitulum quintum.

deastrologia

♄ ♃ ♂ ☉ ♀ ♃ ☾

Saturnus Jovis Mars Sol Venus Mercurius Luna

Aries.

♈

Taurus.

♉

Gemini.

♊

Cancer.

♋

Leo.

♌

Virgo.

♍

Libra.

♎

Scorpi.

♏

Sagitt.

♐

Aquari.

♑

Pisces.

♒

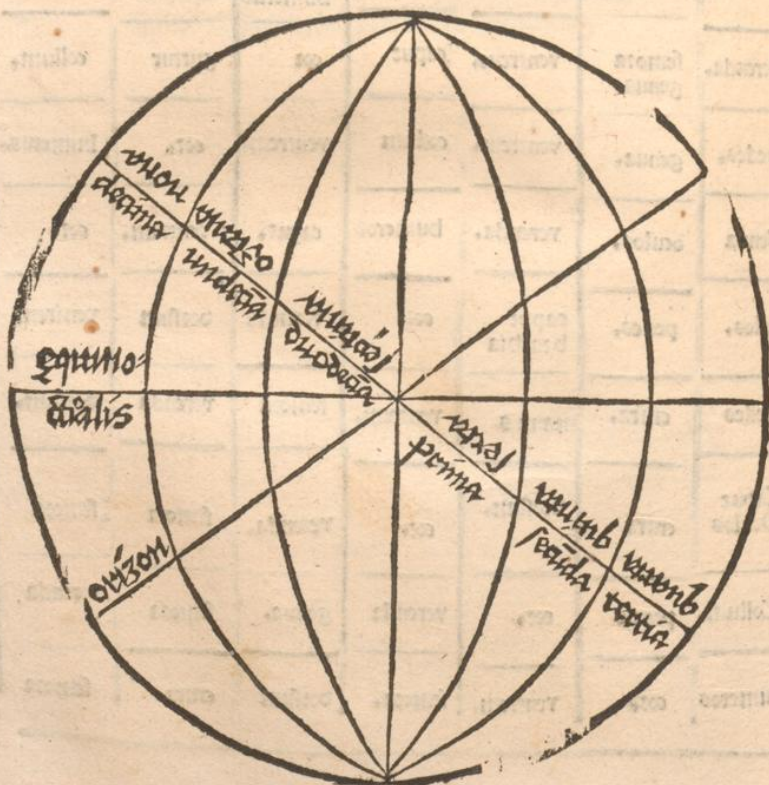
	Saturnus	Jovis	Mars	Sol	Venus	Mercurius	Luna
Pectus	ventrem.	caput	femora.	pedes	crura	genua.	
Ventrem	dorsum.	collum	genua.	caput	pedes	crura	
Ventrem	verenda.	pectus.	crura talos	collum	caput	femora	
Virilia	femora	pectus	pedes	brachia. humerus	oculos.	caput	
Verenda.	femora genua.	ventrem.	caput	cor	guttur	collum.	
Pedes.	genua.	ventrem.	collum	ventrem.	cor.	humerus.	
Genua	oculos.	verenda.	humeros	caput.	ventrem.	cor.	
Talos.	pedes.	caput brachia	cor.	verenda	dorsum	ventrem	
Pedes	crura.	manus	ventrem.	femora	verenda	dorsum.	
Caput Oculos	crura	dorsum.	cor.	verenda.	femora	femora	
Collum.	pectus	cor.	verenda	genua.	femora	verenda	
Humeros.	cor.	ventrem.	femora.	dorsum	crura	femora	

Lib. VII. Tractatus. II.

De diuisione celi in domos duodecim et nominibus earum,
dem Capitulum. sextum

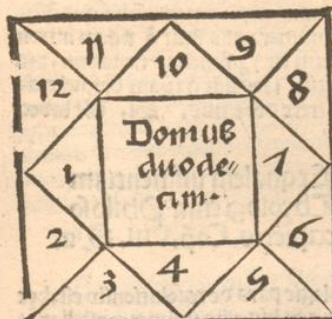
Mag.

Tantum iudicandi negotium maxime ex zodiaci in duodecim domicilia
partitione dependere estimat, veritamen nec in hac concordant. Sed
pretermissis duobus partiendi modis: tertii exempli causa pandam:
qui talis est, vt intelligant sex circuli magui in sphaera sup. polis mundi vtrinq;
se se interfecantes: atq; per puncta equinoctialis diuisi in duodecim equalia tran
seantes, per hos em. sex circulos zodiacus in duodecim: sed nō. equales partitur
domos: quatuor vna medietas sub orizonte: altera supra orizonta apparet: et opposi
te equales reperiuntur. Quatuor ex his anguli vocantur, scilicet Prima: que ē
angulus orientis. Septima: opposita angulus occidentis. Decima: est angulus
diei seu medij celi. Quarta: est angulus noctis sub horizōte. In his vt aiunt pla
nere sunt fortiores. Post has quattuor domos: succedentes nominant: in quib; Anguli,
planete sunt debiliores q̃ in angulis, et sunt domus secunda octaua vndecima
et Quinta. Relique quattuor: cadentes nominantur: ceteris debiliores. Ex his succedētes
et constellationib; in illis reperiis per ceteras astrologie partes varia ac mira p
dicere conantur.

De astrologia

Si demonstratione experientia aut alia quauis via Astrologie principia cognita sint. Cap. VII. Discipulus

onem deuenire per crebras & diutinas obfuationes. Unde & nonnulli ab exordio mundi primis hoibus inciti vita prolongata a deo celi autumant. ut astrologia: & ceteras artes q longa experientia acquirunt inuestigare possent. alij primo parenti Adam & patriarchis nonnullam Astrologie prem reuelata aiunt. vnde & Magister in historijs Abiam aegyptios astrologia docuisse testat. qd haud abnuo qm ad tempm varietates sicut scriptum est. ut sine illis in signa & tempe. non aut quantu ad diuinatione: qua deus semini Abrae specialiter interdixit. ut parebit infra. Di. Interim dictis assensio sed cur longa obseruancia & experientis plimis Astrologie principia haurire nequeunt: non appareret qd posset conuenienter opponi. Da. Si experientis q tradunt principia didicissent: utiq non semel sed frequenter easdem constellationes integre obseruassent. sed obstat qd & ipsi vere affirmant eandem constellatione totale nunq vel saltem post annoru multa milia reditura: nec sufficit periculares constellationes sepius obfuisse: qppe cum nulla stellaru seorsum influat: sed simul cu omibus etiam astrologis nunq visis vel cognitis certo dicere nequeunt: cur magis vni q alteri experientialis effectus veniat ascribendus: nisi forte Soli & Lune syderibus etia omi videnti notis: quib tamen in efficiencia frequenter pponunt sydera minora aut nobis remotissima. Multu preerea opationem celestiu variat impedit aut minuit in supiorib alia constellation: & inferiorib materie indispofitio. Sed esto hauriri possit constellationu quas in iudicijs attendit efficiencia. sed nondum est inuenta sufficienterq obfua: paret legenti astronomoz de motu stellaru firmamenti & etiam erraticaz dubia. Antiquiores qppe sup firmamentu nullu aliud celi cognouerunt: quo tri iuniores astrologi etiam in praxi vtuntur. Chaldei & Aegyptij non in finis in astrologia stellis fixis: vnu tantu motu attribuit. s. diurnu. Ptolemeus addidit scdm q est ab occidere in oriente. Thebit tertiu inuenisse dicit: q est plus meridie & aqilonem. In tempe vero multu discordat: ut prim dictum est in supiorib. nec miru si de fixis trepidant: q etia in motu Solis & Lune inter se pugnat: ut & quantitas anni solaris: adhuc apd Astronomos quo ad passionem sit incerta: & in maxima Solis declinatione quantum differant supfluum est hic recensere. Estat aut si Astrologus in gradu

Rursus has partes aggrediamur edicto quonam modo Astrologi tam tam partiu eiusde celi diueritates inuestigare poterunt: aut qd firmis ratas habet qd etia in gradib qru ad quas licet facies: terminos: exaltationes: & casus ponunt: & Planetis attribuunt. Da. Astronomiae principia de quib in precedenti tractatu est: & Geometria numeror concurrente rone indagari potuerit. Di. No de illis (qm qritatem concernit) questionem moueo: sed de diueritate qualitaru & influentiarum celi & partiu eius: & planetar dominiis & fortitudinis incrementis in illis. Da. Ab effectib (ut aiunt) in multoz cognitio

Principia astrologiae sunt nobis cognita.

Ptolemei, Thebit,

Lib. VII. Tract. II.

Vno tñ sefellerit in captanda hora: in diuisione domoz duodecim fimiliter defier. mutabit em gñus signu: 7 in directionibz etiam variat annu. mutabuntur etiam aspectus 7 finus stellaru. Di. Fallax igitur fequitur aftrologoru experimētum neceffe est. Sed et Planete qua cōuentione inter fe regendi ac dominandi tempa. horas atqz momēta in diuerfis partibz celi. etiam vt ais dūmarū terra paratū fint vehementer hēfitor: 7 te fup hęc audire cupio: interim alia qz qñtē nem augent fitebo. *Wag.* Hęc et pene innumera alia funt q fidem aftrologie minuant his quæ omniū cauās (vt equum est) pfundius rimantur. 7 in aftrologie libris nō nifi pñfationes quasdā legūt. Nos autē q ipam defendendū nō fufcepimus: reliqs eius ptes velocius gaudere debemus. Di. Et libet.

De fecunda parte Aftrologie. Et qualem influentiam celestium corporum in inferiora Theologicum Philoſophis concedūt voluntatē oīno excipietes. Cap. VIII. Da.

Secunda (vt pñmiffum est) aftrologie pars de reuolutionibz est. hęc cōiunctiones 7 eclipses cōfiderat: 7 ex his alijs in fuper conftellationibz de difpofitione annone belloz agritudinū 7 mutatione tempozū atqz innouatione legum futura pñnūciat. Di. Tu ne huiufcemodi futura pñngentia celestium cōfideratione puidenda credis? *Da.* Multiplicem fentem 7 opationē celestibus a conditore oīm cōcreantū nemo sapiens dubitat: per paucas vero ex his oīm in hominū noticiam deueniffe. 7 omīs deo foli notas effe regiū ppheta indicat dicens. Qui nūmerat multitudinē ftellarum: 7 omībuz eis nomina vocat. Nomina vero a proprietatibz rebus imponi conftat: quas folus nouit pfecere qui eas cōdidit. vnde cōfequenter exclamat. *W.* agnus dñs nofter 7 magna virtus eius: 7 fapientie eius nō eff numerus. Hęc de pñculari noticiā intelligenda funt: quonā genera lem influxum celestium qui fit per motū lumen 7 calorem in terrena: etiā philoſophi (dono dēi) cognouerunt. Unde Añftoteles dicebat hunc mundū dementarem lationibz fuperioz contriguū effe. vt inde virtus eius gubernet. et alio loco. *Latio* inquit *Solis* fub obliquo circulo (zodiacum denotans) generationes adducit. Nec diuus *Auguftinus* Pñs acutiffimus 7 theologorū pñcipius ab Añftotelis fententia in hac re diffentit: li. iij. de trinitate. cap. 4. Affērens corpora craffiora: 7 inferiora per fubtiliora 7 potentiora ordine quodam regi. Et libro v. de ciuita. dei. cap. 6. inter difputandū cum mathematicis ait. Non vñqzqz abfurde dici potest ad folas corporū differentias afflatus quofdam valere fides reos: ficut in folatibus accessibus 7 decessibus videmus: etiāz ipius anni tempora variari: 7 lunatibz incrementis atqz decrementis augeri 7 minui qdam genera rerum: ficut echinos 7 conchas 7 mirabiles cñtus oceanī: non autem et animi voluntates pofitionibz fiederum fubdi. Di. Aperte *auguftinus* inferiora fuperioz influentis fubijcit. Cur ergo a nonnullis aftrologis aduerfari dicitur? *Da.* Hic diuus pater (quemadmodū 7 ceteri viri philofophie et veritatis auctores) aftrologie non ademit: quod ratio naturalis admittit. 7 fapientiarum litterarū tenor incōmutabilis non reprobat. Nec tamen dicit corporū differentias neceffario effe a celestī influxu: fed hoc poffe concedi in quibufdā. Nā in eodem loco ait. fexus diuerfitas non ab influxu celestī est: cum fimul concipi poffint gemini diuerfi fexus: qd aut tam ad corp⁹ pñcēs: qz corp⁹ fexus? *Dei.*

st. metheo/
rorum,

Aug.

Ps. 146.

de astrologia

quintum tunc Bonaventura Alexander de ales: Scholus: et theologorum multe
rosi curba omnes generalem celestium in inferiora influxum confirmantes. Inse
riora inq̃ corpa non humanas mentes seu volūtates: quemadmodū in senten
tia Augustini hac excipiuntur: non enim possunt. vt idem sanctus pater testat
libro duodecimo sup̃ Gen. corporalia in spiritum agere: limitant ceteri de per se
et immediate. Nam cum intellectus (inquiunt) mediantib; speciebus a sensu
bus receptis in opus suum prodeat. et sensitiua potentia corporeis organis vta
tur: de per accidens et a remoto concedi possit: immutatis corporibus intellectu
in sua operatione impediri. vt videre est in lunaticis et freneticis. Unde et scrip
tura dicit. Corpus quod corrumpitur aggrauat animā: et terrena inhabitatio
deprimunt sensum multa cogitantem. Voluntas autem existens domina omniū
actuum suorum organo corporeo non alligatur sicut nec intellectus magis tame
libera est: nullus improbitatem patitur: nec celestium influxu subdit. Et ideo
actus a voluntate preedentes ab astrologis p̃uideri aut diiudicari minime possunt.

Theologi
qd tribuat
astronomie,

Ex quinq; causis Astrologi frequenter errant in iudi
cijs suis. Et quomodo in vniuersali de fertilitate et sterili
tate terre de pestilentia bellis et mutatione regnorum alio
quid p̃noscicare possunt. Capitulum IX. Disce.

Cum iuxta p̃missam Augustini sententiam in elementa et elemen
tata a filius syderum agat. vnde fit q̃ astrologi nonnunq; de illis
quodq; in iudicijs suis et fallunt et falluntur? Vbi. Quāq;
huius rei causa multiplex assignari possit: hoc tamen inter p̃ceti
p̃uas cōnumeranda est: q̃ raro huius artis scoli iudicia sua inter
prescriptos limites coartant: sed inanis glorię cupidi: philacteria
sua dilatant nimis: et ex stellis augurari gestiunt: quod efficere non possunt.
Frequenter etiam ad p̃ciliares localesq; mutationes descendunt: singularum
frugum species denotant: terrarū et incolarū euentus prosequunt sciuntim non
attendentes: non obstante generali influxu superiorū. et (vt Augustinus habet li
bro quinto de ciuitate dei cap. septimo) electo ad seminandū agrum die: tam
multa grana in terram simul veniunt: simul germinant: et exorta segere simul
herbescunt. pubescunt: flauescunt: et tamen inde spicas ceteras cocuas: atq; vt
ita dixerim cōterminales: alias rubigo interimit: alias aues depopulant: alias
homines euellunt: pari iudicio de reliquis rebus iudicandum est. Sunt em̃
cause celestes fere innumere: ex quibus vt p̃missum est tractatu p̃cedenti ex
stellis fixis pauciores cognite sunt: quorū tamen actio quantum possit astrolo
gorum traditiones canunt. Adde q̃ de p̃ncipijs et modo iudicandi p̃cipui
auctores artis huius diuersa senserunt. Accedit q̃ plurimi nostro x̃uo in p̃acti
illa magistri nominari delectantur qui nondum loqui cōperunt: ne dixerim di
cicerunt. Sin autem Philosophie gnari facile non enunciat: quod ex certis cau
sis et demonstrationibus veritatis euidentiā non habet. Enumerant si an
ni quattuor partes a qualitatib; suis multum exorbitare contingere: facillime se
quentis aeris interperies: sicq; frugum detrimentū aut excessiui frigoris vel caloris
virenti: hūore suffocāt: aut siccitate p̃sumēte humidū radicale. Ampli embarris
elementis inmutatis frigoris et aere infecto aut putrefacto: quo ad respirancū

Augusti.

Liber.VII.Tract.II.

edulo vtiuntur: agnitiones auenturas temere nemo iudicabit. Denique ex aere in seculo et alimentis inconuenientibus spiritus aiale in turbulenti generari physica ratio suadet. Hinc egritudines acute et cerebro multe obueniunt turbationes: quibus in vulgo diuinationibus ad vnius filij Belial dolosam persuasionem insulatus fieri haud erit difficile. Si enim princeps vi legis occurrere nititur: mox a supbia ceruice onus futurus et sceptrum exactoris exaltare molitur. Hinc sectae contentiones: priuata res: seditiones: bella: et cetera huiusmodi oriuntur mala. Et quis (vt Ptholemeus ait) (vt Salomon non minus docte scripsit) infinitus est numerus. Si mirum non est si his et similibus secleris periculis: non tam astrologi quam philosophi: medici: et longa experientia edocti agricola et nautae: quotidie de futuris multa vera praedicant: etiam sine astrologiae regulis de moribus. de annona. deque tempestatibus. Sed de illis haecenus. Tertia astrologiae pars aggreddamur: laboriosum quippe hoc erit: quoniam fere innumeri codices sunt de hac parte. et e regione viri eruditissimi et sanctitatis titulo praefulgentes parum illi tribuendum astruunt.

De tertia parte Astrologiae / de natiuitatibus: quod ex domibus quattuor primis Astrologiae proficiunt. Cap. XI. Di.

Videt haec pars futuri praesagire? **Da.** Mortem et vitam: et ferme omnes nascentium auentus quales futuri sint. vt patet legenti scansiones. Nam domorum in quibus celum hora natiuitatis diuidunt. Et autem breuiter me de hac parte absoluam: ex multis pauca solum domorum ordinem in libris astrologorum expressa annotabo. **Di.** Probe. **Da.** Ex habitudine prime domus Planetarum et stellarum in ea existentium: et partium natura ac varij affectibus: mira de aia nati praedicunt: vix si liberalis. si legum amator. si militis aut bellicosus. si diuinarum scientiarum indagator alteriusve studij aut operationis amator: et quantus quilibet in corporis habitudine futurus sit natus. Ex secunda domo de prosperitate et infortunio diuitiarum nati futura vident: si eas vel ex hereditate. mercatura. aut quouis alio ingenio aut labore huius sit. et amplius si sua sponte acquisitas dilapidabit: aut violentia qualibet siue infortunio amittat. Ex tertia domo de fratribus nati: de pericia legum et obsequantia eorumdem: et ibi per partem quam absconditam noiant astrologi: de arcanis conscientie nascentis erga deum et erga homines iudicant. Nam vt ait Abraam Auenozra in expositione huius domus Si Jupiter fortis in natiuitate partem illam quocunque modo respexerit: et dei diliger (scilicet natus) et a deo diligetur. **Di.** Hoc ne verum credis? **Da.** Vix nime. nam chris dicit scriptura. Nescit homo an odio vel amore affectus sit. et conscientie arcana soli deo patent. **Di.** Infamia ergo ista non tam confutanda quae vt heretica execranda est. **Da.** Quas fortunas inter planetas noiant: veneremur. et Fouem. Venus vt aiunt dat felicitatem vitae praesentis: Jupiter autem largitur felicitatem vitae future. **Di.** Et quid de christo sentiunt: qui ait in euangelio Ego vitam eternam do eis. sed perge in narratione. **Da.** Vatemus qui dem non in fine auctoritatis apud astrologos scribit. quod Saturnus in leone constitutus facit longeuos: quorum anima post mortem ad celos transibit. **Disce.** Cur ergo chris dicit. Si vis ingredi ad vitam eternam serua mandata: et non potius attende si habueris Saturnum in Leone? **Da.** Alibum sar impietatem impieciat accumulans ait. Qui deo supplicauerit hora qua Luna cum capite Draconis Joui coniungitur: impetrat quicquid petierit. **Di.** Hababe

Auticann?

Ptholemeus.

Salomon

Scansiones
domorum celi

Abraam
Auenozra

Daumen?
ait rol gus

De astrologia

Nulli danti sacrilegam. Cur igitur astrologi non obſuāt taleſſi bonatū, vt ſemē impetrarent de cetero in iudicijs ſuis neminetti fallere: & vt tantas diuitias reciperent: ne amplius prę inopia alijs ſua mendacia venalia facerent. Sed perge ad domoꝝ explanationē. **Da.** Ex domo q̄tra de eſſe p̄is nati diſſerit: q̄lis aut quāta eius vita ſit: & de alijs q̄ breuitatis cauſa trāſeo tanq̄ fabuloſa.

**Quę astrologi p̄noſticiēt ex alijs domibꝯ natiuita-
tum. Capitulum vñdecimū. Diſcipulus.**

X q̄tra autē domo q̄d: **Da.** Si naſcēs filios generabit: & qua liter ad eos afficietur. Et hoc q̄dem Arabes. Ptholemeus autē a decima filios diiudicat: Vallius ab aſcendente. Et ſexta de inſiꝝ micantibus nati in toto corpore: & ſingulis partibus: & quādo & quā- tum egrorabit futura annūciat. Ex ſeptima ſi amator erit ſp̄m̄ narum & ininnuare libidinis ſecutor. Si vxorem habebit vnam aut plures vetulas aut iuueniculas: & quando eas ducet: ac ſi pacifice cum illis habitabit. Ex octaua autem domo ſcietur (aiunt) qua morte an aqua, igne, gladio, ſuſpē- dio, aut quouis alio modo interiturus ſit natus. Ex nona ſi natus peregrinabi- tur: & quantum in terra vel aqua: & quam fortunam in his ſentiet. ſimilit̄ ſi ſiꝝ miter aut negligenter fidem ſuam tenebit. Ex decima de ſtatu maris: quādo modum ex quarta de ſtatu patris nati iudiciū ſit. Plurimi tamen ſtatū patris a decima inueſtigandum putant. Inſuper ſi natus benoxem: poteſtate: aut ſainam bonam habiturus ſit veniatur. Ex vñdecima de amicicia nati: eo ad quas perſonas erit: ſimilit̄ & de veſtimentis futura dicunt. Ex duodeci- ma domo figure celi in natiuitatibus alicuius calculare, inſimilit̄ capitiuitas res, ſi quas forte aut vñde habiturus ſit natus: p̄noſti habent. Seruus ſimi- liter Aegyptij ab iſta domo diiudicant. Arabes autem illud a ſexta faciundum exiſtunt, & alia ſerue innumera. Vñima etiam & vñia hominum acciden- tia hac pars Astrologie de naſcēte futura iudicat ex domino natiuitatis horę almutes, alcoheden, hylech, & varium partium proiectione ex habitudine pla- netarum & ſtellarum fixarum: & earundem & ſimilit̄ domoꝝ varijs aspecti- bus & directione quę latius p̄ſequi nō eſt noſtrū ſed alia celerius p̄currere.

**De laude quattuor doctorū ecclēſie & quid de hac parte
Astrologie ſenſerint. Capitulum XII. Diſcipulus**

Rius qui ſint viri eruditiffimi & ſancitate præfulgidi huic parti astrologie parū tribuentes, vt p̄miſſas pauloante edicito: ſimulq̄ eorundem ſententias de hac re præſtringo paucis. **Da.** Hi ſunt doctores præcipui catholici: quattuor celſissime ecclēſie ſanctus **Doct. eccl.** Gregorius papa: ſc̄ius Hieronymus præſp̄ter cardinalis: ſanctus **Gregorius** Ambroſius archiepiſcopus Mediolanſis, ſanctus Auguſtinus **Hierony.** ante conuerſionem ſuam rheror maximus & philoſophorum acutiſ- **Ambro.** ſimus: poſt ſuſceptum vero baptiſma ep̄iſcopus Hipponenſis, per **Auguſti.** totum mundū c̄lebris doctor & ſanctitatis inimiticus. Hi ſunt (vt teſtatur ponti- ſex Romanus in capitulo vñico de reli. & vene. ſanct. libro ſexto) quorū perduc- ta ac ſalutaria documenta Romanam illuſtrant ecclēſiam: decorant viri- tibus & moribus informant. Per ipſos præterea quaſi luminofas ardentes lu- cernas ſuper candelabrum in domo domini poſitas erorem tenebris proſugatis ceteris coeꝝ ecclēſie tanquam ſedus irradiat matutinum. **Diſcipu.** Eia **Boniſaci** propria: et quid de Astrologia hac tenendum ſcripſerint hi ſancti patres quos **octauus**

Liber. VII. Tract. II.

ecclesia tam studiose commendat in medium ferre graueris minime. **Da.**
Gregorius Diuus Papa Gregorius in Homelia Epiphaniæ: accepta occasione ab ap-
 paritione stellæ quam Magi viderunt in oriente nato domino: contra mathet-
 maticos orationem texens: opponit de duobus Beniamin Jacob et Esau simul
 natis dicens. Certe cum Jacob de vtero egredietur: prioris fratris plantam ma-
 nu teneat: prius perfecte nequaquam egredi poterit: nisi et subsequens inchoasset: et
 tamen cum vno tempore eodemque momento vtriusque mater fuderit: non vna
 vtriusque vitæ equalitas fuit. Sed ad hæc solent mathematici respondere (inquit)
 quia virtus constellationis in ictu pungentis est. Quibus ediuerso nos dicimus
 quia magna est mora natiuitatis. si igitur in ictu puncti constellatio prouocatur:
 necesse iam erit ut tot dicant fata quot sunt membra nascentium. hæc Gregorius.
 Qui et post multa alia quæ Astrologis obijcit (ad quæ profecto rationabiliter
 respondere nequeunt) concludit dicens. Hæc de stella breuiter diximus: ne ma-
 thematicorum stulticiam indiscussam præterisse videamur. Quod si nec ista per-
 mouent: attende quod eodem loco Priscillianistarum heresim dicit esse de genit-
 uris opinionem Astrologorum. **Di.** Summum pontificem audiuimus
 audiantius et cardinalem. **Mag.** Diuus Hieronymus presbyter cardina-
 lis sacre scripture interpres præcipuus in commentarijs super prophetam Sophoniam
 cap. primo de Astrologis: dum exortus esset sermo ait. Hi sunt qui eleuantur
 aduersus scientiam dei: et omne quod geritur in seculo (sicam si bi scientia pol-
 licentes) referunt ad ortus stellarum et occubitus et mathematicorum sequuntur
 errores. Idem super Isaiam cap. xlvij. de Astrologis loquens dicit. Hi sunt qui
 vulgo appellantur mathematici: et ex Astroorum cursu lapsusque siderum res hu-
 manas regi arbitrantur. et cum salutem alijs promittebant sua ignorabant sup-
 plicia. Idem in capitulo. Sed et illud. 26. q. 2. Requiritur stellarum cursus et eu-
 tus ex his futurorum rimari opprobrium ægypti vocat et idolatrię comparat.
Di. Sufficiunt ad presens diu cardinalis dicta: archiepiscopus accedamus
 Bediolanensium. **Da.** Hic est sanctus pater Ambrosius grandiloquus
 qui in. iij. libro hexameron. cap. 4. de Astrologis longum sermonem conticens
 inter alia. Nonnulli (inquit) natiuitatum temparunt exprimere qualitates
 qualis sit vnusquisque qui natus sit: cum hoc non solum vanum: sed etiam inu-
 tile sit querentibus: impossibile pollicentibus. Et post probationem sue scientiæ
 ait. Redempti sunt apostoli et congregati ex peccatoribus: non vices natiuitatis
 sue hora sed christi eos sanctificauit aduentus: et hora dominice passionis rede-
 mit a morte. Larro damnatus capite ille cum domino crucifixus: non beneficio
 natiuitatis sue: sed fidei professione ad paradisi eterna transiit. Non in mare non vis
 natiuitatis: sed dissimulatio diuine præceptionis præcipitavit et offensa. Petrus
 de carcere imminente morte perimendum angelus christi: non stellarum series li-
 berauit. Paulum cecitas conuertit ad gratiam: et peruersum a vipera turbatusque
 naufragio: non remedia natiuitatis: sed deuotionis merita seruauerunt. Quid
 de illis dicimus qui eorum precibus cum fuissent mortui resurrexerunt: vtrum
 illos sua natiuitas an apostolica gratia suscitauit. Et idem eorum negotium hoc
 (scilicet iudicandi) plenum ait esse vanitatem: et rele araneę cõparat. **Di.** Qu-
 rus est hic diu Augu. quem pbm fuisse acutissimum dicit asculcanus.

De opinionibus Philosophorum de fato et constellatio-
 ne natiuitatum quas Augustinus in libro quinto de ci-
 uitate dei recitat et improbat. Cap. XIII. **Mag.**

De astrologia

Auctus Augustinus disputator copiosus omnem questionem quam tractat radicibus medullisque perquirat: ut latentem vel veritatem vel falsitatem fideliter et detegat. Unde cum libro quinto de ciuitate dei contra astrologos disputationis rete tēdere instituisse prius fatidicorum et astrologorum varias opiniones distinxit: et breuiter per oribus expolis cum Generalijs varijs medijs congruitur per capitula ferme decent prima. Longum esset omnia hec epitomati nostro integra inferere. Dis. Longum etiam et minus necessarium: cum paucis planisque verbis intentionem tanti doctoris edicere possis. **Da.** Si possum incertum habeo: obsequi tamen tibi in hoc quoque non abnuo. Distinguens itaque Augustinus fatidicorum et astrologorum sectas in ea primo libri prefati. Primos ponit qui dicunt omnia euenire fato: id est voluntate et potestate dei. Dis. Illos ne male sentire arguit. **Da.** Minime: sed ut sententiam teneant et linguam corrigant admonet. Dis. Quapropter? **Da.** Quia sanum homines quando audiunt: videra loquen di consuetudine non intell. gunt: nisi vni positionis siderum qualis ē qn do quis nascitur suis concipitur. Di. Secunda igitur opinio est illorum qui omnia fato id est vi syderum initialium euenire arbitrantur. **Da.** Scite in tulisti: sed inter hos rursum Augustinus discernit. Quidam enim sine voluntate dei decernere opinantur sydera quid agamus vel quid bonorum habeamus malorumque patiamur. Di. Tales haud dubium expuldit. **Da.** Quintimo et ab auribus omnium repellendos ait: non solum illorum qui veram religionem tenent: sed qui deorum qualiumcumque licet falsorum volunt esse cultores. Dis. Qua de re? **Da.** Quia (inquit) hec opinio aliud non agit nisi ut nullus omnino colatur deus. Di. De hac secta nonnullos nostrę fidei homines esse arbitror: qui rogationes letantias et processiones communes pro pace: aut salubri aura a populo sacras subsanantes: frustra fieri calumniantur: sed quid mihi de his aliud dicte diuisionis membrum prosequere. **Da.** Eorū qui omnia vi syderum euenire credunt nonnulli sydera quidem: que nobis futura sunt pro arbitrio decernere opinantur: sed accepta potestate a deo. Di. Quid isti? **Da.** Vagant inquit celo faciunt iniuriā. Di. Quam? **Da.** Quia in eius velut clarissimo senatu: ac splendidissima curia opinantur scelera facienda decerni. qualia si aliqua terrena ciuitas decreuisset genere humano decernente: fuerat euerienda. Di. Quid si dicerent sydera non pro arbitrio illa decernere: sed in talibus ingerendis dei omnino iussa complere? **Da.** Quarta hec positio est precedenti crudelior. Di. Quapropter? **Da.** Quia de deo sentiendum tradit: quod indignissimum visum est de stellarum voluntate sentire. Omnes tam dicti philosophi quia ex stellarum influxu necessario euenire existimant quę sunt: hodie quoque a sapientioribus astrologis tanquam falsarii reprobantur. Di. Hec forte Ptolomei sententia potissimum paulo ante posita: quę ait. Sicut sapiens dominabitur astris. **Da.** Ea ipsa: et alijs multis. Quinta igitur positio est generalis: quę stelle nec pro libito futura decernunt: quia ut dictū est supra: ante nate non sunt: nec decreta dei necessario ventura in nobis explent: quoniam de hominam in manu consilij reliquit. ait Sapiens. Sed ex natura sua et influentia a conditore accepta: homines resque terrenas alterant: et ad ea de quibus supra pauca p̄memorauim? inclināt: cui inclinationi homo si vult contraire poterit. Di. De hac opinione Augustinus quid sentit? **Da.** Non mediocriter detorquet hominum fuisse aut istam sententiam: ut dicantur stelle significare potius ista quę facere: ut quasi locutio quedam sit illa positio syderum: predicens si cura: non agens. Di. Aliorum istam fuisse sententiam: nec ego dubitaueram.

Liber.VII.Tractatus.II.

sed eam Augustinus approbaret nec ne audire volui. *Da.* Quantum ad ea que ex libero arbitrio dependent: positionem istas nequaquam approbat: sed in sequentibus foriter expugnat: et propria astrologerum principia in tela commutans eos confodit vndique: et quantum ad cetera ab astrologis ex natiuitatibus vaticinata: similiter incertam hanc positionem ostendit. Tu si quando vacabis ibidem lege et relege, non enim prima fronte omni legenti doctoris mens et argumentorum vis patet.

In quibus libris Augustinus astrologiam de natiuitatibus improbet et similiter ceteri theologi Canoniste et sancti prophete. Capitulum decimumquartum. Di.

Parer ex premissa opinionum dilucidatione insipienter nimis a nonnullis responsum esse. Augustinum ceterosque sanctos doctores non nisi hos astrologos reprehendisse qui necessitate astra nos doceant. *Da.* Ceteri in communi omnes indistincte simul reprobant et haud dubium positionem inoponentem necessitates tanquam blasphemiam in primis reijciendam volunt. Augustinus vero particularius pre dictas positiones segregans: ultimam que veritati minus videtur contraria: et ideo forte tanto periculosior quanto apparet probabilior: diligentius eliminat. et in capitulo quinto astrologiam non artem sed vanitatem vocat: et in fine ea, septimi nullam hanc artem esse astruit. Obvinit quoque libro secundo super Genesim ad litteram, et libro octogintarum questionum questione quadragesima quinta de Astrologis ponit. Idem libro secundo questionum veteris et noui testamenti, questione sedecima in fine ait. Astrologi enim inimici sunt veritatis. Et libro tertio de questionibus noui et veteris testamenti, capitulo decimooctauo diffusissime contra fatum et mathematicos multis ac varijs argumentis differens. In principio ait nihil tam contra christianos quam si arti mathematicos adhibeant curam: hec enim inimica dinoscitur legi dei. Et paulo infra dicit. Hanc enim astutia et subtilitas inuenit diaboli. Et circa finem, fugiendum omnibus modis ab hac arte monent: curiosi enim eius inimici dei sunt: et sine sollicitudine nunquam sunt semper enim suspensi expectant quod minime certum sciunt. Ipse etiam in fine sexto de Epiphania vocat hanc artem stulticiam sacrilegam et indoctam doctrinam. Et ibidem ait de genitibus hominum. Vani homines loquuntur quod insipienter opinantur. In fine quoque de verbis domini: quibus dicit. Ego sum vitis vera, et cetera, ait. Conuerso tibi indulgentiam deus promittit: sed crastinum diem tibi nemo promittit. aut si forte promittit Mathematicus longe aliud est. O deus (exclamat) quam multos Mathematici fecerunt. quia sibi perunquam lucra promiserunt et damna inuenerunt. Et Homelia tredecima ait. Promittit diem crastinum Mathematicus ut damnet te et alium. Et ad Ianuariam scribens dicit. Mathematicorum deliramenta cum derelictis

de astrologia

ne irridenda sunt. In secundo libro de doctrina christiana: dicit eos nimis errare et genus fornicationis anime Astrologia vocari. q. 2. ca. illud Reliqua rationum virorum testimonio: similiter et theologorum posterorum: videlicet Alexandri de Alis Bonauenture Schotti et aliorum breuitatis causa libet pertransire, nec est isti a prioribus dissentire: sed et ipsi influxu celestium in elementa et elementata agere concedunt, rationem quod sensibilibus et potentibus organicis species haurit per accidens et multum a remotis et in generali a celestibus moueri non omnino admittunt: sed non ab ea que astrologorum traditiones continet, voluntate vero omni no esse liberam et isti et catholici omnes dicunt. **Dis.** Sancti patres et theologi nominati fortasse astrologiam dissuasuerunt: de ipsius principijs et experientis minus edocti. **Bag.** Si diuos patres astrologie ignaros fuisse credideris lege Ambrosii loco preallegato: et Augustini libro quarto confessionum: et inuenies quo suspicionem hanc a mente tua repellas facillime: multum enim temporis in hac attriuit: et vir tandem falsitate coperta desinisse ab hac vanitare deo confiteatur. Augustinus? Sic quoque in aliorum codicibus hesitationis tue medelam poteris inuenire: omnes enim non alienis armis cum astrologis confingunt: sed (quod Doctorum est) proprijs principijs vaniloquos redargunt. Sacri insuper Canonis illorum dicta approbantes: astrologiam prohibent. q. 2. c. Illos planetarios sunt verba sancti Augustini libro quarto confessionum: et c. sed et illud, quae sunt verba beati Hieronymi. Et de sortilegijs. c. ex mari. Papa Alexander tertius: Clerici qui bono zelo et ex simplicitate per astrolabij inspectione furtum cuiusdam ecclesie inquisiuit: per annum a celebratione suspendit: dicens id grauissimum esse et non medicam inde macula peccati contraxisse. **Dis.** Talis papa si hodie uideret sacerdotes nostros quos nominare possem: forte in perpetuum inabitaret. **Bag.** Quid faceret nescio: verumtamen ipsis incutere comparior. Sed si forte illos non mouet que prelibata sunt non operosum erit Domini sententiam de hac re in medium proferre. **Dis.** Proferas queso. **Bag.** Non ego: sed Isaias propheta nobis hanc edicere. **Dis.** Magis grati accipio: quia ait? **Bag.** c. 47. ex persona domini dicit Babilonijs. Stent et saluent te augures coeli qui contemplantur sydera: supputabant menses ut ex eis annuntiarent venturam tibi: ecce facti sunt quasi stipula ignis combussit eos: non liberat animam suam manu flammis. Et quod in nostris libris dicit augures coeli septuaginta interpretes transtulerunt astrologi dicit sanctus Hieronymus ibidem: ubi etiam ponit testimonium secundum paulo ante expressum. **Dis.** Quoduis prophetarum testimonia sine aliqua hesitatione recipi debeant: per ipsos enim locutus est spiritus sanctus: sicut in sermone duorum firmitus appareat testimonium. **Bag.** Per Jeremiam Dominus populo suo astrologiam interdixit capitulo decimo sic dicens. Iuxta vias gentium nolite discere et a signis coeli nolite metuiere que timent gentes: quia leges populorum vane sunt. super quo loco diuus Hieronymus ait. De his loquitur qui a celestibus extimant regi humanum genus: et ex causis celestium terrena moderantur.

Cur multi adhuc Astrologie fidem habent propter paucas experientias et non potius respuunt eam propter innumeras fallacias etiam iuxta sancti Augustini sententiam instructi demonum inductas. Et qualiter sanctus Sebastianus astrologiam confutanda docuit. Ca. xv. Bag.

Liber.VII.Tractatus.II.

Erutamen qui astrologie calicem epotauere vsq; ad feces etiam ad hec
respondent: non esse intelligenda nisi de his que astra colebantur et his
omnia necessitate quadā fieri credebant. *Dis.* Non mouebit me haec
calida glosula: cum aperissima sint doctorū et etiam domini verba. Quinimo
si quid pbabilians habere videret astrologia hec de qua loquimur: abijcenda
enī esset cū sanctis patribus sacris canonib; et diuinis scripturis visa et admi-
nus vehementer suspecta. Nō mediocriter enī (vt ego quoq; aliud addam) sus-
pectū reddiderunt astrologiam: que contra mathematicos sanctus Sebastia-
nus miles christi integerrima fide coram Cromatio rhomanae vrbis p̄fecto
differuit sicut in integra ipsius legenda continetur. Cum enī (quamuis omnib;
simulachris in domo dicti p̄fecti per sc̄m Sebastianū et sanctū Policarpum
structis) Cromatius iuxta cōdictū sanctorū sanari a podagra nō potuisset do-
nec et opus astronomicū (in quo omnis disciplina stellarum arte mechanica con-
structa erat) frangeretur: patenter ostensum est artem istam deo esse odibilē. Un-
et sanctus policarpus p̄biter Cromatio querenti: quid mali illi inesser cum
nullo ritu sacrificiorū hoc opus coleretur: respondit. Artē hanc esse deo inimicā
z que in opere erant fabricata omnia ministeria esse falsę deceptionis. Sebastia-
nus quoq; intulit omnia ista vanissima esse et falsa christo reuelante cognoui-
mus que tibi nunc manifestius aperim⁹. Precipue (inquit) quid mali illi inesser cum
sis doctorē venire: cui dicas illo tempore asperis te casibus laborasse: et inquire
p̄ q̄s stellas hoc tibi euenit malū respōsa eius erūt proculdubio: qđ tēpus tuū
a maliciōso Marte susceptū est: aut saturnus apostolicus siue retrogradus fuerit
z cetera que tibi legunt. Age nūc (inquit) rursum Sebastianū (profecus) interro-
ga alterū mathematicū cui ipsas horas in bonis tibi exuberasse casibus dicas.
illico videbis tibi cū rationabilia seminata in finita offerre: quib; apparet: quia i
ipsis tēporib; tibi euenire debuerint bona. que ante ille dixerat mala: citius et
nimis tener ex omni pre collectū: in quo diuersas et varias causas accipit: ex quib;
occasione accipiet dicendi quod velit. *Hec sc̄s Sebastian⁹.* Pretermitto qđ
opponit ibidē q̄liter vno naufragio duo diuersis tēporibus nati perire possunt.
Similiter et in vno prelio innumerabilis multitudo prostant: qui vtiq; eandē
constellationem non habuerunt. Et quidē homini christiano sola istec sufficere
possunt ad cōfutandā vnoꝝ astrologorū insaniam. *Vag.* Admirū: sed neque
unt febre correpti de potus differētia sane iudicare nec (vt Quinilian⁹ ait) fa-
cile quid persuadetur inuitis: et vt sanctus Augustinus habet libro sexto de ciui-
tate dei. ca. i. Nihilē stulticię vel pertinacię nulli q̄ntesciq; numeri libri satis esse
possunt. Et vt prouidit regius propheta. Turbati sunt et moti sunt sicut ebri⁹
omnis sapientia eorū deuorata est. et ap̄lus. Euanuerūt in cogitationib; suis et
obscuratū ē insipiens cor eorū: dicentes enī se esse sapientes stulti facti sunt.
Dis. Quomodo autē non facile multā fidē astrologie habet qui tā dicās sc̄s
piras ignorat: et crebras experientias per hanc videt. Cū experientia sit efficax
rerū magistra: *Vag.* Experientias multas apparuisse in astrologorū iudi-
cijs inficiari arbitror neminē: sed iste cōparare erroribus quibus decipiunt et ali-
os fallunt quasi nullę videntur. Tanta autē (vt ita dicā) hereditaria quadā sus-
cessione ab Eua ortūū marte: que prima per curiositatis viciū decepta est: ad
nos descendit leuitas: in tra credendi facilitas: aut verius dixerim fatuitas: et p̄-
noscendi futura cupiditas: vt multo magis mathematicis imperitis credamus
q̄ sc̄is: et doctoribus sanctis oppositum persuadentibus: si vel inter cen-
tū errores vni verū ab his coniecturatum magis q̄ et constellatione praecursam Francisc⁹
euenire contingat. Unde accidit qđ ait Perarcha vt sine vlla suspitione libere Perarcha

Quinti.
Augusti.

psal. 106.
ad Rom.

de elec. c. q
f. 11. 6.

de astrologia

mentiri possint pro eo qd semel ponere non mentiri. De istis aut loquor q quot annis varicinant de illis euentibz qui ex causalitate celestiu expectari (contradictorie naturali ratione) minime possunt. Similiter et de his qui ex natiuitatibz consideratione ea que in domoz explanatione numerata sunt: et alia fere infinita de nascentibus augurari frustra conantur. de quibz et diuus Augustinus: vt supra tactu est in fine capituli septimi libro quinto de ciuitate contra astrologos dicit spuratione sua concludendo ait. His omnibz consideratis no inmerito credi: cum astrologi mirabiliter multa vera respondeant: occulto instinctu fieri spirituu no bonoru: quoru cura est has falsas et noxias opiniones de astralibus satis inferere humanis mentibus atqz firmare et no horoscopi notati et inspecti aliqua arte q nulla e. Idem dicit libro secundo sup Genesim ad liam. vbi concludendo subiungit. quapropter bono christiano siue mathematici siue quilibet impie diuinantiu maxime dicentes vera cauendi sunt: ne consortio demonioru anuia decepta patro quodam societatis inretiant. Hoc ibi.

Excusatio auctoris q non magis particulariter principia astronomie discussit. Et quanta inter astrologos diuersitas et contradictio sit. Capitulum. XVII. Dis.

Isti epitomatis angustia vrgeret sermonem ab his ad alia que supersunt conuertere: precibus repetitis pulsare donec principia astrologie rationibz et argumentis philosophicis cribrares: vt sub paleis si que solida latent grana apparerent. **Dag.** Non deessem tibi nec quidem in hoc nisi veridica relatione ante hos dies didicissem quedam comite Wirandulani in philosophia eruditissimum duodecim (vt aiunt) libris disertissimo stilo et efficacissimis medijs id perfecisse. Venient haud du biu successu temporis lucubraciones tam studiose conscripte ad manus tuas quibus animu tuu oblectare simul et veritatis agnitione firmare poteris: mihi satis erit de hac re quacumodum et de alijs maioru nostroru et patru recte philosophantiu sententias comemorasse quibus cum astrologis ita si nulla recta ratione possunt. Ipsi em priores astrologia suspecta reddiderunt: dum aliter alterius dicta reprehendit et experientia aliud inuenisse testat. Nam in diuisione zodiaci insignia: Chaldei nominatissimi astrologi ab alijs dissentiunt: no signa duodecim: sed imagines vndecim ponentes: nec eiusdem latitudinis nec longitudinis. Sed nec planetis domos assignant altitudines seu exaltaciones tm considerantes. Alij aut etsi insignis gradumue diuisione conueniant: in partitione tm domoz duodecim tm pugnant vt cui opinioni consentias nulla argumenti vis ostendat: nam plures gradus alijs in illa: in altera pauciores collocandos statunt. Ita fit vt planeta qui ab alijs in prima domo collocatur ab alijs in secunda vel duodecima positus inueniatur. Inde et aspectus domoru dominaciones ac cetera vires multi placent variant. Planetam quippe que in pma

Picus m
randi

Lib. VII Tractatus. II

et angulari domo fortiori credunt: in duodecima viribus destituti velunt. Et re uera mirū et philosophi q̄ contrariū: stellā in quarta sub terra plus efficacie et in fluxus habere in nascēte q̄ supra finitorem collocata in vndecima aut duode cima domo celi: quod nōnulli attendentes: cōmuni traditioni contradicūt: et stel las in domibus supra horizonta fortiores credunt q̄ infra ipsum. Dicant si possunt: et rationabiliter dicant: cur planeta circa finitōni domitili non tñ aut pl⁹ possit q̄ circa terminū decimi vel in medio q̄rti. Eapropter et ipsi fluctuāt: nūc illi nunc aliam fortiori predicant. Unde Ptholome⁹ aliquādo vndecimā domū orienti in fortitudine p̄ponit: aliquando contrariū sentit. Vnde celi omnib⁹ p̄fert. Vessabala et Aboasar orientē p̄locant: sed de his satis: quantū in signi ficationib⁹ domoz dissentiāt partim actū est cū easdē recitarem⁹. In distribu tione aut facierū et terminoz nūro modo discordant: nec mirū: quando et in na turis planetarū diuersa enūnciant. Nōne venerē Abenragel et Alchibici⁹ sitū quidam estimant: e regione Aboasar et Ptholomeus calidā ipsam affirmant. In mercurio non minus dissentiunt: et nec in luna quidem nobis proxima con ueniunt. Et si in qualitatibus huiusmodi aberrant: danda est venia cum de bonitate aut malicia planetarū non per omnia concordant. Sup̄ omnes autem ridendi sunt: qui capiti et caude draconis punctis: pure imaginarijs efficaciā alii quā inesse credūt: ita vt etiā annis nati aliquid addant. Quis prēterea vnq̄ cō cordabit litterā q̄ adhuc sub iudice est: de radiationib⁹: directionibus et equatio nibus dierū: De annis autē Fridarijs ob nimīā dissonantiā piger vel modicus quid dicere: attende queso in duob⁹ pluribusue pronosticis annuis quot errata: quot contraria et pene nulla sine formidine de opposito enūnciata. nonne frequē ter circa idem vacillant: cū dicunt mortalitatem vel bella ex malicia satumi vel martis in aliquo domitilio significari: sed benignus iupiter forte maliciā eorum mitigabit: vt quodcūq̄ euenerit id astrologū predixisse inuenias. Ita pariter mi ter: cū pluriā venturā aliquo tempore p̄nunciant: frequenter addunt alioz pla netarū radiationes: propter quas serenitas salte in aliquib⁹ locis eueniat. Raro prēterea de domino anni concordant. Dis. Omne autē regnū in se diuisum de solabitur: et domus supra domū cadet: vt Domin⁹ in euāgelio testat⁹: sed forte contrarietatem in eoz libris esse negabunt. Vag. Qua fronte: cum nulla tergiversatione id celare possunt: quin omni legenti appareat: adducere autē lati us has contradictiones aperitissimas vetat breuitas. sed lege dum vacat librum.

Wali.
Abraam. Wali Abenragel de iudicijs: qui multoz sententias in vnū colligit: et Abraam de natiuitatibus et ceteros qui in maximis principijs huius artis precipuus au ctiores sepius falsa dixisse libera voce predicant. Ptholomeum scilicet Vessaba lam Albumasara et plures alios. Figuras etiam quas Albumasar in Zsagoz gis suis maiorib⁹ in singulis faciebus signozum ascendere astruit: magis ridi dūlosq̄ veritate accedere idem Abraam dicit: sed quid dixi lege: et nō pot⁹ lu ridam hanc pestem omni tempore fuge: iuxta ea que supra patrum auctoritate probata sunt. Dis. Viroz ego vehementer si ipsi inter se diuersi sunt: et san ctis doctoribus canonibus et diuinis litteris contrarij (vt dictum est) quomoz do Cameraensis eos cum theologia et historijs concordare potuit in libello quē de tali concordantia p̄tulerat. Vag. Titulus quidē libelli concordantiam sonat: ea vero que ab auctore et in illo ac superaddito Elucidario adducuntur: summiā discordantiā astrologozum inter se et a veritate historie ostendunt. Dis. Vissa igitur hec facientes: reliquas astrologie partes videamus.

Quarta astrologie pars de interrogationibus: Ca. XVII. Vag.

De astrologia

Astrologorum opinio est: cum animus hominis ad desiderium scien-
de alicuius rei impellitur: subito non electione 7 consulatione id fie-
ri: sed inflatu constellationis ea hora in celo consistentis. vñ si astro-
logum consulat: ex figura celi hora interrogationis reperta eundem
astrologus de re quesita vera posse scire: videlicet si mortuus vi-
uus ne sit amicus absens: si missus legatus saluus rediturus sit: 7 inuenturus
aut expediturus prospere rem pro qua missus est: 7 innumera alia de quibz du-
bitare poterit humana curiositas. **Di.** Aliquando ne vera interrogantibus
respondent? **Da.** Etiam quāvis sepius mentiantur 7 quidē inculpabiliter
nam hic inuenerunt quo errores suos apud imperitos excusent. **Di.** Quo
medio? **Da.** Quia dicunt: si motu quodā naturali firmasq; 7 radicali in-
tentione astrologum dubius quis interrogat ex natalicia constellatione iam p-
uenisse ad id quod ipa significabat. unde constellationem interrogationis ppo-
sitionabilem fieri natalicie constellationi affirmant. 7 nisi hoc eueniat intentio
nem interrogationis non radicalem neq; firmā fuisse clamitant: ea ppter si in re
sponsis fallant atq; fallantur non ex defectu artis: sed interrogantis lauitate pue-
nire excusant. **Di.** Callida nimis sed inefficax mendaciorū excusatio. Nam
quid Chaldeos astrologos morabatur qui regis Nabuchodonosor somniū que-
situm nequum non dicere potuerit: verum nec cuiuspiam mortalium possibile esse di-
xerunt: Et quis diceret q; ex tam numerosa turba astrologorū pñesticationibus
assidue vacantiū regis natiuitatem nullus sciret: aut questionem tam studiose
ppositam animū regis tam conturbantē non fuisse firmā 7 radicātā? Idem op-
ponere possem de ægyptiādis diuinatoibz: qui de somnio Pharaonis similiter
respondere non potuerunt. Daniel autē regi Babilonis: et Joseph regi Ægypti
non tam ad somniū: sed 7 interpretationē liquido responderunt: nō ex constellatio-
num aliqua inspectione: sed dei omnipotentis reuelatione. vt textus sacre historie
haber: quē nup; te iubente legi atq; relegi. Preterea si aīm ad desiderium sciendi
per stellares insupis per motū credunt: cur non magis obſuant constellationes
7 tempus quo questor desiderii tale concepit: q; 7 constellationem et horā qua
pposita est questio: nam si forte astrologum questurus tardius inueniat: constel-
lationem 7 horoscopus utiq; variari necesse est. Unde hanc astrologie prem cū
ea que de natiuitatibz diuinat confutandā execrandamq; existimosa. ceterū autē
fidelium exultandos qui sibipſis vsurpant quod solus dei esse diuine littere so-
nant. vt est istud. Tu solus nosti corda filiorū hominū. **Da.** Nec preter il-
lum nouit quisq; quid sit in homine: non angelus bonus vel malus nisi solus
spiritus hominis qui est in ipso. **Di.** Relegata hac igitur ipa stulticia ad
reliqua pergamus.

1. Cor. 2.

**Electio temporum ad initianda diuersa opera sub certis
constellationibus in parte conceditur ab Augustino 7
medicinis diuersis auctoribus. Cap. XVII. Da.**

De sequitur astrologie pars eligere docet diem et horam omni op-
eris quod facere liber conuenientem, quando scz sit bonū seminare: plan-
tare: ligna, pro fabrica exedare ne terredine perforentur 7 carie rabe-
scant: sanguinem minuire, membra sanādi gratia incidere, medici-
nam ab intra recipere, castra ciuitatis 7 domos fundare, exercitus

KK

Liber. VII. Tract. II.

educere, hostibus occurrere, uxorem ducere, Emere, vendere, nouas vestes induere, vindicare ut vinū in pace bibas. Opus alibi inchoare, ad studiū pueros applicare, locū mutare, iter arripere per terrā aquā, societate inire, cū cuiusvis status & dignitatis hominibus loqui & negotia tractare balneum intrare, nūdus mittere, seruos cōducere, ad venandū in silua aut fluminibus exire, & his similia que nūc memorię minime occurrūt: sed in libro Bālī de iudicijs videri possūt, vbi singulis cōstellationes suas assignat. **Di.** Præternissum est vni iudicio meo plus exteris necessariū si nō datur regula eligendi horū & cōstellationē fortū inatā: sub qua bonū & felicitas cōtingat mori, paenas infernales euadere, & celos sedecios omnes transcendere. **Da.** Tu eos irrides q̄ tanto studio que cōmē morata sunt inuestigāt? **Di.** Et Augustinū Ianuario scripsisse pauloante dicebas esse mathematicorū deliramenta cū de cōstellationē irridenda. **Da.** Nō inficior: sed si recordaris: etiā dictū est ab eodem serō Presule: non vesp̄quaq̄ absurde dici potest ad solos corporū differēcias afflatus quosdā valere sydereos, qd̄ aut̄ magis corpale in actionibus q̄ agriculturā exercere: ligna dū nondū super fluo humore abundāt in ædificia p̄candere: sanādis corporibus corpaliū rebus mederi: Illud it̄ istis qd̄ t̄lem ad Ianuariū scribens. Non aut̄ dicit quisq̄ sapiens arbitres obsecratos temporū reprehēdēdos, q̄ dicūt nō p̄ficiscar hodie: q̄ tēpestas exorta est, & v̄l si q̄ forte alij naturales effectus circa motū aeris et humoris: ad variādas temporū q̄litates ex syderū ordinatissima cōuersione notari facit de quibus dictū est, cū cōderent v̄t sint in signa & t̄pa: dies & ānos. **Di.** Plane ita littera sacra habet. An aut̄ demonstrabis q̄ signa aliā alias corporis partes sibi vendicāt? **Da.** Plurē quoq̄ (v̄ paulo ante dictū est) in diuersis signis nō eadē mēbra respectāt? **Da.** Demōstrent si possunt quorū hæc dogmata sunt: ego vero nihil naturale: nihil philosophicū: nihil deniq̄ rationi p̄sentaneū: & in his distributiōibus & astrologorū argumētis comperit. Quinimo & ipsos auctores p̄p̄uos in assignatione huiusmodi: quā admodū & sermē in om̄ibus nō medio crit̄ digladiari inueni. Num v̄t exēpli causa vni cōmēnor: qd̄ pugnatius dic̄ posset: q̄ testes seā pudenda Virant̄ assignari, v̄t Alcibiētius, aut Sagittariū, v̄t Auenozra, aut scorpionē, v̄t Aboasar: piget plura talia enumerare. **Di.** Pigebit & me in p̄scriptis orōnibus agriculturę: medicinę & similibus signa aliq̄ etiā ascendētia seu orientia, aut planetarū dominia: p̄ter Solis & Lunę lumina & afflatus obsecrare. Num aut̄ lunariū incrementis humores augeant: minuat ones seu flēborthoniā Luna plena fieri: videt̄ forte rationi naturali magis accedere: nisi obstat q̄ vulnerato mēbro abundantia humoris crudī soler̄ dolorē vel tumore v̄l causare v̄l augmētare. Sȳ hactenus de illis: videamus & reliqua.

li. s. de ciuitate, cap. 6.

Augu.

Alcibiētius
Auenozra
Aboasar

Eligere diem ad inicianda cōiugia cōmertia & his similia impium est & a fide apostatare: probatur auctoritate sancti Augustini & iuris canonici. Et irridetur curiosi astrologi Capitulum decimumnonum. Magister.

Nāliis que in sortem electionum receperant astrologi videlicet ducere uxorem, emere, vendere, cuiuscunque generis cōmertia facere, & cōstellationes aliquas obseruare ratio naturalis non admittit. Et diuus Augustinus libro quinto de ciuitate dei ca. septimo irridens dicens, & stulticiā singularem: eligitur dies v̄t ducatur vxor &

Augu.

De astrologia

2. sententia sexagesimotertio. Omnia inquit corda fidelium non dubitant nullis mundi partibus nullisq; temporibus providentiam abesse diuinam: nec de stellarum potestate que nulla est secularium negotiorum pendere profectus: sed equissimo et clementissimo summi regis arbitrio cuncta disponi. Recordat qd Paulus idem dicit libro tertio de trinitate capitulo quarto. Et ad Ianuariam ait. Non itaq; dies obseruamus et annos et menses et tempora: ne audiamus ab apostolo. Timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. Eos enim inculpat qui dicunt non proficiscar. quia posterus dies: aut quia Luna sic fertur. vlt proficiscar vt prospera cedant: quia ita se habet positio syderum. non agam hoc mense cōmeritum. quia illa stella mihi agit mensem: vlt agam. quia suscepit mensem. etc. Sacri insuper canones temporum obseruantias pro his effectibus inhibent. 26. q. 7. capitulo non licet. cap. nō obserueris (inquit Augu.) dies qui dicuntur agipriaci. aut kalendas Ianuarij. aut aliquot menses. aut tempa. aut dies. aut annos. aut Lunę Solisq; cursum pro domo facienda aut ppter cōiugia copulanda: q̄ autē talibz credūt. ad eoz domū cuntes: aut suis domibz introducūt et interrogaunt. sciunt se fidem christianā et baptisimū preuaricasse: et pagani et apostataz hoc est retro abeuntem et dei inimicū iram dei grauiter in eternum incurrisse: nē si ecclesiastica penitentia emendatus deo reconcilietur. Hec ibi. Pretermissi illis que ad sequentia deseruiunt. et cap sequenti quod sumptum est ex Enchiridion sancti Augustini cap. 78. et ex commentarijs eiusdem super Epistola ad Galatibz. grane petm ostendit obsuare tempora in finem supra expositum. Quod autē capitulo nō licet. 26. q. v. prohibet obseruare cursum Lunę et stellarū etiā ppter segetes vlt arbores plantadas: intelligendū existimant de illis qui hæc cōfidentur. credentes aliquid diuini numinis inesse talibus. Preter hos diuus Augustinus libro quinto de ciuitate dei capitulo septimo. etiam illos irridet q̄ alij sunt dies accommodatos ponendis vitibus vel arboribus vlt segetibus credentes particularim positiones syderum illis influere: iuxta omnia que de natiuitatibus hominū obseruant. Hoc enim inquit q̄ falsum sit ex eo patet: q̄ tanta multa grana in terram simul veniūt: simul germināt et exorta segete simul herbescunt. pubescunt. flauescūt. et tamē inde spicas ceteris coctas. atq; vt ita dixerim congerminales: alias rubigo interimit. alias aues depopulantur. alias demones auellunt. Hoc autē nequaq; fieret si eadem constellatio sub qua seminatur. etiam quantū ad euentus saluationis aut consumptionis influeret: quēadmodū modū de hominibz iudicāt eoz inspectis natiuitatibus. Nec enim initiales cōstellationes nascentibus hoibus tm esse signa et causas futurorū credūt: sed etiā plantis brutis et rebus inanimatis. vtputa fundandis castris. ciuitatibz. et domibus. etc. Di. Si ita sentiunt: dicant quid cause q̄ de eodem boue homines. canes. aues. reges. et pauperes. nobiles. et populares comedunt. De eodem quoq; vino similiter diuersi homines bibunt et de eodem frumento pascuntur et cetera. Si hæc ex initiali sydere habent q̄ aut a bestiis deuocentur aut igne vlt aqua intereant: aut in reges tantū cibos veniunt: iuxta ea que de natiuitatibus hominū ventura autumant? Da. Respondebunt: proculdubio aliquid ne vici videantur ab adolescente: si hæc similia ipsis obiceris. nos interim que restant percurramus. Di. Probe.

KKū

Liber.VII.Tract.II.

De fabrica imaginum astronomicarum et necromanticarum qualiter aut quid valeant et quod nullam vim a constellatione habent sed circa eos demon operatur fiunt autem sub constellatione ut impietas idolatrie magis occultetur desinent et astrologi miseri qui nesciunt sui misereri Cap.XX. *Ma.*

Strologie ultima pars (iuxta plurimarum diuisionem) de imaginum astronomicarum fabrica est. in quantum sub certis constellationibus nunc sculpiuntur aut funduntur vel ad fugandum nocua vel aliquid ciendum et promouendum vitia et concupita: nam in varios usus ordinantur. Alique in quarundam rerum destructione: ut si scorpionis a loco amouere cupiant: figuram scorpionis certe materie sculpiunt aut fusione imprimunt sub constellatione conuenienti: et nomen effectum faciens nomen rei fugande: et nomen signi ascendens et eiusdem diuersis partibus imaginis inscribunt: cum quibusdam alijs obscuris: quas cum modo totius operationis silentio libet transire. Pro effectui contrario contrariam constellationem et operationem obseruandam tradunt. Similiter in imaginibus que ad amorem et iniuriam: ad sanitatem aut infirmitatem inducendas fiunt: aut ad alios effectus consequendos ordinantur. *Di.* Aliquando ne per huiusmodi imagines concupiti effectus causantur? *Ma.* Effectus intentos multoties ad talium imaginum multiplicatione secutos fuisse experientia multos edocuit: et heu miserabiliter decepti. non enim hi sunt virtute imaginis a constellationibus recepti: sed operatione demonum. ut manifeste testatur sanctus Thomas secunda secunde. q. 97. articulo. ij. in solutione secundum argumentum. et in libro de occultis operibus nature. Et contra gentiles libro. ij. ca. 103. et venerabilis antistes Guillelmus li. de fide et legibus. Auerrois quoque aduersus Algazelen scribens huiusmodi imagines prius inefficaces asserit. Nam artificia alia in quantum huiusmodi nec celestem instigant recipiunt: nec alius operationis naturalis per se causa sunt. sicut patet ex naturalibus: et quantitas de genere actiuorum non est imago igitur ex qua cumque materia fabricata sub quibusvis constellationibus nihil amplius de virtute celesti accipit quam massa non effigata ex qua imago fit: nec omnia que inscribuntur virtute aliquam habent. ut in sequentibus patebit. Similiter quoque imagines sepeliunt in medio loci in quo operatio eorum expectat actioni naturali contrariatur quia actiua et passiuia applicata fortius agunt et patiuntur. Vanitatem maiorem indicant obfuant et cetera que in illis obseruant. ut cum sinistra manu quedam nomina inscribunt: imaginem quendam supine sepeliunt. alie sursum erectis pedibus capite deflectunt: que omnia (ut ex doctoribus ante commemoratis patet) signa magis sunt occulti pacti initii cum demonibus ab his qui talibus videntur quam cause ad effectum naturaliter concurrentes. Sicut in imaginibus Necromanticis angelorum: aut potius demoniorum inscriptio: et aliorum nomina et characterum ignotorum. Insup diuersarum suffumigationum: inuocantium quoque usus signa sunt manifesti pacti cum demonibus. In hoc enim differre videtur sanctus Thomas 2. 2. q. 96. articulo. ij. imagines astronomicas a Necromanticis. In vtrisque autem res obseruant et constellationes certe. *Di.* Sed frustra: si imaginibus expectata virtute non influunt. *Ma.* Sed ut tali furo demonis consortium et idolatrie impietas magis occultetur. vnde patet manifestas impietates que in excreatione imaginum Necromanticarum sunt promouendi omnes: non solum christiani: sed aliarum nationum prudentiores ab hominatur eadem:

De astrologia

astrologicas vero cum nec incognita noia habeant: suffumigationes non requirunt: sed a
falso celestium influxu efficaciam sortiri videantur: plerique etiam heu christiani am-
plectuntur et eo infestius errant: quanto minus diabolice versutias nephando op-
adesse suspicant: dimisit enim eos deus (ut David cecinit) secundum desideria cordis
eorum: ibunt in adinventionibus suis. **Di.** Deu quanta impietas sub umbra
Astrologie latitat: miseror secte huius miserrime: que sui nescit miserari: et duz
alijs salutem et bona querentia predicere frustra laborat: ipsa elephantino morbo rari-
tescens: cancrum quoque usque ad interiora anime sue serpere sinit. **Da.** Non
modo imaginum impietas astrologie vim faciens sub umbra eius se occultat: **Ps. 80.**
sed omnis pene superstitionis infelix soboles sub alas ipsius confugit: dum supuacua
etia tempe impie obfuar. **Di.** Obsecro: ne graueris munus infelicem super-
stitionis genealogiam notatim recere: ut copletius videam mala quibus curiosi
si astrologi participant. Curiosos illos aio qui ex astroz influxu effectus expect-
ant: quos ratio naturalis ex illis prouenire non posse conuincit: et scriptura sas-
tra detestatur.

**De triplici superstitionis filia et qualiter diabolus inuen-
tor illius diuersis temporibus genus humanum per il-
las decipit. Capitulum XXI. Magister.**

Superstitio vitiu est religioni oppositu per excessum: cuius (ut ex de
uo Augustino libro secundo de doctrina Christiana patet) triplex
est filia. Idolatria scz. Diuinario. et Supuacua obseruantia. **Augustinus?**
Ait enim. Superstitiosum est quicquid institutu est ab hominibus ad facien-
da vel colenda idola (ecce idolatria) vel ad consolationes et pacem
quedam scationu cum demonibus placata atque sedata: qualia sunt
Molimina magicaru artiu (ecce diuinario) et infra. Ad hoc genus pertinent oes
etiam ligature atque remedia que medicoru quoque disciplina condemnat: siue
in pccationibus: siue in quibusdam notis quas characteres vocant: siue in qui-
busdam rebus suspendendis atque ligandis vel etiam saltandis. **xxvi. q. 2. c.**
Illud (ecce vana obseruantia) Diabolus quippe cuius superbiam celum ferre
non potuit: diuini honoris percupiscus: et homini qui in locum vnde ipse cum an-
gelis suis apostaticis ceciderat sublimandus erat: inuidens multiplex superstitio-
nis genus mortales docuit sicut scriptum est. inuidia diaboli mors intrauit
in orbem terraru. Primos eisdem parentes per diuinationem aggressus est: duz
ipsis scientiam boni et mali esse poni vetiti promissit. Post lapsum generis hu-
mani femine totum orbem idolatria deprauauit. demptis panis ad ciuitatem
dei pertinentibus ciuibz. in statu quippe innocentie protoplasti iusti idolatrie fac-
ile non consensissent: sed dolum statim norassent. Post lapsum vero eorum filij pec-
catis obsecati: hanc mira facilitate amplexi sunt et firmissime tenuerunt: sed cum
hanc multiplex pphetarum scriptura et euangelica doctrina tandem a cordibus
credentiu hominu gradi cauert: docuit eos vanas et superstitionas obseruancias: tanquam
de falsitate minus suspectas. Et istis heu delectabiliter assensi sunt: et ita firmi-
ter tenent. ut quotidianis sacerdotu clamoribus et admonitionibus radicatus error
qui in christianis non pessint. Et autem ubi morem geram: viperinam eandem so-
bolem huius ac plano sermone explicabo. Primum vero non de diuinatione quare
origine videtur prior: sed de idolatria que est in viciositate crudelior exordia.
Di. Perpulchre.

Liber.VII.Tract.II.

De idolatria et triplici secta gentilium de adoratione creaturarum / et qualiter Christiani imagines adorant Christi et sanctorum cum distinctioe triplicis adorationis. Ca. XXII. Oja.

Idolatria dicta est quasi latra, id est diuinus cultus idolis exhibetur. Idola autem sunt statue et imagines quas tali honore gentilitas venerabat, credens aliquid diuinitatis inesse illis, propter responsa et mirabiles ac viuales operationes: quas demon inhabitans siue assistens operabatur sicut fuit statue Hermis trimegitri: quod Serapion dictus est: in quibus credebatur arte quadam sub certis constellationibus animas demonum vel angelorum includi. De quibus diuus Augustinus li. 8. de ciuitate dei. et se. mentionem facit: easque reprobatur. Nec enim naturalis Phus concederet quosdam spiritus artificialia corpora posse vegetare et substantialiter informare. Intima enim (ut Aristoteles tradidit) actus est corporis phisici id est naturalis non artificialis: quod si non de informatione: sed in habitatione senserunt quasi spiritus rebus quibusdam et arte alligant statuas assistere etque errauerunt. Non enim possunt homines per quaslibet res lapides, herbas, verba aut constellationes spiritum comprehendere bonum vel malum. ut vocatus ventus et idoli inhabitet. ut patebit in sequentibus. quoniam corporalia in incorporea agere naturali ordine non possunt. Fuit propter hos et gentilibus qui non statuas et imaginibus latram exhibebant quasi deos: sed rebus creatis quas deificatas credebant propter aliquam virtutem aut facinorosi magnitudinem: quas statue representabant. verpura Ioui: Herculi: Veneri: et reliquis huius generis potentis. Multiplicitate ac vanitate omnium talium deorum sanctus Augustinus, angustinus fere per decem primos libros de ciuitate dei eliminat. De quibus et Psalmista dicit. Omnes dii gentium demonia. Et iterum. Simulacra gentium argenti et aurum: opera manuum hominum: oculos habent et non loquuntur: oculos habent et non videbunt: aures habent et non audient: manus habent et non palpabunt: pedes habent et non ambulabunt: nares habent et non odorabunt: non clamabunt in gutture suo. Responsa autem et cetera que circa illa fiebant: demones operabantur. Non deerant preterea qui omnes inuidi preter diuino honore dignos existimabant: propter animam mundi per omnes preces eius diffusam: quam dei credebant. Sic a diuersis mundi partibus et propter alios deorum nomina multiplicabant. de quibus diffuse Augustinus, tractat in de ciuitate dei li. septimo. Ceteri ut Platonici unum summum deum confitentes ac honestos intelligentias tamen siue angelos celestium corporum animas ac demones: quos acriter dicebant esse animalia: et animas hominum ad ordinem deorum reatas a diuino cultu non segregabant. Illorum errores scribit Augustinus lib. octauo de ciuitate dei abunde expripauit. Nam quod inhumane sit hoc vitium ex hoc maxime propter potestatem quod deis verus qui per prophetam dicit. Etiam in eis alteri non dabo: multiplicat id inbibuit autem enim. Dominum deum tuum adorabis: et illi soli seruies. et in Exodo. Sculpta tilia et alienos deos populo fidei inbibens ait. Non adorabis ea neque coles. Reliquas scripturas in quibus idolatriam deus inbibuit: idolatrasque et multipliciter punient: angustia temporis cogit preterire. Et. Cur iugiter Christiani imagines Christi et sanctorum non modo faciunt: sed adorant et colunt? Vagi. Venerabiles imagines Christi mihi non deos appellant: neque sunt eis ut deos neque spem salutis ponunt in eis; neque ab eis expectant futurum iudicium: sed

augustinus.

Aristoteles.

Psalm. 46.

Psalm. 134.

Psalm. 135.

Platonici.

Deut. 4.

Exod. 20.

Quod christiani

faciunt imagines

sanctorum

venerant

De astrologia

ad memoriam et recordationem venerantur eas et adorant. non autem ferunt
eis cultu diuino nec alicui creature. ut dicit Canon Venerabiles. de conse. dist.
tertia. Siunt etiam in ipis ignorantibus videant quid sequi debeant et in ipis
legant qui litteras nesciunt. Nam quod legentibus scriptura hoc et ideotis prestat
pictura carentibus. dicit Canon Perlatum de cose. distin. tertia. **Di.** Quomodo
modo eas adorant si eis cultu diuino ut dictum est non ferunt? **Ag.** Adoratio
Adorationum alia simplex est. et Dubia dicitur. qua sanctis dei eorumdem reli-
quijs ac imaginibus honorem impendimus. Alia excellentior est. et Hiperdulia
nominatur quia virginem Mariam matrem Christi reliquias et imagi-
nes eiusdem veneramus. Tertia est excellentissima que Patria appellatur: qua
solum deum colimus et adoramus et Christum Iesum: cum sit verus deus eo-
dem cultu colimus. Humanitati vero Christi per se sumptim solum debetur
Hiperdulia. Imagines vero Christi et crucem in quacunque materia fuerit es-
figurata eadem adoratione cum Christo veneramus per accidens. quia motus
adorationis imaginis (ut dicit Damascenus libro tertio) ad prothoripum id
est imaginatum usque refertur. non enim illas ratione materie colimus: sed quia
Christum representant: eas rememorative veneramus. Crucem vero in qua pos-
pendit et cetera gloriose redemptionis nostre arma: que tactu sui corporis et san-
guinis sacrauit: sedim communiter doctores Hiperdulia honoramus. Sideri possunt
hæc latius libro tertio sententiarum distin. nona in textu et doctoribus. **Ag.** **Ag.** **Ag.**
ras superstitionis partes sumpti conspectio nunc pariter frangi erit.

Adoratio
triplex.

Dam. c. 8.

Ag. **Ag.** **Ag.**
sententiar.

De diuinatione et eius speciebus. Insuper ex quibus cau- sis futura prædici possunt La. XXIII. Discipulus

Terza superstitionis filia supra præfatam partitione Diuinatione
est. **Ag.** Hæc ipsa est: qua futura prænosce miseri las-
borant per ea que prænosce non possunt. ut fortuita et casualia: que
per se causas non habent. similiter ea que dependent a potentis ra-
tionalibus que se habent ad opposita sunt Philosophos. ut cenare
aut ieiunare et similia. talia enim solus deus nouit antequam fiat: et
vocat ea que non sunt tanquam ea que sunt. apud quem non est transmutatio: neque
vicissitudinis obumbratio. Qui igitur talia sibi ipsis quocumque ingenio usurpat
diuini dicuntur quasi deo pleni. ut ait Isidorus libro octauo arithmetologiarum
diuinitate enim se plenos simulant: et astucia quadam fraudulenta hominibus
futura coniectant. Effectus autem qui ex suis causis ex necessitate proueniunt
(nisi specialiter a deo suspendantur) certitudinaliter iuxta naturalem cursum
prædici possunt. sicut eclipses Solis et Lunæ. et effectus qui ex suis causis: ut
in pluribus proueniunt: prædici possunt quadam probabili coniectura: sicut plu-
uie et tempestates per Astrologos et nautas: sanitas aut mors per medicos. nec
hoc ad diuinationis impietatem pertinet. ut declarat sanctus Thomas secun-
da secunde questione nonagesima quinta articulo primo. Similiter propheta
prædicentes futura contingencia deo reuelante non diuinant: sed prophetant quod
malum non est Diuinationem autem ut Hieronymus testatur super **Ag.** **Ag.** **Ag.**
et capitulo Iudices. prima questione prima. semper in mala partem sumitur:
quia in ea semper incruent operatio demonum. Quære autem consilium
ut auxilium a diabolo malum magnum esse declarat scriptis Bonaventura lib. Bonavent.

KK iij

Liber.VII.Tract.II.

secundo dist. 7. q. vltima. **Di.** Sobolem itaq; quam hæc superstitionis stilia ex diabolo concipit generat æuimera queso. **Da.** Diuinitio superstitionis filia demoni copulatur aut per inuocationem ipsius expssam: aut occultam. **Di.** Quomodo per expssam. **Da.** Hæuerit hoc necromantia: qui execrabilib; suis exorcismis et cõiurationib; characteribus: et figuris: et diuersis ceremonijs aut verius sacrificijs: demones certis temporibus ad danda responsa aduocât: qui et varijs modis cõparent: aut diuersis formis prestigiosis oculorum sensus prestingentes: et dicitur Prestigium: aut in somnijs apparentes: et Diuinitio dicitur per somnia. Respondent etiam per arrepticios et phytionas: et dicitur Phytionia. Nonnunq; ad quod vocant præmunciant diuersis figuris: quas miser homines videre solent vel in polito lapide: ferro: calibe: speculo: aut vngue hominis: et frequenter ad videndum talia aligunt virgines et pueros: et dicitur generali nomine Geomantia quod est diuinitio: quasi diuinitio in terreno corpore. Si autem apparitiones hæc sunt in aqua dicitur Hydromantia: hydor em græce latine aqua significat. Si apparitiones huiusmodi sunt in aere dicitur Aeromantia. Si in igne nominatur Pyromantia: a pyr qd ignem latine sonat. Si in visceribus animalium in aris demonum immolatorum apparent prædicta: dicitur Aruspicium. Si autem incantationib; videns mortui suscitari et respondere ad interrogata dicitur Necromantia: necros em mortuus sonat latine. In hac pessima superstitione etiam sanguis adhibetur: inde Ifidorus. Ifidorus nam demones amare et diligere sanguinem aiunt: nimirum quia diuinum apperunt honorem. In lege autem sanguis deo frequenter efferebatur Ab hac specie totum illud diuinationis genus quod expressa inuocatione demonum fit: generali nomine Necromantia dicitur. In omnibus his solennis processus constellationum obfuantias nõ negligit: quauis interdum sine tali fiant

De Augurio et sacrilegio et speciebus earundem. Cap. XXIII. Oia.

Thomas. Inuinitio autem que fit absq; expssa inuocatione demonum fit scdm Thomam secunda secunde questione nonagesima quinta articulo tertio in duo genera diuiditur. Primum est cum ad prenoscendũ futura aliquid considerat in dispositionibus aliquarũ aliarũ rerũ. Alterum est qd pcedit ex cõsideratione eorum que eueniunt ex quibusdam que serio fiunt ad aliquod occultũ inquirendũ. Primum generalit nomine Auguriũ dicitur. Scdm Sacriligium appellat. vtriusq; sũt species seu filie multæ. **Di.** Auguriũ filie que sunt. **Da.** Prima est Astrologia: quæ ex dispositione syderũ in hora natiuitatis futuros nam cuctus diiudicat. Secunda est Auguriũ specialiter acceptum: quod ex garritu auis: et vocibus quorumcumq; animalium siue per stemutationes hominũ futura pronosticat. Tercia est Aruspicium ex motu aut volatu auium aut quorũlibet animalium: vel saltu membroz coniectans per visum hoc quod Auguriũ p aut dicitur. Quarta Omen dicitur: quod fit dum verba hominũ absq; intentione dicta quis retorquet ad futurum quod vult pronosticere. Quinta est Chironancia ex lineis manũ futura prædicens: chyr enim græce latine manus dicitur. Sexta est Spatulancia ex signis et figuris in spatulis animalium consideratis contingentiũ augurans. Operosum esset singularum exempla et modos

De astrologia

describere. Dis. Pretermisissis talibus: sortilegi filias ediffere. Dag. Sors fit aut prorahendo incerti numeri puncta versa facie ad lunam: cum ceteris obseruantijs: et quorū punctorū collectione stantur quantorū figure: quas matres vocant e quibus alias non paucas eliciunt: et nom inibus planetarij: signorū et domorū et nominant aspectus earundē: et ceteras habitudines quēadmodū in figura celi considerant. Aūnt em: dum homo ex desiderio inquirēdi futura pūcta signat: iam ex constellatione natiuitatis sue ad hoc peruenit: vt vis celi maius suū dirigat: quo nec plura nec pauciora puncta faciat q̄ ad iudiciū intētū sufficiant: diuinatione hec Geomantia dicitur. differēs ab ea quā pauloante inter Necromantie species cōmemorauimus. Illa enī apparitiones factas in corporibus politis et terreis considerat: hec puncta signata in terra et lapide vel tabula pensat: et propter nimīā propinquitatem ad Astrologiam stultos decipit. imo nōnullos sacerdotali corona insignitos obcecavit. fit et fors et confide: alie sort le: ratione figurarū que proueniūt: si liquefactū plumbū in aquā funditur. si festuce gij species ineq̄uales a sortilegis tollunt. si chartę scriptę et vacue fortitū et olla leuantur. si in proiectis taxillis puncta considerantur. Si in apertōne libelli alicuius quod primū occurrerit pro re dubia attēditur. si attractu ferri candētis: aut de ello inno centia alicuius probatur. Ampliorem deductionē illarū diuinationū in aliud cōpus refero. De obseruantijs nunc loquamur.

Quod demones rebus aut verbis a necromanticis cogi nequeunt sed a solo deo angelis sanctis et hominibus iustis virtute diuina. sed vocati a Necromanticis veniunt propter initum pactum.

Capitulum. XXV.

Discipulus.

Ontine paulisper calamū ab exaratione obseruantiarū: donec que dū bīa videntur circa diuinationē et eius prolem paulo latius reuelas.

Dag. Triduum totū non sufficet si omnibus que circa dicta quaerit possunt respondere tentauero. Dis. Non omnia: sed pauciora de his mouebo tu fac ne copiosior sis in respondendo. Primū qd̄ animū meū innodauit est. Si demones necromanticis exorcismis aut ceteris rebus quibus vtuntur coartari possint. vt etiam inuiti cōpareant. Dag. Huius dubij obscuritas quāq̄ ex planatione multa egeat: sufficere tñ poterit ad presens responsio negatiua quāz sanctus Thomas dat in. q. disputatis de po. det. q. 6. art. 10. Cū enim incorporeę substantie sint: corporis rebus subduntur minime. vt deducti possit ex naturalī philosophia: nec (vt diuus Augustinus dicit libro. xij. super Gen. ad litterā corpora in spiritus agunt. Et de demone ad Job Dominus dixit. Non est potestas super terram que ei cōparet: qui factus est vt nullū timeat. Dis. Accati igitur sponte sua veniunt. Dag. Non oportet: nā cū terrena potestas dominari illis nequeat virtute tñ diuina cogunt. vt ait sanctus Thomas vbi supra. quandoq̄ quidē ab ipso deo: quandoq̄ vero a sanctis et angelis et hominibus virtute diuina. Et Augustinus li. 3. de tri. ca. 4. ait. Spiritus vite rationalis desertor atq̄ peccator: per spm vite rationalē pñ et iustū regit. Pñ autē et iustī sunt sancti et angeli et homines. scriptū est autē quia voluntate timentū se faciet deus. Coguntur deniq̄ demones inferiores per superiores. ait sanctus Thomas et hoc arte magica. Di. Quomodo autē superiores induantur aut coguntur vt inferioribus precipiant: aut ipsi cōpareant. cū res necromantie in ipsos actionē et virtutē non habeant. Dag. Venisse oportet q̄ in diuinatione do pactus pactū interuenit in: et diuinos et ipsos demones: manifestū aut occultū vt pacti missum est. Unde et necromantici libros sue sacrilege artis demonibus cōsecrati manifestus.

Liber.VII.Tractatus.II:

dos tradit: maxime autē principibus: quorum nomina etiā frequenter ponunt. Hoc
quid aliud est q̄ manifestū inire pactum cum demonib: vt approbatis ex
origenis: characteribus et alijs: quoties inuocantur per huiusmodi iniri pacti
signa recognoscant et mittant aut veniant. Unde vt vñ illis inesse maiore ostē
dāt: fingunt se nonnūq̄ inuicissime aduentare. Di. Cur itaq̄ nō semp voca
ti veniunt? Hag. Aut quia a deo non permittunt. Illi em̄ vt Augustinus
dicit libro secundo de ciuitate dei ca. vicesimosecundo non omnia que volit fa
cere possunt: nisi quantū illius ordinatione sinuntur: cuius plene iudicia nemo
comprehendit: nemo reprehendit iuste. Ad idē loquitur de trinitate libro tertio
capitulo septimo et nono. et libro octogintatrium questionū questione septuages
simanona. Et magis attentū in ceremonijs reddant incantantes: q̄si in aliquo
defecerit. Et etiā vt miseris turpiter illudant. Est em̄ dyabolus mendax et pa
ter eius. Nec minus periculū est si occultū demonis pactum interueniat. sicut in
illis qui talibus vtuntur: transcribunt: aut quopiam alio tradente discunt. In
miser se nihilominus demon astutus alijs rebus et curiosis obseruantijs: sup
quibus nulli vnquā pepigit: de quibus mox tractabimus.

Res corporales quibus Necromantici vtuntur: quibus demones
non cogant/alliciunt m̄ vt signa federate societatis. Reddit etiā
causa cur sub certis constellationibus/nocturnis horis/locis hor
ribilibus/pueris/virginibus magis ille apparitōes fiunt.

Capitulum. XXVI.

Discipulus.

Es itaq̄ quibus necromantici vtuntur: nulla vi cogunt demones
sed magis vt signa federis alliciant? Ha. Ita diuus pater Aus
gustinus libro vicesimo primo de ciuitate. ca. 6. sentit dicens. Alii
ciuntur autem demones ad inhabitandū per creaturas: quas non

Quomodo
demonē al
liciant rebo
corpalibus

Ita.

ipsi sed deus condidit: delectabilis pro sua diuersitate diuersis: non vt anima
lia cibis: sed vt spiritus signis: que cuiuscūq̄ delectatōni congruūt. per varia ge
nera lapidū: herbarū: lignorū: animalū: carminū et ritū. Di. Sed quis no
uit quibus delectentur? Hag. Audi Augustinū in eodem loco. Et autē all
ciuntur (ait) ab hominibus. prius eos ipsi astutissima calliditate seducit: vel in
spirando eorū cordibus virus occultū: vel etiā fallacibus amicitijs apparendo:
eorūq̄ paucos discipulos suos faciunt. plurimorūq̄ doctores. neq̄ em̄ potuit nī
si prius ipsis docentibus disci quid quisq̄ illorū appetat: quid exhorreat. quo
inuiteur numine vel cogatur vnde magice artes earūq̄ artifices exiterunt.
Addere potes quā sanctus Thomas ponit rationem. quia per huiusmodi res
corporales sciunt facilius posse complere effectum ad quem inuocantur: et hoc ipsi
appetunt. vt scilicet eorū virtus admirabilis habeatur. Et propter hoc sub cer
ta constellatione aduocari magis adueniunt. Di. Virgines autem et innocē
tes pueros: cur magis ad visiones eligunt? Hag. Et ex hoc in sue diuinitatē
opinionem homines adducant: quasi mundiciam amant. ait sanctus Thomas
Accedit q̄ prestigia et fascinationes illusionesq̄ ppter organorum ac spirituum
tenuitatem facilius fieri possunt: timent magis et a iudicio rectitudinis citi
us abstrahuntur. Unde ad alienationes huiusmodi inducendas: nocturno tē
pore: in huijs: specubus: libere errantibus: et somnibus: et temporibus et locis magis

De astrologia

comparent: in quibus horro: et aura corrumpens ac spiritus pestiles sensus int
tineant crebrius. Quibus autem modis sensus ludificari possint. Ruicenna. 6. natu
ralium abunde prosequitur. Generales autem modi duo sunt. Aut enim operatur
spiritus nequam aliquid extra nos. aut in nobis. quod diuus Augustinus lib.
4. de trinitate. ca. ii. clare insinuat. dicens. facile est spiritibus nequissimis per aer
rea corpora facere multa: que nuncur anime terrenis corporibus aggrauare. etiā
melioris affectus. Si enim corpora ipsa terrena nonnullis artibus et exercitationi
bus modificata in spectaculis theatricis tanta miracula hominibus exhibent.
ut hi q nuncq viderunt talia. narrata vix credāt. quid magnus est dyabolo et an
gelis eius de corporeis elementis per aerea corpora facere que caro miretur Aut
etiā occultis inspirationibus ad illudendos humanos sensus fantasmatā ima
ginum machinari: quibus dormientes vigilantesue decipiat vel furētes quā
giter. In libro quoq de ciuitate. li. i8. ca. i8. quod narratur de conuersione socio
rum Diomedis in aues: qui videntur in insula Diomedea non longe a monte
Bargano qui est in Apulia. Item de socijs Alijs quos Circes maga famos
issima in bestias mutasse Varro commemorat. Et de Arcadibus qui transna
to stagno quodam in lupos verti perhibentur: et in decennio si interim humana
carne non vescantur: in homines redire. Has similesq transformationes: quas
ibidem recitat Augustinus: superficierenus factas ait: ut videantur esse res qd
non sunt fantasia hominis intus: sicut et in somnijs fieri solet. Assumit hoc
dictum canon 26. q. 5. nec mirum. Et simile fieri sceleratis mulieribus retro post
sathanan conuersis: qui se nocturnis horis super bestias cum alijs equitare et cō
uenire credunt. dicit c. episcopi ea. q. Qualiter autem permissione diuina nō pro
pria virtute sed et elementis in quibus rationes seminales sunt: demones ve
ras res efficere possint nec tamen inde creatores dicantur: forte in sequentibus
dum de causis naturalium entium tractandum erit aperientur. interim que re
stant breuius percurramus.

**Soluuntur que obici possunt contra dicta. Et spēaliter ver
bis virtutem nullam inesse probatur. Cap. XXVII Di.**

On possum que adhuc restant dubia et dictis videntur contraria
non mouere. Legi nuperrime angelum Raphadum Tobiam iuni
orem instruxisse qualiter fumus cordis cuiusdā piscis supra carbo
nes positi: extricaret omne genus demonior. siue a viro siue a mu
liere: ita ut vltro non accedat ad eos: quod Tobias experimento ve
rum didicit. Dag. Non fumus ille: sed per Tobie meritum: quod significat
fumus cordis: demonium extricauit angelus. unde ibidem scribitur. Tunc Ra
phael angelus apprehendit demoniū et relegauit illud in deserto superioris A
gypti. Ad id: fiat quod dominus in euangelio dicit. hoc genus demoniū nō est
cū nisi in ieiunio et oratione. Di. Ieiunij et orationis verba in demones co
actionis operationem habent. Dag. Minime. sed illis actibus merent v
re sancti exaudiri: ut de ipse demones eiciat. Di. Quid de exorcismis quos
Salomon ad demones includendos vel expellendos confecisse legit. Dag.
Respondet sanctus Thomas vbi supra. Si Salomon exorcismos fecit quādo
erat in statu salutis: potuit esse in illis vis regendi demones et virtute diuina.
si aut tempore illo quo idola adorauit ut intelligat illos per arte magica fecisse

Liber. VII. Tractatus. II.

non fuit in illis vis nisi modo dicto: sed per modum signorum allicientium &c. **Dis.** Ita pari ratione nulla inest virtus exorcismis quibus sacerdotes ramos palmarum cineres cereos: aquam: sal: vinum &c. et infantes baptisandos exorcisant. **Bag.** Nulla: sed ad prolationem talium exorcismorum non dubitamus diuinam virtutem que possuntur efficere. **Dis.** Fortasse ex initio cum ecclesia pacto. **Bag.** Quid nunc: sed illud per scripturas deducere theologie referuimus. **Dis.** Saltem verbis consecrationis in canone misse virtutem transsubstantiandi panem in corpus Christi: et vinum in sanguinem dicere haud effugies. **Bag.** Non vim verborum sed diuinam virtutem ad prolationem efficere quod intendit minister ecclesie: circa debitam materiam in sacramentis. concedit Schottus super Bagistrum libro quarto: ubi ad ea que contraria videntur: respondetur. Sed ne perba exorcismorum hesitationis venenum in corde tuo nutriant: attende si vel unde per tus ipsis possit inesse: non ratione materie: que aer est vel attramentum aut quousvis alia substantia. sic enim omnis materia eius generis virtutem haberet similis: nec ratione forme accidentalis: que est diuersa characterum configuratio in scribendo et proferendo. Formis enim accidentalibus nullam inesse actionem de per se philosophia docet: et conuincit ratio naturalis. nec ratione significati: quod est forma magis principalis verbi. Alias concedere habes contra sensum: hoc nomen ignis hanc carbonem incendere. hoc nomen mors contra te prolatum: mox te interficere. hoc nomen deus omne cadaver suscitare: vel aliud secretius: quod tetragrammaton dicunt: ab elementis quattuor quibus apud hebreos non dico scribitur sed notatur: nam ipsum innominabile perhibent. **Dis.** Sed fortasse ex inuocatio: ne habent vim aliquam. **Bag.** ab homine ne an adeo. **Dis.** Ab homine ne dixerim: qui nec ipse potest quod per exorcismos fit. **Bag.** A deo igitur necesse est ut virtus sit: si que adesse putatur. Docent igitur ubi dominus per se vel discipulos suos tam execrabiles exorcismos: ignororum et demoniorum nominum instituit: cum in contrarium scriptura clamat. **Di.** Nonne in euangelio dixit. In nomine meo eicient demonia: et cetera ad idem sonantia. **Bag.** Ad inuocationem nominis domini in fide et charitate vera: deus spondit se virtute diuina implendum quod petitur. Sic sanctos patres adiurasse demones non inuocatos sed occurrentes historie tradunt. Aliter autem vti nomine Iesu exorcisse quidam: ut in actibus apostolorum legitur. non demones expulerunt: sed ab ipso grauius verberati sunt. Exorcismi autem maleficiorum et si dei nomina contineant alia tamen multa habent que diuinam virtutem non adiuuant: sed magis abigunt: et tanto grauius peccant quanto nomen dei contra preceptum decalogi in vanum et ad demonis cultum assumunt.

Quod vti non liceat diuinationibus. cum responsione ad quedam que videntur dictis esse contraria. Insuper quod verbis et exorcismis nulla inesse possit cogendi demones potestas seu virtus. La. XXVIII. Di.

Quid quod insidebat menti mee dubium ex iam dictis resolutum cerno. hec itabam quippe antea si diuinatione vti liceret. **Bag.** Vtine nam lege diuina: imperiali et canonica grauissimis penis est interdicta. **Lex diuina** dicit Exodi. ii. Maleficos non pariteris viuere. et Leuit. 20. vir siue mulier in quibusphonicis vel diuinationis fuerit spiritus: morte morietur. lapidibus obruent eos. sanguis eorum sit super illos. et ibidem ait dñs. Animam que decedauerit ad magos et ariolos: interficienda esse de medio populi sui. **Lex imperial**

De astrologia

capite plecti iubet aut cremari. *E. de male. et mathe. l. nullus. l. nemo. 2. l. can.* Canon ex
 pa. et. c. *Lex vero canonica sub quibus qualibetue penis dicta prohibeat et con-* tra de forti
 trauenientes puniat. *patet. 26. q. 5. per totum. Tales etiam vt ait Augustinus* legis p tot
 si se non correxerint. ad eternam perditione tendunt. *26. q. 2. ca. qui sine. et idem* cum
 sanctus antistes libro septimo de ciuitate. *ca. 25. tales artes ante aduentum xpi*
 fti in ciuitatibus gentium feruissimum pena et legibus prohibitas et vindicatas
 restant. *Singularia scripturarum testimonia contra singulas supra memora-*
 ras diuinationis filias adducere non tam operosum q̄ superuacuum esset in
 huius epitomatis angustia. *Dis. Viroli tanta districtione animaduerti in-*
 bentur qui dictis diuinationibus operam dant: cur nonnullos sanctos talibus
 vfos fuisse scriptura commemorans: minime reprehendit. *Ioseph patriarcha p*
 somniorum interpretationem ad principatum egypti peruenit. *Daniel propheta*
 constituitur princeps super omnes prouincias regni babilonis. *Rursus sanctus*
 Ioseph gubernator egypti fratribus suis dixit. *An ignorantis q̄ non sit futur*
 mei in augurandi scientia? *Quinimo per auspicia et auguria bone fidei homi-*
 nes: futuram vel tempestatem vel serenitatem predicare nouerunt. *Proinde ser-*
 uus abrahe verba Rebece accepit pro omne: ex illis arguens dominum miseri
 cordiam fecisse cum abraha. *Sortes insuper omnino in iuste interdite vident:*
 cum his beatus apostolorum chorus *Wathiam elegerit. De adiutoribus dei*
 monum quibus sancti vti leguntur: supra mihi satis factum memini. *Sed ad*
 hoc si que habes responde: naz tales viros male egisse in huiusmodi diuinatione
Mag. Probe. iusta enim et rationabil est diuinationum inhibicio: et pie exa-
 scabilis sanc: omum in his operatio. *Ad primum quod de somnijs opposuisti: di-*
 cendum q̄ somniorum causa est vel intrinseca vel extrinseca. *Intrinseca vt per*
 species a sensibilibus receptas: aut a con: plexione hominis causatas. *Extrinse-*
 ca vero somniorum causa est vel corporalis: vt influxus in corporeos sensus vel spi-
 ritualis: vt deus per se: vel per bonos angelos aut dyabolum per fantasticas et fal-
 laces illusiones. *Per hec vltima somnia diuinare: species est superstitionis pro-*
 hibita: non per alia: de quibus latius differendum erit eo loco quo de potentis
 anime interioribus tractabimus. *Dis. Somnia aut regis egypti et Baby-*
 lonis a qua causa fuerit? *Mag. ab extrinseca spirituali: deo scilicet vel bonis*
 angelis. *Similiter et interpretatio eorundem facta per Ioseph et Danicem.*
 Ad alterum responder sanctus Augustinus. hec verba Ioseph dixisse vel ioco
 se vel secundum vulgi opinionem. *2. 6. q. 2. Qued ait. Ad tertium concedenduz*
 non ambigo quedam animalia in acre: terra et aquis celesti moueri influentia:
 et elementorum mutationem presentire: vobisq; et motu indicare. *Unde et in*
 Hieremia propheta legitur. *Vilius in celo cognouit tempus suum: turr et in*
 hyrundo et ciconia custodierunt tempus aduentus sui. *Diuinare autem ex mo-*
 tu et voce animalium: fortunam aut dissonum effectus etiam qui a libero arbi-
 trio pendunt: et a celestibus non causantur eque prohibetur: sicut talia per astro-
 logiam praticare. *Ad quartum. lege que seruus abrahe egit ante et post Rebec-*
 ce responsionem: et inuenies omen non interuenisse. *Dis. De fortibus autem*
 quid dicendum est? *Mag. Sx vt habet sanctus Thomas libro de sortib*
 et secunda secunde. q. 95. articulo octauo triplex est. *Diuisoria: qua inquitur ad*
 quem pertineat res diuidenda. *de hac prouerbiorum decimo octauo. Contradicti-*
 ones compmittit fors: vel dignitas. *de qua actum primo in electioe Wathie di-*
 citur. et cecidit fors super Wathiam. vel pena. hac deprehenditur achen qui de
 anarhemare aliquit surripuerat. *Iosue septimo et Jonas a facie Domini fugi*

Daniel 4+

Gen. 44+

Gene. 4+

Actum.

Somnioz
causa du
plex.

Hieremie
octauo.

pnerbioru
Actum.

Liber. VII. Tractatus. II.

ens forte deprehensus est et missus in mare. Tunc primo. Alia est fors consulto; nam quia inquitur quid agere oporteat aut quando. sic fuit fors missa in vna; ut sciretur quia die et mense occideret gens iudeorum. Hec tertio. Tercia est diuina notoria qua inuestigat quid futurum sit. Huc vsus est rex Babylonis stans in bivio re. Ezechielis. 21. In omni vero sorte expectatur euentus vel a celesti influentia vel a fortuna vel a Deo aut a demone. Cum autem celum nullas operationes habeat in ea que forte inquiruntur: vanum et superfluous est vii. fonsus et intentione: quia sic non carent demonum ingestione: multo minus cum expectatur euentus a demone. Si autem expectatur euentus a fortuna: ut communiter in sorte diuisoria super re diuidenda cum non potest concorditer diuidi: non videtur habere (ut ait sanctus Thomas) nisi forte vicium vanitatis. Si autem in sorte diuisoria aut consultoria expectatur euentus a Deo: iuxta illud Proverbia. 16. 1. Sortes mittuntur in sinum: sed a domino temperantur. Locum habet quod Augustinus dicit super Psalterio. Sortes non est aliquid mali: sed in re dubia diuinam indicans voluntatem. 26. q. 1. Sortes. Tali sorte vsi fuerunt Patres sancti de quibus supra. Sed in his quos quadrifarie viciu potest accideret (ait sanctus Thomas) primo si absque vlla necessitate fiant. videtur enim illud ad dei temptationem pertinere. Secundo si fiant in necessitate: sed absque condigna dei reuerentia et premissa oratione. Tercio si diuina oracula in fortibus expectentur: ad terrena negotia et ad vite huius vanitates conuertantur. Quarto si in electionibus ecclesiasticis que fieri debent inspiratione spiritus sancti: aliqui sortibus vtantur. Dis. Nunquid tali sorte vsi sunt Apostoli in electione Barthelemy Mag. Etiam sed ut Beda dicit super hunc scripture locum. nondum erat plentudo spiritus sancti in ecclesia effusa. Unde post spiritus sancti missionem septem dyacones non sorte sed electione constituerunt. Sortes diuinatoria semper est suspecta et mala. Ex his sanctarum scripturarum: Doctorum catholicorum et canonum diuersas sententias facile est concordare. quod alio relinquamus. Dis. Prebenam extra limites episcopatus me de illis inquisiuisse fateor. De quello tamem iudicio ferri candentes que inter sacrilegia nominata sunt: et ad que nulli iuristarum ordinis ac venule quedam sepius se offerunt: quid dicendum? Mag. Illicita sunt. pariter de primo. 2. q. 5. c. Donomachia: 2. o secundo c. si de pur. vul.

Hester. 3.

Ezechiel

S. Tho.
puerbi. 16.

Psalm. 30.

Beda.

De tercia specie superstitionis que est vana obseruantia Et specialiter de arte notoria que illicita sit et vana Lapitulum vltimum. Dis.

Est tercia superstitionis filia nunc describenda. Mag. Hec est vana obseruantia. vel ad scientiam acquirenda. ut in arte notoria. vel ad immutanda corpora per extranea remedia vel ad precognoscendum futura fortunia aut disfortunia: vel ad preseruandum a malis per suspensa ad collum que terciaque portata diuina verba. Dis. Quid per artem notoriam intelligis? Mag. Vanam quandam superstitionem que habet quoddam pro qualibet scientia si guras characteribus et nobis ignotis insignitas: ac gratias certas orationes nomina multa ignota continentes: quas dum continenter ieiunijs viuens et se macerans cum certis ceremonijs dixerit: et figuras summa attentione aspererit: scientiam desideratam sine labore vel studio acquirere dicatur. Dis. Si illicita non est hoc ars eam mihi tradas queso: ut preter te reliquas philosophie scientias addiscam. quod la bonarius superuacue: egodiscendo et tu docendo: si breui tempore omnes discipulus meas arte notoria acquirere possim. Mag. Illicita esse hanc artem et inefficacem

Observum
tia vana.

de astrologia

Sanctus Thomas secunda secunde. q. 95. arti. primo concludit. quia videtur his
que scientia causare nequeunt: etiam demon per eam invocatus nec intellectum
illuminare nec scientiam infundere potest. Quis possit nonnulla scientiarum docu-
menta tradere. Accedit quod non inveniunt qui ex arte ista in scientiis pre ceteris
fuerint illuminati: sed potius infatuati. Unde venit ad me dum studio insisterem in
Universitate Fridurgensi Magister quidam Parbiffen. cum arte ista: ostendebatque
figuris: orationes et cetera huius generis portenta. Persuadebat denique ut hac
via quas non habere scientias acquirerem. Abhorui figuras characteres et igno-
ra nomina: et nulli illis inesse efficaciam demonstrabam. Ipsi autem dum in falsa cre-
dulitate remanent: obiecti. quare non ipse scientias plurimas quas non habuit ta-
li arte acquisivisset. Confusus ille: ad excusandas excusationes in peccatis consu-
git. Nec valit quod adducit de Daniele et socijs suis abstinencia cibis regijs quod
deus pre ceteris scientiam dedit. non enim abstinebant per vanam observantiam artis
notorie: sed ne contaminarent cibis gentilijs contra prohibitionem legis divine
ideo merito obedientie a Deo pre ceteris sunt scientiis predicti. Et Salomo pe-
rens scientiam gubernandi populum meruit eam accipere: non a demone sed spiritu san-
cto. qui dividit singulis pro ut vult. i. ad Corinth. xij. Ceteras vane observan-
tie partes diuus Augustinus eliminavit sufficienter libro secundo de doctrina
Christianarum: cuius nonnulla verba a principio adducta sunt. Observantias autem
repositi plurimas esse superstitiosas et vanas: manifestum est ex his que supra de
electionibus disceptata sunt. Incantationes vero: carminationes et observantias a-
niles pene innumeras cribrare: non est presentis negotij. In predictis etiam quod
sufficienter probatum non est: ut determinatione ecclesie vel sacre scripture contraria-
rum: pro non dicto habere volo. Dis. Ego vero ab omnibus illis etiam que ex
sanonis quandam umbram habent: sed suspecta videntur: sedulo abstinebo.
Mag. Prudenter. nam hoc Apostolus monuit dicens. Ab omni specie mala
abstinere vos. Gale et crebra repetitione que de septem artibus liberalibus tradidi-
rudimenta: memorie commendari in his intellectui et ingenium exerceto: ut ceteras
philosophie partes celerius apprehendas et sanius intelligas.

Daniel. 1.

i. Cor. ii.
Augusti.

Apostolus

Finis septem artium liberalium.

Sequitur liber octavus de principijs rerum naturalium.